

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

NASTJA KIKEC

**POLOŽAJ MLADIH NA PREHODU V SAMOSTOJNOST IZ STANOVANJSKE SKUPINE
MLADINSKEGA DOMA MALČI BELIČEVE**

MAGISTRSKO DELO

LJUBLJANA, 2019

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Nastja Kikec

Naslov magistrskega dela: Položaj mladih na prehodu v samostojnost iz Stanovanjske skupine Mladinskega doma Malči Beličeve

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Kraj: Ljubljana

Leto: 2019

Število strani: 115

Število prilog: 3

Število tabel: 11

Ključne besede: mladi, položaj mladih, prehod v samostojnost, podpora, Mladinski dom Malči Beličeve, Stanovanjska enota.

Povzetek: Magistrsko delo povzema proces osamosvajanja mladih, ki so bivali v Stanovanjski enoti Mladinskega doma Malči Beličeve. Skozi raziskovanje sem odkrivala položaj mladih na prehodu in podporo, ki so je bili deležni. V teoretičnem delu sem opisala mladost in potrebe mladih, nato sem prešla na stile vzgoje in načine dela z mladimi. V nadaljevanju sem se soočala s pojmom ranljivosti in opisala načine dela z ranljivimi mladimi, ob koncu naloge pa sem se posvetila institucionalni obravnavi mladih in zakonodaji. Empirični del raziskave je kvalitativen in vsebuje odprte intervjuje z vzgojitelji in mladostniki.

Title: The position of youngsters living in Malči Belič Youth Home in the transition period of becoming independent.

Key words: youngsters, position of young individuals, transition period of becoming independent, Youth Home.

Summary: The master thesis summarizes the process of achieving independence of young individuals living in the housing units of the Malči Belič Youth Home. Through research, the position of young individuals in the transition period of becoming independent and the support they are receiving in that time is tried to be identified. The theoretical part describes the period of youth and the needs of young individuals, as well as various education types and ways of working with young people. Furthermore, the master thesis deals with the concept of vulnerability and the ways of how to work with vulnerable young individuals.

Moreover, the thesis deals with the institutional treatment of young people and the applicable regulation. The empirical part of this thesis is based on qualitative research and consists of open interviews with educators and adolescents.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

NASTJA KIKEC

**POLOŽAJ MLADIH NA PREHODU V SAMOSTOJNOST IZ STANOVANJSKE SKUPINE
MLADINSKEGA DOMA MALČI BELIČEVE**

MAGISTRSKO DELO

MENTOR: doc. dr. MILKO POŠTRAK

LJUBLJANA, 2019

KAZALO

1.	UVOD.....	1
2.	TEORETIČNI DEL	3
2.1	MLADOST	3
2.2	POTREBE MLADIH.....	7
2.3	STILI VZGOJE IN NAČINI DELA Z MLADIMI	13
2.4	RANLJIVOST.....	16
2.5	SOCIALNO DELO Z RANLJIVIMI MLADIMI	18
2.6	ŽIVLJENJSKI POTEK IN DEJAVNIKI ODRAŠČANJA	20
2.7	INSTITUCIONALNE OBRAVNAVE MLADIH.....	25
2.7.1	STANOVANJSKE SKUPNOSTI.....	26
2.7.2	DOM MALČI BELIČEVE	27
2.8	ZAKONODAJA	29
2.9	SPREJEM V DOM MALČI BELIČEVE	32
2.9.1	Postopek sprejema	32
2.9.2	Kriteriji sprejema	33
3.	OPREDELITEV PROBLEMA.....	34
4.	METODOLOGIJA	35
4.1	VRSTA RAZISKAVE.....	35
4.2	MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	36
4.3	POPULACIJA IN VZOREC.....	36
4.4	ZBIRANJE PODATKOV	38
4.5	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	39
5.	REZULTATI IN RAZPRAVA.....	44
6.	SKLEPI	57
7.	PREDLOGI.....	57
8.	LITERATURA	58
9.	PRILOGE.....	64
9.1	PRILOGA: ZAPIS INTERVJUJEV IN ENOTE KODIRANJA	65
9.2	PRILOGA 2: ODPRTO KODIRANJE	84
9.3	PRILOGA: OSNO KODIRANJE	97
10.	ZAKLJUČEK	103

KAZALO TABEL

Tabela 1: Potrebe po različnih avtorjih.....	10
Tabela 2: Udeleženci v raziskavi po spolu in statusu	37
Tabela 3: Primer osnega kodiranja	42
Tabela 4: Osno kodiranje - pričetek priprav na odhod iz stanovanjske enote	97
Tabela 5: Osno kodiranje - Ocena življenjskega položaja ob prehodu	97
Tabela 6: Osno kodiranje - Težave/stiske mladih	98
Tabela 7: Osno kodiranje - Podpora	99
Tabela 8: Osno kodiranje - Zunanji viri/druge organizacije	100
Tabela 9: Osno kodiranje - Notranji viri	101
Tabela 10: Osno kodiranje - Zadovoljstvo.....	101
Tabela 11: Osno kodiranje - Predlogi/Kaj bi lahko bilo še boljše?	102

1. UVOD

Če poskušamo obdobje mladostništva strniti samo v enem stavku, bi to obdobje lahko definirali kot obdobje prehoda med otroštvom in odraslostjo. V vmesnem obdobju gre za obdobje prehoda v vse večjo samostojnost, iz udobja v negotovost, od varnosti k novim izzivom. Gre tudi za prehod od pripadnosti do ustvarjanja svojega jaza. V tem obdobju mladostniki usvajajo nove veščine, kot so samostojno odločanje, kar je vezano na odkrivanje lastne identitete, preizkušanje novih zmožnosti in pridobivanje lastnih prepričanj ter stališč (Pucelj Lukan 2011).

Za mladega človeka je to obdobje polno notranjih in zunanjih sprememb tako na duševnem, kot tudi na telesnem in socialnem področju (ibid.).

Vloga družine je zelo pomembna pri odraščanju in oblikovanju osebe kot take, zato je pomembno, da jo omenim. Čačinovič Vogrinčič (2006) podaja socialno in psihološko definicijo družine, ki pravi, da družino tvorijo dva ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupne motive in cilje, jih povezujejo skupna pravila, norme in vrednote, odnose v njej pa odraža in določa relativno trajna struktura statusov in vlog.

Mladinski dom Malči Beličeve naj bi te potrebe otrok in mladih nadomestil, saj izvaja dejavnost socialnega varstva z nastanitvijo, ki obsega vse oblike pomoči v zavodu ali druge organizirane oblike, s katerimi se upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma ali lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirana prehrana in varstvo (Mladinski dom Malči Beličeve, b.d.).

V magistrski nalogi bo ena izmed glavnih tematik prehod iz mladinskega doma v samostojno življenje. Ule (2011) govori o prehodih in različnostih v življenjskem poteku posameznika. Pravi, da se življenjske perspektive, spremembe in različnost v življenjskem poteku posameznika oblikujejo prav v prehodih. Prehodi pa povežejo različna območja in faze življenjskega poteka posameznika. Dandanes prehodi več niso predvidljivi in jasno določeni, ampak morajo biti dogovorjeni glede na institucije, skozi katere posamezniki gredo. Življenjski potek je postal stvar individualne izbire in kreacije. To je povzročilo spremembe v odraščanju, socializaciji in biografski kontinuiteti.

Mladost ima poseben družbeni status, to je obdobje, ko se oseba pripravlja na prehod v odraslo dobo in lahko celo presega obdobje adolescence. To obdobje mladim omogoča pridobivanje, primerjavo in izmenjavo izkušenj. Avtorica mladost predstavlja tudi kot socialni prostor (M. Ule, 2011). Tudi Kuhar (2011) se strinja, da je mladost danes predvsem podaljšana in nelinearna in da ni tradicionalnega linearnega življenjskega poteka. Po končani izobrazbi so prehodi nepredvidljivi in negotovi.

Mladostniki, ki bivajo v vzgojnih zavodih, imajo velikokrat tudi težave v socialni integraciji. A. Kobolt (2015) pravi, da so pravzaprav sprejeti v vzgojne zavode zaradi neuspešne ali neobstoječe podpore v svojem primarnem okolju. R. Bokšić idr. (2012) opozarjajo, da imajo osebe z izkušnjo bivanja v vzgojnem zavodu specifičen življenjski potek, ki se razlikuje od njihovih vrstnikov. Mladi, ki so bili nameščeni v mladinske domove oz. vzgojne zavode, imajo že s tem težje pogoje odraščanja in so hkrati izpostavljeni težjim in s tveganjem prežetim procesom osamosvajanja, še posebej, če ti mladi nimajo podpore v primarni družini.

2. TEORETIČNI DEL

2.1 MLADOST

Gillis (1999) govori o mladosti kot o ločenem obdobju v življenju z lastno zgodovino. To obdobje je izredno dolgo in ni jasnih razlik med mlajšimi in starejšimi člani te starostne skupine. Navajeni smo razlikovati med odvisnostjo od najstniških let (adolescence) in relativno neodvisnostjo v zgodnjih dvajsetih letih (mladost). Adolescenco povezujemo z določenimi nalogami osebne rasti, to vsebuje spolno dozorevanje in oblikovanje osebnosti, medtem ko se prenesejo odločitve o poklicu, izbiri partnerja, političnih dejavnostih in ostalih družbenih odgovornosti, na poznejša leta. V našem obdobju se adolescenti od nekoliko starejše mladine razlikujejo po tem, da živijo s svojimi starši. Ko mlad človek zapusti dom, prenehamo nanj ali nanjo gledati kot na adolescenta ali adolescentko, saj sta prestopila v kategorijo »mladosti«. Predindustrijska družba ni poznala takšne razlike, saj so otroci že pri sedmih ali osmih letih odšli živeti v druga gospodinjstva, tam so delali kot služabniki za družino, včasih so pri trinajstih že začeli z vajeništvom. Dvajseto stoletje je prineslo človeštvu tudi stoletje, v katerem se je mladina konstruirala in odigrala pomembno vlogo v družbenem razvoju. Mlada generacija ni imela v nobenem drugem obdobju tako zanimive vloge in ustvarila toliko pomembnih kulturnih in civilizacijskih sprememb. V tem obdobju je mladina tudi pokazala samozavest in voljo do družbenih sprememb. Novi vek, ki je pomenil vzpon meščanskega individualizma in razbitje socialnih povezav, je hkrati odkril mladost kot obdobje med otroštvom in odraslostjo. Odkritje mladosti je bilo nujno v vseh družbah, kjer mesto posameznice ali posameznika ni bilo vnaprej določeno in kjer je bil omogočen razmah individualnosti (Gillis 1999).

V zadnjih desetletjih so zahodne družbe krenile v smer enostranskega razvoja adolescentske odraslosti, zazrte vase in negovanja individualnosti so zanemarile pomembne probleme skupnosti in odgovornosti odraslosti (Ule, Kuhar 2003.) Nikjer drugje kot v zahodnem svetu se ni konec 19. stoletja začelo pojavljati tako posplošeno in množično prepoznavanje mladosti kot posebno in razmeroma samostojno življenjsko obdobje. Pripisovati se mu je začelo visok družbeni pomen in relativno samostojnost v primerjavi z otroštvom in odraslostjo. Skupina mladih je postala poseben »družbeni objekt«, na katerem so si posamezne države gradile svojo prihodnost. Delo z mladimi je tako postalo poseben družbeni projekt, ki je združeval načrtno vzgojo, nadzor in številne pedagoško – politične intervencije ideoloških aparatov države, znanosti in vodilnih družbenih institucij (Gillis 1999).

Mladost pomeni za posameznika ali posameznico domeno fantazem in projekcij v preteklo ali prihodnje življenje, to je nujno zato, da mladi prenesejo nasprotja in konflikte, ki jih povzroča uvrščanje v status polnopravnih članov družbe. Mladost je zato občutljivo obdobje za prostor konstrukcij socialnih vlog, statusov, predstav o smotrih življenja, vrednostnih ocenah in o dejanjih in dosežkih ljudi. Mladost je za človeka edini način sprejemanja družbenega sveta s preizkušanjem na sebi, s preizkušanjem različnih možnosti za individualno oblikovanje njenega ali njegovega lastnega življenja. Ker mladost ni docela vpletena v družbeno tkivo, se lahko vsaj delno distancira od njega in ga opazuje z drugačnimi očmi, kot tisti, ki so z vsem svojim bitjem vpleteni v vsakdanje življenje (Gillis 1999).

Mladostnik razvija različne oblike ravnanja, strategije življenja ali preživetja. Strategija preživetja je izraz, pod katerimi Poštrak (2015) pojmuje vse oblike, načine ali vzorce ravnanja, vodenja, delovanja, komuniciranja itd., ki jih je določena oseba razvila na podlagi svojih predstav o resničnosti in razlag o pomenih dogajanja. Svoje predstave si konstruira preko razlag simbolnih vsebin, ki jih posredujejo drugi in jih je ponotranjila.

Furlong (2013) pravi, da je mladost socialno skonstruirana vmesna faza, ki stoji med otroštvom in odraslostjo. Ni definirana kronološko, temveč kot faza, kjer so lahko povezane različne starostne skupine. Ne moremo je niti povezati z določenimi aktivnostmi, kot je plačano delo ali seksualna razmerja. Mladost je širši koncept kot adolescenca, ki jo povezujemo s specifičnimi razvojnimi fazami. Ta se začne s puberteto in konča, ko je dosežena psihološka in čustvena zrelost. Adolescenco označujemo kot obdobje, za katerega so značilna tvegana vedenja, nihanja razpoloženja in konflikti s starši.

Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) pa deli adolescenco na tri obdobja:

- zgodnje: od 10. do 14. leta,
- srednje: od 15. do 19. leta,
- pozno: od 20. do 24. leta (Pucelj Lukan, 2011).

V zgodnji adolescenci so izrazite pubertetne spremembe na telesnem področju, saj so hormonske spremembe in rast telesa hitrejša in intenzivnejša. Spolno dozorevanje prinaša velike biološke in psihološke spremembe, zato se prične tudi zanimanje za spolnost. Skupina vrstnikov prevzame pomembno vlogo, saj je to za mladega človeka vir priznanj in potrditev za

vedenje in razmišljanje. V tem obdobju se zgodi tudi intelektualni skok, saj se pri mladostniku zgodi razmeroma hiter količinski porast miselnih sposobnosti. Večina mladostnikov je na prehodu od konkretno-logičnega razmišljanja k abstraktnemu (razumevanje abstraktnih pojmov). **V srednji adolescenci** se ti procesi spolnega dozorevanja nadaljujejo, medtem ko se na čustvenem področju še vedno odraža preobčutljivost. Mladostnik/-ica lahko pogosto niha iz enega razpoloženja v drugega in nima nadzora nad čustvovanjem, kot posledica tega so njegove/njene impulzivne reakcije. Na vedenjskem področju mladostnike spremlja občutek nenehnega dokazovanja, takrat je tudi zelo pomembno, kaj si o njem/njej mislijo drugi, še posebej vrstniki. Glede lastnih telesnih in duševnih lastnosti prevladuje zmedenost. Čeprav imajo mladostniki v tem obdobju željo po odraslosti, njihova sposobnost razsojanja še ni povsem razvita, prav tako po navadi nimajo pogojev za samostojno življenje. Na ta nasprotja se odzivajo s kljubovanjem, predvsem pri avtoritetah. Obdobje srednje adolescence odraža tudi nenehno hrepenenje po spremembah, novosti in raznovrstnosti. Močan pa je tudi idealizem o spreminjanju sveta (Pucelj Lukan, 2011).

Mrgole (2003) navaja predelovanje realnosti oz. soočanje z realnostjo kot bistveno nalogo mladih. Vendar realnost ni absolutna kategorija, ampak jo določa družbena skupina, kateri mladostnik/-ica pripada. Strategije, ki jih mladi pri tem uporabljajo, v nadaljnjem razvojnem procesu vplivajo na potek in formiranje identitete.

V pozni mladosti sta fizična rast in dozorelost pri večini mladostnikov končani. Mladim postane ponovno pomembno mnenje staršev in odnos do avtoritet ni več tako opozicionalen kot prej. Raziskave vrednot, političnega razmišljanja, moralnega razvoja in izbire poklica so pokazale, da imajo starši celo večji vpliv na mladostnike kot vrstniki. V tem obdobju oblikujejo trdnejše prijateljske in partnerske odnose. Na področju spoznavnega razvoja pa svoja dejanja vnaprej premislijo in načrtujejo ter razmišljajo o več možnostih za rešitev problema (Pucelj Lukan, 2011).

Kot rezultat trajanja in kompleksnosti obdobja mladostništva, kot stopnje življenja, so pričeli raziskovalci trditi, da moramo prepoznati nove termine, kot so: »Mladi odrasli« (EGRIS, 2001), »post adolescenca« (Keniston, 1968) ali »nastajajoča odraslost« (Arnett, 2004).

Tudi Pucelj Lukan (2011) piše o tem, da se obdobje mladostništva ne zaključi okoli 24. leta, ampak se pojavlja novo obdobje mlajše odraslosti. V tem obdobju mladi večinoma končajo

šolanje, a jim otežen vstop na trg dela in posledična ekonomska nesamostojnost zaznamuje prestop v odraslost, težje se odločijo za samostojno bivanje in oblikovanje lastne družine. Poleg slabših finančnih pogojev pa je pri nekaterih tudi želja, da ostanejo mladi dlje časa. V tem obdobju mladi ponovno iščejo in se sprašujejo o smernicah in ciljih v svojem življenju, oblikujejo lasten vrednostni sistem, utrjujejo prijateljske vezi ter oblikujejo trdnejša partnerska razmerja in lastno družino (Pucelj Lukan 2011).

Sociološka tradicija v raziskovanju mladosti je vedno poudarjala, da so izkušnje osrednjega pomena za opredelitve mladosti, saj so povezane z vzorci odvisnosti in se več kot očitno razlikujejo po času in prostoru ter med družbenimi skupinami. Kot socialno konstruktivna kategorija je mladost težko definirati. V bistvu gre za obdobje pol-odvisnosti, ki je nekaj med popolno odvisnostjo, katera je značilna za otroštvo in neodvisnost, ki je značilna za obdobje odraslosti (Furlong 2013).

Bakovnik idr. (2012) pravijo, da je mladost obdobje med prvimi znaki pubertete (zaključek otroštva) in doseženimi zelenimi točkami odraščanja (odraslostjo). Obstaja več točk odraščanja, med njimi je najpogostejše pridobitev prve zaposlitve, odselitev od staršev, ustvarjanje družine, rojstvo otroka in pridobitev statusnih simbolov. Mladostnik postane odrasel, ko doseže vse zelene točke odraščanja. Točke odraščanja se lahko nadomestijo tudi z besedo odgovornost. Tako v knjigi Lokalna mladinska politika, Bakovnik idr. (2012) trdijo, da prav to ustvarja ločnico med mladostjo in odraslostjo – prevzemanje odgovornosti zase in za svojo družino.

Koordinate tega obdobja se razlikujejo tudi glede na ekonomijo ter izobraževalno in socialno politiko države. Življenjska pot in njena komponenta – mladost sta odvisni od socialnih struktur. Moderne družbe se razlikujejo v institucionalnih dogovorih, ki zadevajo življenjske prehode: izobraževanja in usposabljanja, predpisi o trgu dela, mehanizmi izključevanja, socialne pomoči in v kolikšni meri obstaja socialna politika (Heinz 2009).

Zaradi hitrih in neprestanih sprememb v moderni družbi je jasno definicijo mladosti podati še težje. Mladi ljudje se šolajo dlje časa in vstopajo v zaposlitev s polnim delovnim časom kasneje, zato ostajajo odvisni daljše obdobje. Veliko mladih ima nelinearni niz izkušenj in življenjski dogodki se ne odvijajo v tradicionalnem vrstnem redu, kot so ga bili vajeni njihovi starši. Lahko

imajo otroke preden zaključijo svoje šolanje ali se na primer vrnejo nazaj v šolo šele po nekaj letih delovnih izkušenj (Furlong 2013).

Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju definira mlade kot mladostnike in mlade odrasle osebe, stare od 15. do dopolnjenega 29. leta starosti. V Sloveniji, Evropi in po svetu najdemo mnogo različnih starosti, ki opredeljujejo mlade. Zato je ta starostna definicija zelo konkretna, ne pa univerzalna. Evropski program za mlade je do leta 2007 mlade definiral med 15. in 25. letom starosti, potem pa med 13. in 30. letom starosti. Zaradi evolucijsko hitrejše pojave pubertete in opaznih znakov premika zgornje meje proti večji starosti, so definicijo mladosti razširili. Včasih je po splošnem veljalo zaporedje šola (študij) – zaposlitev – stanovanje pri 25. letih. Danes je ta vrstni red porušen, povprečna starost ob dokončni odselitvi od doma pa se je pomaknila v začetek štiridesetih (Bakovnik idr. 2012).

2.2 POTREBE MLADIH

Življenjski svet mladostnika je kompleksen simbolni svet, v katerem se mladostnik poskuša čim bolje znajti. Poštrak (2015: 271) Raziskovanje življenjskega sveta pomeni raziskovanje potreb in možnih rešitev v vseh okoljih, kjer ljudje živijo, od družine do stanovanjske soseske do institucionalnih oblik bivanja in varstva. Poleg individualnih potreb raziskujemo ustreznost in kakovost storitev v obstoječi mreži in potrebe po razvijanju novih storitev, možnosti in priložnosti v okolju. Naloga socialnega dela ni le neposredna pomoč posamezniku, družini ali skupini pri boljšemu izkoriščanju lastnih virov in virov v okolju, ampak tudi spreminjanje in sooblikovanje življenjskega sveta, ki bo vzpostavil boljše razmere za udejanjanje ciljev posameznika ali skupnosti (Rapoša Tajnšek 2007, str. 7).

»Potrebe otrok« in »v otrokovo korist« sta koncepta, ki sta bila prvič uporabljena v 20. stoletju, nanašajoč se na otroke. Psihologi so v 20. letih 20. stoletja pričeli uporabljati »potrebe« kot občutek človeškega nagona ali želja. Razvojni psihologi so koncept aplicirali tudi na otroke. Odvetniki pa so razvili koncept »v otrokovo korist«, da bi vzpodbudili idejo, da bi moral biti zakon, ki obravnava zadeve v zvezi z otroki, napisan in zasnovan v njihovo korist (Thomas 2005).

Martin Woodhead (1997) pravi, da lahko trditve o potrebah zamešajo dejstva in vrednote. Ko podamo izjavo o otrokovih potrebah, kot so: »Otrok rabi A.«, resnično mislimo: »Otrok rabi A, da lahko doseže B. B pa je nekaj želenega in pomembnega.« Rezultat je, da je potreba konstruirana iz sestavnega dela otrokove narave. Namesto tega, da bi pomenila, da gre le za določeni cilj.

Storitve, ki se nanašajo na otroke in mladostnike se sedaj osredotočajo na otrokove potrebe. Koncept pomeni dvoje, da imajo vsi otroci potrebe, ki jih je potrebno zadovoljiti, če se želijo razviti v zdrave osebe. In kot drugo, opozoriti strokovnjake na prepoznavanje posebnih potreb posameznih otrok. Ta koncept postavlja potrebe otrok in mladostnikov v ospredje, je vsekakor napredek od prejšnjih konceptov, ki so bili usmerjeni v težave otrok. Vendar obstajajo kritike tudi na ta koncept (Thomas 2005). Številne predpostavke o otrokovih potrebah so odvisne tudi od kulturnega konteksta in po navadi obstaja več vzornih kotov na njih (Woodhead 1997). Nekatere potrebe mladih pa so določene tudi z vidika njihove vpetosti v medsebojne relacije, kot so: pričakovanja staršev, učiteljev, delodajalcev in vplivnih drugih. Obe perspektivi pa lahko označimo kot pogled »od zgoraj«. Perspektiva mladih samih v odnosu do zavedanja vseh opisanih dimenzij pa predstavlja povsem drugo, samosvojo dimenzijo. Ta predstavlja raven njihovega osebnega doživljanja, vrednotenja in vpliva na delovanje, in jo lahko imenujemo »pogled od spodaj«. Ob kompromisu »pogleda od zgoraj« in »pogleda od spodaj« je potrebno izvesti še analizo drugih dejavnikov, kot so: razvojni, psihološki, sociološki, skupnostni (Mrgole 2003).

Zakoni in konvencije se prav tako vedno nanašajo na najboljše interese otrok in jim tako dajejo prednost pred drugimi razlogi. Ampak kako lahko objektivno vemo, kaj pomeni »v otrokovo korist«?, to se zdi avtorju vprašljivo. Prav tako opozarja na to, da se lahko pojavijo nasprotja med kratkoročnimi in dolgoročnimi interesi otrok. Tudi različne kulture bodo imele različne predpostavke, kaj pomeni v otrokovo korist. In končno je tukaj vprašanje, kdo odloča v otrokovo korist? Strokovnjaki ali družinski člani? Odrasli ali otroci sami? (Woodhead 1997).

Razvojne potrebe otrok po Kellmer Pringle (1974, 1986):

- Potreba po ljubezni in varnosti – otrok potrebuje izkušnjo ljubečih odnosov, doslednosti/stalnosti in poznavanja;
- Potreba po novih izkušnjah – otrok mora imeti priložnosti za raziskovanje in obvladovanje zaporedja nalog;
- Potreba po pohvali in priznanju – spodbuda je ključnega pomena;
- Potreba po odgovornosti – otrok mora imeti izkušnjo povečevanja svoje odgovornosti, a znotraj varnih okvirjev.

Seznam potreb otrok po Kellmer Pringle je nekoliko selektiven, saj v njem ne najdemo fizičnih potreb, kot so potrebe po toplini in oskrbi (Thomas 2005).

Robert W. Reasoner (1999) izpostavlja pet področij, ki so pomembni za razvoj pozitivnega občutka lastne vrednosti:

- občutek varnosti,
- občutek identitete,
- občutek pripadnosti,
- občutek smiselnosti in
- občutek sposobnosti.

Za pridobivanje **občutka varnosti** je pomembno, da mladi vedo, kakšna pravila so postavljena in kaj se od njih pričakuje. So zelo občutljivi za krivice. Za pridobivanje občutka varnosti v vrstniških skupinah je za mlade težko, saj se pravila vedenja in obnašanja pogosto spreminjajo. Za mlade je pogled v prihodnost poln tveganj in negotovosti, zato je tudi na tem področju močan občutek negotovosti (Pucelj Lukan 2011).

Občutek identitete mladim pomaga opredeliti vrednote tako, da jim bližnji izkazujejo sprejemanje in pozitivne povratne informacije. Za mladostnika/-ico je pomembno, da se nauči prepoznati svoje odlike in sposobnosti ter se nauči sprejemati svoje pomanjkljivosti. Kadar mladostnik/-ica živi v okolju, kjer se počuti sprejeto in ima možnost razvijati medsebojno sodelovanje, lahko gradi **občutek pripadnosti**. Kadar mlad človek izkusi sposobnost reševanja

problemov in izzivov se oblikuje **občutek sposobnosti**. **Občutek smiselnosti** je dandanes nekoliko problematičen, saj mnogi mladi v življenju ne vidijo smisla in cilja, zato jim je v pomoč, če jim odrasli pomagajo pri oblikovanju vizij za svoje življenje (Pucelj Lukan 2011).

Kristančič (2007) poudarja, da je povsem razumljivo, da vsak posameznik v življenju poskuša zadovoljiti čim več osnovnih življenjskih potreb.

Z vprašanjem potreb in motivacije so se v razvoju psihologije ukvarjali številni avtorji, med njimi je močno odmevala Maslowa hierarhija potreb. Nekateri pa so do tega modela kritični, predvsem zaradi togosti zaporedja, v katerem naj bi si sledilo zadovoljevanje človekovih potreb. Najbolj temeljne so fiziološke potrebe (Šugman Bohinc 2011).

Fiziološke potrebe so močnejše od vseh ostalih potreb, saj bi posameznik, kateremu primanjkuje vsega, najmočneje začutil prav fiziološke potrebe, ki vladajo telesu. Ostale potrebe tako prenehajo delovati oziroma so potisnjene v ozadje. A so v normalno delujočih, predvsem miroljubnih družbah takšne okoliščine redke, fiziološke potrebe po hrani so večinoma zagotovljene in zato nastopijo druge, višje potrebe (Varga 2003). Po fizioloških potrebah sledi potreba po varnosti, nato po ljubezni in pripadnosti, po lastni vrednosti in ugledu, na vrhu kraljuje potreba po samouresničenju – pogoj za aktivacijo zadovoljevanja potreb na višji ravni je predhodna zadovoljitev potreb na nižji ravni (Šugman Bohinc 2011).

Tabela 1: Potrebe po različnih avtorjih

Maslow	Ericson	Herchenson
Hierarhija potreb	Energetska stanja	Razvojni trendi
Fiziološke	po zaupanju	po preživetju
Varnost	po avtonomnosti	rasti, razvoju
Ljubezen	po intimnosti	komunikaciji
Samospoštovanje	osebni identiteti	prepoznavnosti
Samouresničevanje	ustvarjalnosti	umetelnosti*

*ustvarjalna, oblikovalna spretnost

(Kristančič 2007: 31)

Čeprav empirične raziskave tega večinoma niso potrdile. Sodobne, participacijsko utemeljene raziskave izpodbijajo večino hierarhičnih in faznih modelov in namesto njih predlagajo in empirično utemeljujejo transdisciplinarne razlagalne modele vedenja kompleksnih biopsihosocialnih sistemov (Šugman Bohinc 2011).

Šugman Bohinc (2011) navaja sinergetična generična načela in kot prvega navaja Ustvarjanje okoliščin za stabilnost. Ko smo v nestabilnih življenjskih razmerah – ekološko, ekonomsko, politično, socialno, delovno, zdravstveno, družinsko, partnersko, osebno itn. – vso razpoložljivo energijo uporabimo za stabiliziranje teh razmer. Tako bo tudi učenec, ki se znajde v ekonomski, odnosno družinski situaciji, ki zahteva njegovo pozornost in v kateri si prizadeva preživeti iz dneva v dan, iz tedna v teden, težko motiviran za spreminjanje svojih neuspešnih, problematičnih učnih, čustvenih ali vedenjskih vzorcev v šoli. Čeprav to od njega pričakujejo razredničarka, nekateri ali kar vsi njegovi učitelji, sošolci v razredu, starši sošolcev.

Mrgole (2003) pravi, da je upoštevanje potreb uporabnikov temeljnega in odločilnega pomena za izbiro ustreznih pristopov in končno zadovoljstvo vseh sodelujočih. Ključno pa je, na kakšen način so potrebe umeščene in utemeljene v miselnih sistemih ljudi, ki na tej osnovi organizirajo ali omogočajo mladim določene dejavnosti. Potrebe mladih kot družbene skupine so v eni perspektivi določene strukturno in v povezavi z družbeno urejenostjo določenega časa in prostora. Avtor pravi, da je to potrebno vselej na novo raziskovati in določati.

Otroci potrebujejo priložnosti, da lahko oblikujejo smiselne in pozitivne odnose z drugimi, zato je pomembno tudi okolje, v katerem odraščajo, tako znotraj družine kot zunaj nje. Otroci in mladi potrebujejo priložnosti za razvoj svojih jezikovnih in kognitivnih veščin, to zahteva spodbudno fizično in družbeno okolje. Za nekatere mlade so te priložnosti za učenje na voljo znotraj družine, za druge pa so bolj odvisne od zunanjih institucij, kot je šola (Thomas 2005).

Poštrak (2015) piše o spoštovanju staršev, učiteljev in drugih odraslih do mladih. Želja o spoštovanju je bil enoglasen odgovor mladih na vprašanje, kaj si mladi želijo v medsebojnih odnosih od odraslih. Tudi Kristančič (1995) o spoštovanju govori kot o pomembni razsežnosti svetovalnega odnosa. Pravi, da omogoča ustvarjalnejše in bolj zadovoljive vzajemne odnose. S tem, ko spoštujemo klientovo osebnost, mu pomagamo, da sprejme samega sebe kot človeka, ki raste in se razvija. Tako pridobiva nove zmožnosti in sposobnosti najti se v realnosti vsakdanjega življenja. Svetovalec/-ka kaže spoštovanje osebnosti v svetovalnem odnosu tako,

da ne ogroža sogovornika, ga ne kritizira in ne presoja pravilnosti ali nepravilnosti njegovih/njenih norm in vrednotenja.

Obdobje mladostništva je obdobje oblikovanja lastne osebnosti, lastnih prepričanj in vrednot. Je tudi obdobje oblikovanja odnosa do lastnega telesa in obdobje intenzivnih sprememb na različnih področjih (čustveno, miselno, odnosi z bližnjimi). Mladostnik/-ica v tem obdobju potrebuje ob sebi sogovornike in spremljevalce – ljudi, ki so pripravljeni prisluhniti in ga/jo sprejeti takšnega/-o, kot je – z vsemi razpoloženji, muhavostjo in dvomi. Pomembno je, da je mladostnik/-ica ob tistih, ki ga/jo spremljajo (starši, učitelji, vzgojitelji, prijatelji ali mladinski delavci)in začuti, da je prepoznan/-a in sprejet/-a v vsej svoji enkratnosti in edinstvenosti (Pucelj Lukan 2011).

2.3 STILI VZGOJE IN NAČINI DELA Z MLADIMI

Naloga vzgojitelja v današnjem času naj bi bila seznanjanje otroka z vrednotami in spodbujanje moralnega razsojanja. (Peček Čuk, Lesar 2009)

Vzgojni stil je odnos med vzgojiteljem in vzgajancem, je odnos, ki vključuje namen vzgojiti posameznika z določenimi lastnostmi. Vzgojni stil je tudi sistem metod, sredstev, postopkov, s katerimi skušamo vzgojiti posameznika z določenimi lastnostmi. Vzgojni stil postavlja v ospredje medčloveški odnos kot bistven element vzgojnega dogajanja. Kakšen vzgojni stil uporabljamo ali zagovarjamo je odvisen od naših stališč in razumevanja cele vrste elementov, ki zadevajo vzgojo otroka in vlogo vzgojitelja pri tem. Ne smemo pozabiti, da so pri določitvi vzgojnega stila pomembna tudi implicitne teorije o vzgoji in njeni moči. To je mogoče prepoznati na podlagi naših ukrepov, odzivov, občutkov, ki jih imamo pri vzgoji in preko kritične refleksije konkretnih praks. (Peček Čuk, Lesar 2009)

Ščuka (2012) opisuje vzgojne pristope v zgodovini človeštva, imenuje jih: Represivni pristop, permissivni pristop in frustracijski pristop. Represivni pristop uporablja ustrahovanje in ga uvršča k starim ljudstvom, permissivnega pripisuje potrošnikom in pravi, da uporablja popuščanje, frustracijskega pa dodaja k ozaveščenim kulturnim narodom s samoobvladovanjem. Dodaja naravni pristop, ki naj bi deloval po »zdravi kmečki pameti« in hkrati vključuje dajanje ljubezni in učenje odgovornosti.

Poštrak (2015) povzema po Dinkmayer in McKay tri načine starševske vzgoje, to so **avtokratski, permissivni in demokratični**. »Za avtokratskega je – po njunem – značilno, da ne spoštuje otrok, da jih kritizira in obtožuje. Ne spoštuje otrokovih pravic. Prevzema odgovornost za vse probleme. Poučuje, ukazuje in grozi otroku. Odloča o vsem in daje nasvete. Kaznuje, za to uporablja metodo ukinjanja privilegijev, kaznuje tudi s telesno kaznijo. Za permissivni pristop je značilno, pravita, da starš ne spoštuje sebe, ne spoštuje lastnih pravic, služi otroku, otroka prosi, pušča otroku, da počne, kar hoče, poskuša upravičiti otrokove napake. Pri demokratičnem pristopu starši spoštujejo otroka in ga sprejemajo takega, kot je, spodbujajo njegovo samospoštovanje, spoštujejo njegove pravice, dopuščajo otrokom, da so odgovorni za lastne težave, puščajo različne možnosti znotraj pravil, vključujejo otroke v odločanje o vprašanjih, ki zadevajo tudi njih, z njimi raziskujejo različne možnosti, dopuščajo, da otroci izkusijo posledice lastnih odločitev« (Dinkmayer, McKay 1996 v Poštrak 2015)

Peček Čuk in Lesar (2009) po Milici Bergant (1971; 1986) delita vzgojne stile na tri: **represivni vzgojni stili, permisivni vzgojni stil in vsedopuščajoča vzgoja**. **Represivni vzgojni stil** je tisti, pri katerem se uporabljajo negativna vzgojna sredstva, kot so »več videl«, uporablja prepovedi in omejitve, otroka utesnjuje, svari, nadzoruje in kaznuje. S strogostjo in pritiskom poskuša odpraviti negativne napake otroka. Represivni vzgojni stil je poslušen, vdan in ne-iniciativen posameznik. **Permisivna vzgoja** označuje vzgojno usmerjenost, v kateri prevladujejo predvsem pozitivni vzgojni ukrepi, ljubezen, skrb za razvoj otrokovih pozitivnih sposobnosti, upoštevanje otrokovih socialnih potreb in njegove samobitnosti. Cilj je srečna, samoiniciativna, kritična in ustvarjalna osebnost. **Vse-dopuščajoča vzgoja** je takšna, da otrok dela kar hoče, vzgojitelj se odreče svoji aktivnosti in odgovornosti, vzgojitelj otroku dopušča vse. Otrok je subjekt vzgojnega procesa in vzgojitelj je objekt. Za to vzgojo je značilno, da vzgojitelj nima nobene avtoritete v odnosu do otroka, pri represivnem vzgojnem stilu pa je avtoriteta jasna in odkrita. Pri permisivnem vzgojnem stilu naj bi avtoriteta bila, vendar ne prezahtevna, bila naj bi bolj popustljiva in demokratična. Avtorici pravita, da se avtoriteta v navedenih vzgojnih stilih prikazuje kot nekaj negativnega, kar omejuje posameznikov razvoj in ovira doseganje višjih vzgojnih ciljev, kot so kritičnost, samostojnost, odgovornost. Gre za celo vrsto elementov, ki kažejo na njene pozitivne razsežnosti. Avtoriteta je njunem mnenju nujna za posameznikov razvoj. Pozablja se na pozitivne učinke le te. Avtoriteta daje otroku občutek varnosti in zaupanja. Zato Peček Čuk in Lesar (2009) po (Horvat-Pšunder 2001, Zupančič in Svetina 2004) navajata drugo delitev vzgojnih stilov: **represivni/avtorski oz. avtoritarni vzgojni stil, interakcijski ali demokratični oz. avtoritarni vzgojni stil in permisivni ali laissez – faire oz. do-(po-)puščajoči vzgojni stil**.

Poštrak (2015) opozarja na sestavine vsakega načina vodenja. Avtor pravi, da lahko vsak način vodenja opredelimo in od drugih razločimo tako, da ugotovimo, kako so v vsakem posameznem načinu vodenja opredeljene sestavine odnosa. Vprašanje komunikacije, opredelitev vlog udeležениh, vrsta avtoritete, vprašanje odgovornosti in oblika ukrepa. Zato predlaga preimenovanje omenjenih treh vrst pristopov pri delu z mladimi. Predlaga naslednje pristope: **ukazovalni, dogovorni in vse dopuščajoči pristop**. Tisto, kar so prej navedeni avtorji imenovali represivni in avtoritarni pristop, zajema zdaj **ukazovalni pristop**. Komunikacija je pri ukazovalnem pristopu pretežno enosmerna, z navodili, ukazi, brez pogovora ali dogovarjanja. Strokovnjak se tukaj postavlja v vlogo eksperta, on je »tisti, ki ve«.

Vloge so vsiljene in mladostnik se lahko počuti kot neprostoovoljen uporabnik. Oblika avtoritete je avtoritarna in oprta na argument moči. Odgovornost je deklarirano porazdeljena med akterji, ampak je odgovoren izključno strokovnjak/-inja, ker je mladostnik/-ca porinjen v pasivni položaj. Ta položaj mu/ji ne omogoča možnosti odločanja. Strokovnjak/-inja lahko ob neugodnih in nezaželenih izidih krivi mladostnika/-ce in prelaga odgovornost nanj/-o, vendar strokovnjak/-inja ob tem ne upošteva dejstva, da z mladostnikom/-co ni vzpostavil/-a konteksta skupnega iskanja rešitev. V takšnem odnosu ni nujno, da so cilji mladostnika/-ce takšni, kot jih pojmuje strokovnjak/-inja. Cilji so mladostniku/-ci vsiljeni. Tovrstno obliko dela lahko najdem v okviru tradicionalnega modela socialnega dela. Komunikacija v **vse dopuščajočem ali permisivnem (laissez – faire) pristopu** ni več enosmerna, ukazovalna, pa vseeno ne doseže ravni ali oblike razgovora. Udeleženci v odnosu se pogovarjajo, vendar se ne dogovarjajo o skupnem početju. Ni vzpostavljen dogovor o delovnem odnosu. Vloge so nejasne in nedogovorjene. Strokovnjaki/-nje in mladostniki/-ce so opredeljeni kot nekakšni »prijatelji« in avtoriteta je prikrita. Ukrepi niso jasno opredeljeni in niso dogovorjeni. Mladostnik/-ca ne more razviti svoje lastne ali notranje samo-omejitvene odgovornosti. Mladostnik/-ca ne dobi jasnih navodil ali razlag, kaj se bo zgodilo, če se ne bo držal pravil ali ravnal v skladu z dogovori. Pri **dogovornem načinu dela z mladimi** avtor (po Gordon 1983) izpostavlja komunikacijo, ki ji reče sporazumevanje. Izpostavi metodo, s pomočjo katere se učitelj/-ica prepriča, ali razume sporočilo tako, kot bi si to želel učenec/-ka. To bo učencu/ki dalo občutek, da ga je učitelj/-ica razmel/-a in slišal/-a. Rezultat razgovora pomeni obogatitev njunih osebnih konceptov (po Šugman Bohinc 1996). Strokovnjak/-inja ali starš mora imeti neke vrste avtoriteto, saj predstavljamo odgovorne in spoštljive zaveznike otrok in mladih. Odgovorni smo lahko, če imamo sposobnosti, kompetence, znanja za delo z mladimi. Govorimo o avtoritarni vrsti avtoritete, ki je oprta na znanje in pristojnosti. Odgovorni smo torej lahko, če poznamo in razumemo življenjski svet mladih. In če imamo temu ustrezno prilagojene in razvite koncepte dela z mladimi (Poštrak 2015).

Jesper Juul piše, da so otroci resnična bitja že od rojstva in je nesmiselno govoriti o metodah. Otroci se rodijo popolnoma človeški, to pomeni, da so družbeno odzivna in empatična bitja. Te lastnosti niso priučene, ampak prirojene. Da se lahko razvijejo, morajo biti otroci z odraslimi, ki spoštujejo in upoštevajo to kar je v človeku človeškega in družbenega. (Juul, 2008)

2.4 RANLJIVOST

Zamisel, da se lahko posamezniki ali skupine ljudi, ki si delijo nekatere skupne značilnosti, opredeli kot ranljive, je postala del razprave o razvoju učinkovitih intervencij socialne politike (Brotherton, Cronin 2013).

Vendar je o konceptu ranljivih družbenih skupin pogosto lažje govoriti, kot jih definirati. Razprava o tem, kaj predstavlja ranljivost, je ideološko polarizirana: Ali se osredotoča na strukturna pojasnila, ki določajo vzrok možnega tveganja ali škode v socialnih in/ali gospodarskih okoliščinah, te pa so v veliki meri izven nadzora posameznika (revščina, visoka stopnja kriminala, brezposelnost, slabo javno zdravje, pomanjkanje stanovanj). Ali pa se osredotoča na odgovornost za ranljivost tistih, ki jih uvrščamo v to skupino (nizka raven izobrazbe, odvisnost od drog ali alkohola ipd.). V tem konstruktiranosti ranljivosti ni le posameznik, ki je ogrožen, temveč družba sama. Saj obnašanje posameznika ne ogroža le njih samih temveč tudi posledično celotno družbo in politiko. Številni družbeni in gospodarski problemi – brezposelnost, neuspeh v izobraževanju, razpad zakona, brezdomstvo, odvisnost od drog, slabo zdravstveno stanje – niso videni kot rezultat neenakosti ali neenakomerno razporejene moči, ampak kot posameznikove napake in kot posledica njegovih/njenih slabih odločitev. Opredelitev o tem, kdo je ranljiv, očitno ni nekaj, kar bi bilo mogoče storiti skozi preprosto uporabo niza objektivnih meril. Koncept ranljivega posameznika ali skupine je vedno oblikovan pod vplivom prevladujoče politične ideologije (Brotherton, Cronin 2013).

Ranljivost je v literaturi različno opredeljena in zajema tako zunanje kot notranje dejavnike tveganja v življenju ljudi. Na splošno velja, da so bili lahko ranljivi mladi izpostavljeni številnim negativnim življenjskim dogodkom, kot so na primer: smrt staršev, spolna zloraba ali pa živijo v revščini, kar je ena izmed oblik strukturnega nasilja (Noble-Carr, Woodman 2018).

Ti mladi imajo pogosto nižjo izobrazbo, so slabše zaposljivi in imajo manj časa za razmišljanje o svoji identiteti in prehodu v odraslost. Prav tako so deležni manjše podpore odraslih ljudi v svojem življenju, ki naj bi bili vzor za njihovo modelno učenje. Njihovi vrstniki, ki imajo na voljo več sredstev in boljše zaledje, imajo dodaten čas za razmislek o svoji identiteti in poklicih. Ranljivi mladi so prisiljeni, da pospešijo svoj prehod v odraslost (ibid.).

V preteklih raziskavah z ranljivimi mladimi so ugotovili, da strukturne razmere in pomanjkanje družinskih in socialnih odnosov – ki zagotavljajo varno podlago, občutek varnosti in pripadnosti – povečujejo izzive mladih pri grajenju svoje identitete in pomena ((Noble-Carr, Woodman 2018).

Tudi Pucelj Lukan (2011) pravi, da je v mladostništvu ena najpomembnejših razvojnih nalog, razvoj pozitivne samopodobe. Preko sporočil, ki jih namenjajo pomembne odrasle osebe, mladi pridobivajo občutek, kdo so, preko izkušenj uspešnosti pa pridobivajo občutek lastnih zmožnosti.

Otroci in mladostniki, ki so sprejeti v Mladinski dom Malči Beličeve, imajo pogosto vedenjske in čustvene težave, so razvojno ogroženi, emocionalni prikrajšani, zavrti, vzgojno zanemarjeni, razvajeni, imajo specifične učne težave in so pri šolskem delu neuspešni, nizko motivirani, z velikimi primanjkljaji ter nemirni. Imajo slabo samopodobo, ne zaupajo vase, imajo včasih nerealna pričakovanja, želje in cilje, so storilnostno manj učinkoviti. Lahko imajo tudi slabe izkušnje z odraslimi osebami in avtoritetami. So težje vodljivi, imajo težave s storilnostjo ter motivacijo za kontinuirano in dolgotrajnejše delo. Njihove sposobnosti so zelo različne, tudi neskladne, na posameznih področjih so lahko tudi nadpovprečni (Strokovni center b.d.).

Izkušnje mladih, ki prehajajo iz oskrbe izven doma potrjuje to, da se soočajo z izzivi, kot so: razumevanje nestabilnosti, izgube in postavljanje življenjskih ciljev. To potrjuje, da težke pretekle izkušnje in odnosi, omejena podpora in stalna nestabilnost vplivajo na mlade, da težje razvijejo pozitivno identiteto in najdejo smisel življenja (Noble-Carr, Woodman 2018).

2.5 SOCIALNO DELO Z RANLJIVIMI MLADIMI

Thomas (2005) delo z mladimi in njihovimi družinami opisuje kot eno najbolj stresnih in kontroverznih področij socialnega dela v praksi. Socialne delavke nosijo veliko odgovornost, saj so odgovorne za življenje otrok ter mladostnikov. Naša družba pripisuje velik pomen njihovem razvoju in zaščiti. Hkrati je njihovo delo nagrajujoče zaradi zadovoljstva, ko je mladostnikovo ali otrokovo življenje postavljeno na trdna in varna tla. Otroci, ki so sprejeti v sistem pomoči, tam pristanejo zaradi skrbi za njihovo varnost, včasih pa tudi iz drugih razlogov, zato delo z otroci in mladostniki pomeni tudi delo z njihovo družino.

Socialno delo z otroki in mladimi je le eno od področij socialnega dela, a so koncepti dela identični. Razumeti jih moramo v skladu z doktrinarnimi načeli sodobnega socialnega dela. Socialno delo z otroki in mladostniki moramo torej razumeti, misliti in delati v kontekstu splošnih konceptov socialnega dela. To pomeni, da osnovna sodobna doktrinarna načela socialnega dela apliciramo na konkretno delo z otroki in mladostniki (Poštrak 2015).

Predmet socialnega dela je reševanje kompleksnih socialnih problemov. Čačinovič Vogrinčič (2002) piše, da so ključni pojmi pomoč, reševanje problema in iskanje novih rešitev v socialno-delavskem odnosu. S tem odnosom se lahko mobilizira moč, ki jo ima posameznik ali družina. Pri tem gre vedno za projekt sodelovanja in skupnega iskanja rešitev, da bi lahko udeleženci v problemu postali udeleženci pri rešitvi.

»Paradigmatski premik k socialnemu konstrukcionizmu je korenito spremenil razumevanje procesov podpore in pomoči. Omogočen je obetaven prostor za sodelovanje, dialog, soustvarjanje želenih izidov, refleksijo, udeležенost, mobilizacijo virov, odpornost, skupno raziskovanje pomenov, soustvarjanje novih zgodb. Socialni konstrukcionizem omogoča razvijanje sodelovalnega socialnega dela, v katerem strokovnjaka kot nekoga, ki ve, kaj je za človeka dobra rešitev, in uporabnika, ki naj bi strokovnjakove nasvete upošteval, nadomesti občutljivo skupno raziskovanje sogovornikov, udeleženih v procesu soustvarjanja želenih izidov.« (Mešl, Kodele 2016: 2).

Socialno delo je lahko uspešno le, če poleg mikro ravni (posameznika, družine, skupine) upošteva tudi mezo in makro raven socialnega okolja. Mezo raven vključuje neformalne in formalne vire ter mreže pomoči v življenjskem okolju in skupnosti, makro pa družbeni in politični kontekst obravnave socialnih problemov (Rapoša Tajnšek 2007, str. 7).

Naloga socialnih delavcev je analiziranje pripovedi mladih, ki so eksperti iz izkušenj, in zbiranje podatkov tudi ostalih udeležencev v dogajanju. Temu lahko z drugimi besedami rečemo raziskovanje življenjskega sveta uporabnikov. S konceptom življenjskega sveta se ne osredotočamo na to, kakšni naj bi mladostniki/-ce bili/-e v smislu idealizirane in vsestransko razvite osebnosti, temveč izhajamo iz obstoječega stanja, kakšni so mladostniki/-ce tukaj in zdaj. Naši nameni torej niso več, kako bomo mladostnike/-ce spremenili, ampak si postavljamo vprašanje: Kaj lahko skupaj z njimi storimo, da jim bo tukaj in zdaj bolje. Ne osredotočamo se na predstave o tem, kakšen bi naj bil popoln ali vsaj – po pričakovanju staršev, učiteljev in drugih družbenih akterjev – čim bolj ustrezen mladostnik. Osredotočamo se na to, kako lahko konkretni mladostnik tu in zdaj, v takem življenjskem svetu, kakšen je, pre-živi. To pomeni raziskovanje možnosti spreminjanja sveta. Skupnega, sporazumnega in dogovornega spreminjanja sveta, da bi nam bilo vsem bolje (Poštrak 2015).

Pri delu z mladimi moramo upoštevati vse sestavine dogovornega odnosa, saj so med seboj prepletene. Z mladostnikom/-co vzpostavljamo ustrezno komunikacijo z jezikom sprejemanja in opogumljanja. V pogovoru skupaj z mladostnikom/-co raziskujemo možnosti za spreminjanje bolečih in ogrožajočih razsežnosti njenega/njegovega življenjskega sveta, pogovor poteka spoštljivo. Socialni delavci/-ke izhajamo iz jasno opredeljene vloge, smo spoštljivi in odgovorni zavezniki/-ce. Poznamo ter razumemo razvojne potrebe mladostnika/-ce, vendar to ne pomeni, da poznamo njegov svet. Mladostnik/-ca sam/-a je ekspert iz izkušenj, zato nam pomene in razlage svojega sveta podaja on_ona. Z mladimi zgradimo in utemeljimo svojo avtoriteto kot kompetentni strokovnjaki/-nje. Upoštevamo njegov/njen življenjski svet in skupaj z njim gradimo njegovo_eno sposobnost odgovornosti zase in za svoje življenje. Skupaj z mladostniki/-cami dorečemo tudi ukrepe, ki ji razumemo kot prevzemanje odgovornosti za lastna dejanja in nošenje posledic. Ob tem izhajamo in se opiramo na doktrinarna načela sodobnega socialnega dela (Poštrak 2015).

2.6 ŽIVLJENJSKI POTEK IN DEJAVNIKI ODRAŠČANJA

Življenjski potek je najpomembnejša institucija socializacije, saj določa normativni okvir, ki daje smernice za posamični biografski potek in za socialno uvrščanje posameznikov. Potrebno je spremljati, kako na življenjski potek posameznika delujejo kulturni modeli, družbeni red in institucije na eni strani, ter osebna pričakovanja, načrti, značilnosti in načrtovanje biografij na drugi (Ule 2014).

Življenjski poteki predstavljajo organizacijo celotnega prostora, kjer poteka naše življenje. Kateri so najpomembnejši dejavniki, ki usmerjajo in urejajo življenjski potek posameznika/-ce? Poštrak (2015) govori o vidikih odraščanja, ki jih po navaja tudi dejavniki odraščanja (Poštrak 2007, 2011a, prim. Ule 2000, Šelih ur. 2000 itd.). Nekateri govorijo celo o dejavniki prestopniškega vedenja (Ule 2000: 143, Šelih ur. 2000), drugi o dejavniki tveganja (Wood, Hine ur. 2009: 7) ali o varovalnih dejavniki (Čačinovič Vogrinčič 2008: 36, Magajna et. al. 2008: 36). To so torej razsežnosti, vidiki, ki na razne načine, ogrožajoče ali varovalno, učinkujejo v življenjskem svetu mladostnika/-ce. Večina avtorjev navaja naslednjih pet dejavnikov: spol, družina, šola, vrstniki, vrednote (Poštrak 2015: 271-271). Nekateri govorijo o štirih sklopih: individualne karakteristike, družina, šola in skupnost (Whyte 2009: 46).

Dejavnikov in mehanizmov je torej veliko, eden je zagotovo družbena in normativna delitev vlog, položajev in resursov. Življenjski potek lahko razumemo tudi kot premike posameznika/-ce glede na pomembne družbeno zaželeno položaje, odnose, pričakovanja, vrednote. Pri premikih gre za gibanje, napredovanje in spreminjanje socialnega položaja, gre tudi za različne odmike, spremembe in stranpoti. Gre tudi za razvoj socialnih omrežij s širjenjem, oženjem ali spreminjanjem interakcijskega polja, ki je posamezniku/-ci na voljo v določenem življenjskem trenutku. Nenazadnje gre tudi za bolj subjektivne dejavnike, ki so bolj občutljivi, to so: čustvena ustalitev v procesih odraščanja, uravnoteženje identitet, udejanjanje motivov, želja in hotenj. Z dejavniki, ki motivirajo posameznike/-ce k razvijanju in spreminjanju, deluje še več institucionalnih dejavnikov, generacijski pritisk in medgeneracijska razmerja. Pomembni so tudi družbeni makro-procesi, ki ohranjajo ali spreminjajo družbeno strukturne ali kulturne razmere za življenjske poteke (Ule 2014).

Hagestad (1997) ugotavlja, da postajajo diskontinuitete v življenjskem poteku posameznikov vse pomembnejše in vse pogostejša izkušnja večjega števila ljudi. Piše o štirih tipih diskontinuitet v življenjskem poteku:

1. Strukturalna – socialno oz. sistemsko predpisani vstopi in izstopi v neko življenjsko dobo niso usklajeni (npr.: nezaposleni mladi, ni jasnih meril in pogojev za vstop v odraslost).
2. Kulturna – nastane zaradi kulturnih sprememb v normah, vlogah, pravilih, na katere ljudje nismo bili pripravljeni (npr.: spremenjene spolne vloge, na katere socializacijsko nismo bili pripravljeni).
3. Biografska – nepovezano ali neurejeno življenjsko kariero posameznikov (npr.:rojevanje prekine kariero).
4. Avtobiografska – težave pri subjektivnem doživljanju lastne kontinuitete, ki nastaja zaradi prelomnih sprememb (npr. izguba zaposlitve, ločitev, bolezen ipd.) (Hagestad 1997).

Raziskovalci ugotavljajo, da obstaja rahla zveza med socialnimi prehodi in življenjskimi stanji. To pomeni, da se zaposlitveni dogodki ne seštevajo preprosto v kariero posameznice/-ka. Zgodovina delovanja posameznika je biografski opredek, ki je sestavljen iz nakopičenih izkušenj ter izbir med bolj ali manj razvejanimi potmi in fleksibilnim socialnim kontekstom. Ule in Kuhar (2003) opisujeta model biografskega delovanja in pravita, da povezuje strukture priložnosti, institucionalne ureditve in posameznikove/-čine odločitve. Upošteva tudi življenja, ki so med seboj povezana, kot na primer življenja drugih družinskih članov. Ta prav tako vplivajo na časovno zaporedje pomembnih življenjskih dogodkov življenjskega poteka (Ule 2003).

Podatki kažejo, da imajo mladi, ki so bili prikrajšani za normalno družinsko življenje kot skupina, visoko tveganje socialne izključenosti, vendar so med njimi pomembne razlike v njihovih izhodih. Razlike so med tistimi, ki se po izhodu iz rejništva/zavoda uspešno vključijo v družbo in tistimi, ki »preživijo« ter so v veliki meri odvisni od formalne pomoči države, in tistimi, ki se nikakor ne morejo vključiti v družbo (Bokšić idr.2012).

Ali se jim uspe vključiti v družbo in premagati ovire, je odvisno od različnih dejavnikov v času posebne oblike skrbi in v življenju potem. Ti dejavniki so:

- notranjih moči, temperamenta osebe in sposobnosti, da zase najde oblike pomoči za preživetje;
- okolja, kamor je bila oseba nameščena (rejniška družina oz. zavoda);
- zunanjega okolja in pomembnih oseb v okolici v času bivanja v posebnih oblikah skrbi (vzgojitelj, učiteljica ipd.) (Zaviršek, 2012).

Raziskovanje temperamenta izhaja iz vprašanja: Zakaj otroci, ki rastejo v podobnih socialnih in kulturnih okoljih in pri katerih starši uporabljajo podobne vzorce ravnanja ter vzgoje, pogosto kažejo razlike v psihosocialnem razvoju? Kako je verjetno, da se pojavljajo take razlike ob enakem ravnanju okolja? (Mikuš Kos 1999)

Kristančič (2007) pravi, da temperament ne spada med socialne spretnosti, vendar pomembno vpliva na odzivanje posameznika in različne dražljaje ter njegove odnose z okoljem. Temperament je del našega jaza ali osebnosti in je definiran skozi značilnost našega čustvovanja. Ljudje se med seboj razlikujemo v čustveni občutljivosti, odzivnosti in izražanju čustev. Mikuš Kos (1999) pa piše, da je temperament pomemben prilastek otroka. Gre za lastnosti, kot so ritmičnost – neritmičnost, raven aktivnosti, prilagodljivost, intenzivnost reakcij in druge. Piše, da so vse te lastnosti prisotne že pri prvem letu življenja in vplivajo ravnanje in odnos staršev, vzgojiteljev in drugih odraslih.

Tipi temperamentov se delijo na Sangvinika (optimistični temperament), Kolerika (jezni temperament), Flegmatika (mirni temperament) in Melanholika (depresivni temperament). To je zelo stara teorija, ki sta jo razvila Hipokrat in Galen in celo trdila, da naj bi na to vplivale tekočine ali sokovi, ki se pretakajo v človeku in potem determinirajo posameznikov temperament. Psiholog A. Buss je temperament razdelil na: emocionalni, aktivni, sociabilni in impulzivni. M. Kinder je opredelila štiri osnovne čustvene tipe temperamenta: senzibilec, praznilec, iskalec, fokuser. Kljub temu, da so razlage in opisi temperamentov številni.

Čistih tipov temperamenta ni. Pri vsakem človeku najdemo značilnosti različnih temperamentov. Kateremu tipu ustreza posameznik je najboljši odgovor to, da smo pogosto mešanica vseh vrst in se tip temperamenta določi v prevladujočem načinu reagiranja, čustvovanja pri posamezniku (Kristančič 2007).

Rapoša Tajnšek (2007) govori o individualnih dejavnikih, ki prispevajo na uspešnost človeka pri postavljanju in uresničevanju svojih ciljev. To so naslednji:

- Pričakovanja (aspiracije). Ljudje, ki so zaradi izgub in ovir v življenjskem okolju prikrajšani za normalne življenjske razmere (npr.: zaradi revščine, izgube pomembnega odnosa, bolezni, invalidnosti, slabše duševne razvitosti ipd.), so prikrajšani tudi za cilje, sanje, pričakovanje in upanje. Ni dovolj, da pomagamo ljudem, ki so prikrajšani rešiti problem, saj jih bo to vrnilo v stanje prejšnjega ravnotežja. Cilj mora biti kakovost življenja, zadovoljstvo, dosežki, sanje, pričakovanje, upanje in ne le preživetje.
- Sposobnost (kompetentnost). Ljudje imamo različne talente, zmožnosti, spretnosti, vire in pričakovanja. Večina jih uresniči le v skromnem obsegu. V perspektivi moči je poudarek na prepričanju, da so ljudje zmožni rasti in napredovati. Zavestno se usmerjamo v tiste vidike človekovega življenja, kjer obstajajo določeni dosežki, ne glede na to kako so skromni. V socialnem delu pomeni perspektiva moči zaupanje v notranjo modrost ljudi, ki najbolje vejo, kaj potrebujejo in kako bodo to dosegli. Socialno delo jim je le v pomoč pri prepoznavanju lastnih sil in pozitivne moči, ki jo ljudje imajo.
- Zaupanje se povezuje z močjo, vplivom in vero vase. Veliko stvari ljudje ne naredijo, ker nimajo zaupanja vase, čeprav so zmožni. Profesionalna pomoč okrepi te občutke nezmožnosti oz. neustreznosti, saj je usmerjena v to, kaj je s človekom narobe. Kdor si zaupa, si pogosteje zastavlja ambicioznejše cilje in verjame, da jih bo uresničil (Rapoša Tajnšek 2007).

Zaviršek (2012) piše o razumevanju doživljanja otrok, ki so posvojeni in so živeli v različnih okoljih, preden so jih starši posvojili, to lahko apliciram tudi na mladostnike/-nice, ki živijo v zavodih in mladinskih domovih. Avtorica pravi, da je za njih pomembna teorija navezanosti, ki jo je razvil John Bowlby (1988,1991). Je teorija o najzgodnejšem odnosu med odraslim in otrokom. Navezanost je univerzalna otrokova potreba po tem, da vzdržuje bližino z najmanj eno pomembno osebo. Bowlby je opisoval, da je navezanost najpogosteje z biološko mamo, a so kasnejše raziskave to nadgradile in pokazale, da lahko otrok razvije varno navezanost s katero koli drugo odzivno osebo, s katero je v dolgotrajni in kakovostni interakciji. Odnos varne navezanosti je odvisen od tega, kolikor je oseba, ki za otroka skrbi, vir občutkov varnosti, stalnosti in podpore (Zaviršek 2012). Od odzivnosti figure navezanosti je odvisno tudi, kakšne odnose bo otrok gradil in kako stabilni, trajni ter vzajemno zadovoljujoči bodo. Če so bile pomembne osebe tople, odzivne in konsistentno na razpolago se otrok nauči, da je tudi na druge ljudi v njegovem/njenem življenju mogoče računati. Otrok potem z zaupanjem raziskuje svet in začenja tople, prijateljske odnose tudi z drugimi. V primeru, da je bila pomembna oseba hladna, zavračajoča, nepredvidljiva, strašljiva ali celo neobčutljiva na otrokove potrebe, se nauči, da na druge ne more računati, ko potrebuje podporo in pomoč. To vedenje se ponotranji in kot ne-varni anksiozni notranji delovni modeli navezanosti (Zabret 2005). Te navezanosti so lahko: tesnobna navezanost z izogibanjem, ambivalentna navezanost in neorganizirana navezanost. Zato so ti otroci ranljivejši za duševne stiske, telesne bolezni in pogosteje razvijejo intimne odnose, ki so podobni izogibanju in ambivalentnim odnosom v otroštvu (Zaviršek 2012).

Otrok, ki nima izkušnje varne navezanosti, jo bo težko razvil kasneje v življenju. Zgodnje izkušnje namreč pomembno vplivajo na vzorec navezanosti v odraslosti. Kolikor bo vzorec navezanosti ostal nespremenjen v času odraščanja, pa je odvisno tudi od drugih številnih oseb in pomembnih dogodkov v življenju (ibid.).

2.7 INSTITUCIONALNE OBRAVNAVE MLADIH

Koncept potreb in državne skrbi izhaja iz ideologije tragedije, ta narekuje državi, kako skrbeti za državljane, ko jih doleti izguba telesnih ali psihofizičnih sposobnosti. To se odraža tudi v zakonodaji in ukrepih ter z načrtovanjem storitev »od zgoraj navzdol«. Potrebe po skrbi posameznih skupin določajo strokovni delavci na podlagi strokovne politične ocene širše sfere potreb. Na podlagi splošnih ocen se pojavljajo neželeni učinki načrtovanja socialno-delovnih, ti onemogočajo boljšo kakovost življenja uporabnikov. Posplošene ocene ne morejo v polnosti zajeti obsega posameznikovih potreb po storitvah. Posameznik/-ca je prisiljen sprejeti storitve, ki jih ne želi ali ne potrebuje, posamezniku/-ci je odvzeta pristojnost definiranja lastne situacije in možnih rešitev. Zaradi tega izgubi vpliv nad pomembnimi odločitvami (Škerjanc, 2008, str. 48).

Raziskovanje življenjskega sveta uporabnika/-ce je povezovalni okvir načel in metod socialnega dela pri oblikovanju socialnovarstvenih storitev. V socialnem varstvu pomeni promoviranje posameznika kot nosilca pravic odmak od »paketa storitev« za skupine prebivalstva in posameznika (Škerjanc, 2007, str. 79).

Načrtovanje storitev po principu »od spodaj navzgor« izhaja iz posameznikove ocene situacije in iz njegove ocene potreb po storitvah, s katerimi bo lahko izboljšal kakovost življenja. Pri individualiziranem načrtovanju storitev je uporabnik izhodišče za načrtovanje, vzpostavljanje, izvedbo in ocenitev storitve. Individualizirano načrtovanje omogoči načrtovanje storitev, ki jih uporabnik dejansko potrebuje, zato so bolj učinkovite. Uporabnik/-ca prevzame in zadrži vpliv nad storitvami in posledično nad svojim življenjem. Lokalnim oblastem prinaša informacije o potrebah občanov in na državni ravni zbrane potrebe lokalnih okolij (Škerjanc, 2008, str. 48).

Obstaja velika raznolikost med otroki in mladimi, ki so vključeni v oskrbo, kar odraža raznolikost splošnega prebivalstva, vendar ne v enakem razmerju. Socialno delo z mladimi v oskrbi, tako kot ostala področja socialnega dela, je delo z različnostmi in raznolikostjo. Prepoznavanje in odzivanje na to raznolikost morata biti temeljni element etične prakse socialnega dela (Thomas 2005).

2.7.1 STANOVANJSKE SKUPNOSTI

Nastajanje mladinskega pravnega sistema se povezuje z različnimi elementi, ki nam prikazujejo kontekst družbenosti: družbena urejenost, institucionalni sistem, norme, vedenjski obrazci, regulacija družbenih pravil, instituiranje, zakonski kodi, družbena kontrola vedenja. Problematika institucij v sociološki teoriji nastopa v neposredni povezavi z organiziranostjo družbenega življenja. Državni aparat je določil mladinskega sodnika, ki je s pozicije oblastnih privilegijev imel moč odločati o vzgajanju otrok in mladine iz določenih družbenih slojev. Družbeni red so sestavljali utemeljeni pravni akti, zakonska določila, pravila, ki so določala razmerje med sodnikom in obdolženim (Mrgole, 1999).

Vsaka družba proizvaja prostore, ki so rezultat prevladujočega pojmovanja prostora in prostorskih izkušenj posameznikov. Prostor ni zgolj mesto, kjer poteka družbeno življenje, temveč tudi dejavnik družbenih odnosov in mesto, ki opredeljuje položaj ljudi. Izkušnje ljudi s težavami z duševnim zdravjem so povezane tudi z izkušnjo prostorskega izključevanja. Institucije so bile prostor, v katerega so nameščali ljudi, ki so imeli skupne lastnosti (ubožne, sirote, najdenčki ipd.). Zato tudi pregled razvoja institucionalnega varstva kot predhodnice stanovanjskih skupin kaže, da so bile institucije prostor izključevanja in ne vključevanja, kot so to videli drugi avtorji. Zdelo se jim je smiselno nameščanje ljudi v ustanove, saj so bili prepričani, da se jim na tak način lahko zagotovi varen prostor za nemoten razvoj. Zaradi kritike institucij so se sredi 20. stoletja začele razvijati skupnostne službe v zahodnem svetu. Skupnostne službe predstavljajo tudi konceptualni premik v načinu obravnave, saj so storitve prilagojene potrebam posameznikov (Videmšek, 2013).

Stanovanje, kot prostor za bivanje, je tudi osnova za vključevanje ljudi v vsakdanje dogajanje. Sodi med najkompleksnejše dobrine in se prepleta z raznoterimi družbenimi pojavi in pomeni jedro socialne vključenosti. Zgodovinski pregled razvoja stanovanjskih skupnosti kaže na to, da stanovanjske skupnosti niso nič novega, saj so se pričele razvijati v različnih oblikah po vojni. V takratnem obdobju je med pomembnejše vloge stanovanjskih skupnosti sodila skrb za tiste ljudi, ki sami zase ne morejo skrbeti. Vodenje evidenc otrok, ki so potrebni posebnega varstva in organizacija otroškega varstva. To so bili na primer otroci brez staršev, otroci iz nepopolnih družin, vzgojno zanemarjeni otroci, otroci iz družin alkoholikov ali otroci, kjer je v družini hujša bolezen, socialno, zdravstveno ali moralno ogroženi otroci, otroci razvezanih staršev in invalidni otroci (Videmšek, 2013).

Stanovanjske skupnosti so bile torej zasnovane kot pomoč družinam in predvsem skrb za otroke. Stanovanjske skupine kot jih poznamo danes, pa so se v Sloveniji razvile konec sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Z namenom, da ranljivim družbenim skupinam (mladim, hendikepiranim, ljudem s težavami v duševnem zdravju, žrtvam nasilja) zagotavljajo bivanje in dostojnejše življenje zunaj institucij. Stanovanjska skupina je bivalna enota, kjer biva več oseb. Namenjena je bivanju, strokovni podpori pri samostojnem življenju in podpori pri vključevanju v družbo (Videmšek, 2013).

2.7.2 DOM MALČI BELIČEVE

»MDMB je ustanovljen za opravljanje javne službe na področju vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami (vzgoje in izobraževanja otrok ter mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami), po javno veljavnih vzgojno-izobraževalnih programih, ki jih v izvajanje določi minister, pristojen za izobraževanje, znanost in šport.« (Mladinski dom Malči Beličeve, b.d.)

»Mladinski dom Malči Beličeve je ustanova, ki razvojno, vzgojno in socialno ogroženim otrokom in mladostnikom z vedenjskimi in čustvenimi težavami nudi in zagotavlja kompletno, celodnevno oskrbo skozi vse leto. Poleg tega nudi še varstvo, zdravstveno nego, vzgojo in prevzgojo ter celotno pomoč pri izobraževanju osnovnošolski in srednješolski populaciji, ki obiskujejo redne osnovne šole, srednje šole ali Center Janeza Levca Ljubljana (prilagojen program z nižjim izobrazbenim standardom in posebni program vzgoje in izobraževanja).« (Mladinski dom Malči Beličeve, b.d.)

Na sedežu doma deluje 6 vzgojnih skupin (v nadaljevanju družine), v katerega sprejemajo osnovnošolsko populacijo obeh spolov v starosti od 6. do 14. leta (Mladinski dom Malči Beličeve, b.d.).

Pod okriljem MDMB delujejo:

- Stanovanjska skupina na Ažmanovi 28, Ljubljana, kamor nameščajo mladostnike/-ce, ki uspešno zaključijo osnovnošolski program v domu, in se želijo izobraževati v srednješolskih programih na področju MOL in mladostniki/-ce, ki nimajo možnosti vrnitve v domače okolje, aktivno iščejo zaposlitev ali delajo in pridobivajo kompetence za samostojno življenje.
- V stanovanjsko skupino na Maistrovi ulici 6, Brežice sprejemajo mladostnike/-ce tretje triade osnovne šole in mladostnike/ce, ki se izobražujejo v srednješolskih programih na območju Brežic, Krškega, Sevnice in Novega mesta.
- Mladinsko stanovanje na Dolenjski cesti 46, Ljubljana, kamor imajo možnost namestitve dveh mladostnikov/-c, ki nimata možnosti vrnitve v domače okolje. Vzgojitelj mladostnika/-co občasno spremlja in mu nudi podporo, sicer pa živi, se izobražuje ali dela povsem samostojno (Strokovni center b.d.).

2.8 ZAKONODAJA

Otroci in mladostniki so v Dom Malči Beličeve napoteni po 120. in 121. členu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZZDR).

120. člen

»(1) Center za socialno delo sme odvzeti otroka staršem in ga dati v vzgojo in varstvo drugi osebi ali zavodu, če so starši zanemarili otrokovo vzgojo in varstvo ali če je to iz drugih pomembnih razlogov v otrokovo korist.

(2) S tem odvzemom ne prenehajo druge dolžnosti in pravice staršev do otroka.

(3) Center za socialno delo spremlja izvajanje ukrepa iz prvega odstavka tega člena.«

121. člen

»(1) Center za socialno delo sme sam ali v sporazumu s starši oddati otroka v zavod zaradi njegove osebnostne ali vedenjske motenosti, ki bistveno ogroža njegov zdrav osebni razvoj.

(2) Center za socialno delo odloči o ustavitvi izvrševanja ukrepa iz prejšnjega odstavka takoj, ko prenehajo razlogi, zaradi katerih je bil ukrep izrečen. Ukrepi lahko traja največ tri leta.

(3) Na podlagi mnenja zavoda sme center za socialno delo izjemoma podaljšati ukrep iz prvega odstavka tega člena tudi preko roka iz prejšnjega odstavka. Tudi za tak ukrep veljajo omejitve iz prejšnjega odstavka.

(4) Otrok, ki dopolni osemnajst let, sme ostati v zavodu le v primeru, da v to privoli.« (ZZZDR, 2004)

Posebno zaščito za otroke najdemo v že omenjeni Deklaraciji o otrokovih pravicah.

V 4. načelu je opisano, da mora otrok uživati vse ugodnosti socialnega varstva, da mora imeti pravico do življenja in razvoja v zdravih okoliščinah. Otrok ima prav tako pravico do ustrezne prehrane, stanovanja, razvedrila in zdravstvenih storitev.

»4. Načelo

Otrok mora uživati vse ugodnosti socialnega varstva. Imeti mora pravico do življenja in razvoja v zdravih okoliščinah. Zato je treba njemu in njegovi materi dajati posebno nego in varstvo. Skrbeti je treba zanj in za njegovo mater že pred porodom. Otrok ima pravico do ustrezne prehrane, stanovanja, razvedrila in zdravstvenih storitev.«

6. načelo je zapisano, da za so za otroka dolžni skrbeti njegovi starši in da se odvzem lahko izvrši le v izrednih okoliščinah.

»6. Načelo

Za popoln in skladen razvoj njegove osebnosti sta otroku potrebna ljubezen in razumevanje. Če je to le mogoče, naj zanj skrbe in naj bodo zanj odgovorni starši, vsekakor pa naj raste v vzdušju naklonjenosti in moralne in materialne varnosti. Le v izrednih okoliščinah je lahko otrok v najnežnejših letih ločen od svoje matere. Družba in organi oblasti morajo posebno skrbeti za otroke brez družine in brez sredstev, potrebnih za preživljanje. Za vzdrževanje otrok v velikih družinah je zaželena denarna podpora in sploh pomoč države.«

9. načelo opozarja, da je potrebno otroka obvarovati pred vsemi vrstami zanemarjanja, okrutnosti in izkoriščanja.

»9. Načelo

Otroka je treba obvarovati pred vsemi vrstami zanemarjanja, okrutnosti in izkoriščanja. V nobenem primeru ne sme biti predmet trgovine. Otrok ne sme biti sprejet na delo, dokler ne doseže določene starosti. V nobenem primeru ga ne smemo prisiliti ali mu dovoliti, da bi delal v poklicu ali opravljal tako delo, ki bi slabo vplivalo na njegovo zdravje ali vzgojo, oziroma škodilo njegovemu telesnemu, duševnemu in nravnemu razvoju.«

Pomembno se mi zdi tudi 5. načelo Deklaracije o otrokovih pravicah, ki se glasi:

»5. Načelo

Fizično, mentalno ali socialno prizadetemu otroku je zaradi svojskosti njegovega stanja ali položaja potrebno nuditi posebno nego, izobraževanje in skrb.« (Varuh človekovih pravic b.d.).

2.9 SPREJEM V DOM MALČI BELIČEVE

2.9.1 Postopek sprejema

»Dom sprejema otroke in mladostnike/-ce izključno z odločbo centrov za socialno delo. Pobudo za sprejem lahko poda otrok sam, starši, šola, rejniki, soseska.« (Strokovni center b.d.)

Pred sprejemom otroka zberejo vso potrebno dokumentacijo: socialno in družinsko anamnezo, poročilo šole, poročilo šolske svetovalne službe, poročilo razrednika, poročila ali izvide vseh ustanov ali institucij, kjer je bil otrok že obravnavan (SC, PK, PPO), izvidi in mnenja komisije za razvrščanje/usmerjanje (Strokovni center b.d.).

Pred sprejemom povabijo otroka in njegove starše na informativni ogled s predstavitvijo življenja in dela v MDMB. Starše otroka/mladostnika/-co seznani s potekom življenja in dela v MDMB. Predstavijo hišni red, spoznajo ga/jo s pogoji bivanja, šolanja. Pogovorijo se o njegovih/njenih obveznostih (redno obiskovanje pouka, njegove/njene pričakovane aktivnosti, načini sodelovanja z nami), o njegovih/njenih pravicah in dolžnostih. Pogovorijo se tudi o poklicnih ambicijah otroka/mladostnika/-ce, željah in tukajšnjih možnosti za uresničitev le-teh. Opravijo tudi ogled celotne hiše in vseh skupin (ibid.).

Pomemben kriterij za sprejem otroka v MDMB je njegov prostovoljni pristanek oz. pripravljenost na prihod in bivanje v MDMB, s ciljem da nekaj spremeni v svojem življenju, s tem tudi izrazi pripravljenost za skupno sodelovanje (ibid.).

2.9.2 Kriteriji sprejema

»Otroci in mladostniki/-ce, ki so sprejeti in obravnavani v MDMB, so socialno in razvojno ogroženi, posledično imajo lažje vedenjske in čustvene težave. Vzroki socialne ogroženosti so predvsem posledice neprimerne socialnega okolja, nespodbudnih družinskih razmer in okolja.« (Strokovni center b.d.)

Najpogostejši vzroki za sprejem so: vzgojna nemoč staršev, ki ogroža zdrav razvoj otroka, slaba opremljenost za starševstvo, neurejene družinske in stanovanjske razmere, ki ogrožajo normalen razvoj otroka, občasno ali stalno trpinčenje otroka, psihično in fizično nasilje v družini, sum na zlorabo, odvisnost staršev od alkohola ali psihotropnih snovi, začasna ali stalna odsotnost staršev (odhodi v tujino, prestajanje zaporne kazni, zdravljenje, hospitalizacija), smrt v družini ipd. (Strokovni center b.d.).

MDMB sprejema tudi otroke, kjer se je rejništvo pokazalo kot manj primerna ali manj uspešna oblika pomoči (ibid.).

V MDMB bivajo otroci od 6. leta dalje. V primeru uspešnosti otroka in učinkovitosti njegovega bivanja pri nas, lahko z bivanjem nadaljuje do zaključka izobraževanja, če se otroku med šolanjem ne najde ustrežnejše namestitve (ibid.).

Stanovanjska skupina na Ažmanovi deluje v stanovanjski hiši, ki je primerna za bivanje osmih mladostnikov/-c (ibid.).

3. OPREDELITEV PROBLEMA

Ko sem v času magistrskega programa obiskovala in se družila z mladostnico, ki je bivala v Stanovanjski skupini Mladinskega doma Malči Beličeve, sem ugotovila, da so nekateri otroci, kasneje mladostniki, lahko vključeni v MDMB celo po 10 let. Zadnji dve leti lahko preživijo v Stanovanjski enoti, kjer se učijo samostojnosti pri gospodinjskih in hišnih opravilih. Mene pa je pričelo zanimati, kako se spopadajo s spremembami v njihovem življenju, ko to skupino zapuščajo. To obdobje za mlade prinaša veliko sprememb in negotovosti in zanimalo me je predvsem, kako se na to obdobje pripravljajo, in ali se sploh. Zanimal me je tudi vidik vzgojiteljev, ki z mladimi delajo in jih opremljajo za samostojno pot.

Na to temo lahko najdemo že kar nekaj zapisane literature, a se tempo in način življenja hitro spreminja, prav tako se spreminja življenjski potek posameznikov, še posebej mladostnikov. Zato se mi zdi nujna osvežitev teme in upoštevanje novih življenjskih navad in sprememb. Pridobljeni rezultati bi po diseminaciji lahko bili vodilo in pomoč mladostnikom in vzgojiteljem, ki se znajdejo v podobnih situacijah. Prvim bi lahko to gradivo predstavljalo ene vrste oporo in sporočilo, da niso edini, ki se soočajo s težkim prehodnim obdobjem v svojem življenju.

RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Kdaj se začnejo priprave na izhod iz Stanovanjske enote MDMB?
2. Kako mladostnik_ca ocenjuje svoj življenjski položaj v fazi prehoda iz Stanovanjske enote MDMB.
3. Kaj mladostnika/-co najbolj skrbi ob prehodu iz Stanovanjske enote DMB v samostojno življenje?
4. Kakšno podporo dobiva?
5. Kakšno podporo bi si še želel/-aa?
6. Na kakšen način so vzgojitelji/-ce vključeni/-e v proces odpusta iz DMB?
7. Kdo jim je poleg vzgojiteljev/-jic še v oporo pri prehodu iz DMB v samostojno življenje?
8. Katere nevladne ali druge organizacije so sodelovale pri pripravi na samostojno življenje.
9. Kako so se sami pripravili na samostojno življenje?
10. Kako so zadovoljni z svojim življenjskim položajem zdaj?

4. METODOLOGIJA

4.1 VRSTA RAZISKAVE

Raziskave se delijo tudi na podlagi načina zbiranja podatkov. Lahko zbiramo podatke, ki jih nato preštevamo in kvantitativno analiziramo. Lahko pa osnovno izkustveno gradivo sestavljajo zgolj besedni opisi, ki jih potem analiziramo kvalitativno. V kvalitativnih raziskavah zberemo torej besedne opise, ki se nanašajo na raziskovani pojav (Mesec, 2009).

Kritika na prevladujoče, kvantitativno raziskovanje v psihologiji je ta, da temu načinu raziskovanja primanjkuje pomembnosti za vsakodnevno življenje, ne vsebuje namreč natančnih opisov podrobnosti primerov in njihovih konkretnih okoliščin. Medtem ko je raziskovanje subjektivnih pomenov in vsakodnevnega doživljanja ter delovanja bistveno kot preučevanje pripovedi in pogovorov (Flick 2009 v Kordeš, Smrdu 2015).

Kvalitativno raziskovanje išče kontakt z vsakodnevnimi situacijami, ki odražajo vsakdanje življenje oseb, skupin, družb in organizacij. Raziskovalec želi dobiti celosten vpogled v kontekst, ki ga preučuje, želi dobiti vpogled v njegovo logiko, ureditve in pravila. Raziskovalca_ko zanimajo podatki o zaznavah akterjev »od znotraj«. To želi pridobiti s pozornostjo, empatičnim razumevanjem, tako da odstrani vse predsodke o raziskovalnih področji (Kordeš, Smrdu 2015).

Raziskava v magistrski nalogi je kvalitativne narave, na ta način sem pridobila bolj konkretne podatke o izkušnji mladih ob prehodu iz Stanovanjske skupine, Mladinskega doma Malči Beličeve.

4.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

V kvalitativnih raziskavah, pri merjenju, uporabljamo pripomočke, kot so vprašanja, vprašalniki in testi, vse to so merski instrumenti (Mesec 2009).

Jaz sem v svoji nalogi izbrala metodo spraševanja in sicer nestrukturiran intervju.

To obliko spraševanja imenujemo tudi odprti intervju, pri tem ne uporabljamo vnaprej pripravljenega vprašalnika, ampak zgolj vodilo ali predlogo za intervju. To je seznam okvirnih tem in ne podrobnih vprašanj. Pri odprtem intervjuju sta spraševalec/-ka in vprašanec/-ka v neposrednem stiku iz oči v oči, tako lahko v največji možni meri odkrijeta nesporazume pri njuni komunikaciji. Spraševalec/-ka naj bi se, kolikor je mogoče, umaknil v ozadje in pustil spraševancu/-ki, da prosto pripoveduje, ne da bi ga motil/-a z vprašanji (Mesec 1998).

4.3 POPULACIJA IN VZOREC

V raziskavah želimo priti do ugotovitev, ki veljajo za celotno populacijo, ki je predmet raziskave, do teh podatkov lahko pridemo s popolnim popisom ali z vzorčenjem. Z vzorčenjem lahko zberemo podatke samo o določenemu številu (Mesec, 2009).

Raziskavo sem izvajala v Stanovanjski skupini Mladinskega doma Malči Beličeve. Pod okriljem Mladinskega doma Malči Beličeve delujeta dve Stanovanjski skupini in eno Mladinsko stanovanje.

Intervjuvala sem celotno populacijo vzgojiteljev ene od Stanovanjskih skupin, to so štirje vzgojitelji.

Vzorčenje temelji na logičnem postopku indukcije, ki ga pogosto uporabljamo v vsakdanjem življenju, kadar iz manjšega števila posameznih primerov sklepamo na značilnosti celotne kategorije, kateri ti primeri pripadajo (Mesec 2009).

Uporabila sem namenski vzorec, da sem preučila populacijo mladostnikov, ki so v preteklosti bivali v isti Stanovanjski enoti. Intervjuvala sem tri mladostnike od petih, ki so zapustili stanovanjsko skupino in eno mladostnico, ki je na prehodu iz Stanovanjske enote.

Namenski vzorec spada pod neslučajnostni. Neslučajnostni vzorci se uporabljajo za dobro preučene populacije, kjer imamo podatke o tem, kako dobro posamezne enote ali delne populacije predstavljajo populacijo. Namesto, da bi izbrali slučajnostni vzorec, torej preučimo tipične predstavnike (Mesec 2009).

Predstavitev udeležencev v magistrski nalogi.

Tabela 2: Udeleženci v raziskavi po spolu in statusu

	Udeleženci	Spol	Starost v letih	Status
1	Oseba A	Ž	44	Vzgojiteljica
2	Oseba B	Ž	46	Vzgojiteljica
3	Oseba C	Ž	50	Vzgojiteljica
4	Oseba D	M	40	Vzgojitelj
5	Oseba E	Ž	20	Dijakinja
6	Oseba F	M	21	Študent
7	Oseba G	M	20	Študent
8	Oseba H	Ž	22	Študentka

4.4 ZBIRANJE PODATKOV

Pridobivanja podatkov sem se lotila tako, da sem vstopila v kontakt z mentorico iz lanske letošnje Učne baze, ki je zaposlena kot vzgojiteljica v Stanovanjski skupini Doma Malči Beličeve. Predstavila sem ji idejo za mojo raziskavo v magistrski nalogi in jo prosila za pomoč pri nabiranju udeležencev. Najprej sem naredila intervjuje s štirimi vzgojitelji, ki delujejo v tej Stanovanjski skupini. En intervju je potekal z dvema vzgojiteljicama, ostala dva pa posamezno. Nato sem se dogovorila z mladostnico, s katero sva navezali dober stik v času mojega praktičnega usposabljanja. Po privolitvi za sodelovanje še treh mladih, ki ne bivajo več v Stanovanjski enoti, sem se tudi z njimi dogovorila za srečanje in intervju z vsakim posamezno. Intervjuji so potekali največ 60 min, z vsakim intervjuvancem sem pred začetkom intervjuja sklenila ustni dogovor o sodelovanju. Z vzgojitelji sem izvedla intervjuje v Stanovanjski enoti, kjer delajo. Zagotovili smo si miren in varen prostor za odprt pogovor. Z nekaterimi mladimi sem se prav tako dobila v Stanovanjski enoti MDMB, čeprav tam ne bivajo več, zaradi primernih prostorov. Druge mladostnike sem obiskala na domu, kjer bivajo. Predhodno sem preverila, če bo prostor miren in varen za nemoten pogovor. Imela sem pripravljene smernice za intervjuje, a med samim pogovorom nisem motila zgodbe, le če je kdo zašel iz teme. Intervjuji so potekali brez težav, nekateri so opisali svojo izkušnjo bolj podrobno kot drugi.

4.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Gradivo, ki sem ga zbrala, sem obdelala na kvalitativen način, analiza je potekala v naslednjem vrstnem redu:

1. Zapis intervjujev in določitev enot kodiranja

Vse intervjuje razen enega sem posnela s pomočjo mobilnega telefona in jih kasneje v celoti prepisala. Potem sem zapise parafrazirala, prevedla narečne besede in izključila mašila. V besedilu sem podčrtala pomembne dele odgovorov in jih oštevilčila, tako sem dobila enote kodiranja. Uporabnike sem zaradi anonimnosti označila z OSEBA A, OSEBA B, OSEBA C, OSEBA D, OSEBA E, OSEBA F, OSEBA G in OSEBA H.

Primer analize intervjuja (OSEBA C):

N: Kako pripravljate mladostnika na odhod iz stanovanjske enote Doma Malči Beličeve? Ali se priprave na samostojnost začnejo že, ko mladi pridejo? Kako to poteka?

C: To se mi zdi zelo pomembno vprašanje in menim, da bi se z njim morali začeti ukvarjati že preden pride mladostnik k nam.

Odprli smo se tri leta nazaj in tudi mi vzgojitelji se učimo kaj to stanovanjska skupina je, v praksi, v teoriji to že vemo. Mi vzgojitelji si praktično zelo oblikujemo naloge.

Mislim pa, da bi se morali že pred prihodom mladostnikov k nam, v stanovanjsko enoto, pogovarjati in sodelovati z vzgojitelji v mladinskem domu, saj tam običajno preživi več kot le tri leta. To pomeni, da ga dobro poznajo, da jim otrok zaupa in da majo neke smernice, neko idejo, cilj, kam naj bi se ga vodilo. Da imamo že načrtano pot, oz. smer in da se potem na tem gradi (Sodelovanje z vzgojitelji iz Doma MB-C1).

Dejstvo je, da naj ne bi bili tukaj več kot 3 leta, potem pridemo na to prehodnost. Kar pa v bistvu niso. Če gledamo, da naj bi sem prišli, npr.: 1 letnik srednje šole ne, ker je veliko sprememb, če so na tri letni srednji šoli to pomeni le 2 leti. Ker običajno po srednji šoli odhajajo domov.

C: Zdaj odkrivam kakšen ogromen korak je to za mladostnika, ko gre od tukaj ven. (Velik korak-C2) Oseba A je v mladinskem domu vse skupaj 9 let, to je skoraj polovica življenja pri 20 letih. In to je velika tesnoba, velik strah in ne samo pogovor, ne vem, bolhe metat, vprašanja postavljati, ideje slikati, kako bi naj to zgledalo, kako si predstavlja, kaj bo ko bo šla ven. (Tesnoba, strah-C3) To kar je pri nas učenje čiščenja, kar se na splošno govori. "Tukaj boste samostojni, pa si boste kuhali in vse sami delali". Po eni strani je to larifari, po drugi strani je pa to najmanjša stvar v življenju. (Potreba po boljši psihični pripravljenosti na samostojnost-C4)

(Izsek is priloge 1.)

2. Odprto kodiranje skozi tabelo

Pri odprtem kodiranju sem določenim enotam kodiranja v slogu »deževanja idej« pripisala pojme, nato sem združila sorodne pojme in jih na podlagi tega razvrstila. V levi stolpec tabele sem zapisala kategorije, v desni stolpec sem prepisala enote kodiranja, številko izjave, v oklepaj pa s krepkim tiskom zapisala kodo/pojem za posamezno izjavo. Na takšen način sem zbrala besedila, ki sem jim določila isti pojem in ločila tiste, ki so sodila pod drug pojem.

Primer odprtega kodiranja:

KATEGORIJA: 4. Podpora:

D7: Ja, smo pa imeli dva ali tri primere, ko sta dekleti, ki sta končali izobraževanje, se pravi sta imeli izobrazbo in izpit, tisto je bil malo bolj konkreten korak, da smo jima v začetku pomagali sploh poiskati spletne strani z oglasi za delo in da smo potem pomagali vloge na razpise pošiljati in tako naprej, to pa lahko rečem, da sta bila že bolj konkretna primera. **(Pomoč vzgojiteljev pri iskanju službe)**

D14: Čisto formalno imamo ob začetku in ob koncu leta en roditelski sestanek, da predstavimo izhodišča za tisto šolsko leto. Med šolskim letom se srečujemo na timskih sestankih, ki so namenjeni temu, da letni delovni načrt oz. Individualiziran vzgojni načrt, ki narejen za posameznika, da se pogleda napredke in morebitne razloge za ne-napredke. **(Individualni načrt)**

D15: Je pa ideja, ki smo jo lani kar izvajali, vsaj 2x na leto obisk na domu, da vzgojitelj

obišče celo situacijo otroka na domu, na primer v času kakšnih počitnic. Da tudi od bližje lahko vidiš kakšne so razmere so doma in kako funkcionira družina. **(Povezovanje vzgojiteljev s starši)**

D17: Ne, zelo zadovoljni s tem kar je fant dobil, zelo je napredoval, ena lepših zgodb, ampak ta obisk na domu. Tukaj sem čutil odpor in se tudi nebi dobro počutil, če bi se kar povabil in bi šel, bi mi bilo neprijetno. Ampak smo vseeno bili s starši v kontaktu, redno. **(Povezovanje vzgojiteljev s starši)**

D36: V principu pa smo zmenjeni, da se enkrat na teden vidimo, se pogovorimo. **(Pogovor z vzgojitelji)**

E9: Tudi z vzgojitelji se pogovarjam. **(Pogovor z vzgojitelji)**

H2: Enkrat na teden pa si se dobil z vzgojiteljem. Odvisno kako smo se zmenili, lahko so prišli k meni, ali sem šla v stanovanjsko skupino, čisto odvisno. **(Pogovor z vzgojitelji)**
(Izsek iz priloge 2.)

3. Oсно kodiranje

S pomočjo osnega kodiranja sem vzpostavila hierarhijo znotraj posamezne kategorije. Nekatere kategorije sem razčlenila na podkategorije, nato pa posebej zapisala kode/pojme in številke vseh izjav s to kodo/pojmom. Če je enota kodiranja vsebovala več kod/pojmov, sem jo v tabeli navedla večkrat.

Primer osnega kodiranja:

2. Ocena življenjskega položaja ob prehodu

Tabela 3: Primer osnega kodiranja

KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	KODA	ŠT. IZJAVE
Ocena položaja	Slab položaj	Vračanje domov	A8
		Zavračanje vrnitve domov	E2, E7
		Izbira med slabimi rešitvami	E6
		Osamljenost	G6, G13, G15
		Strah	G12
		Zahteven študij	G5,G16
	Nevtralen položaj	Hitra sprememba	G7, G17
		Dolgčas	H4
	Dober položaj	Izkušnje z večjo spremembo	H13
		Zadovoljstvo s spremembo	H10, H3
		Samostojnost pred stanovanjsko skupino	F1,H12
		Služba in študij	F4, G8

(Izsek iz priloge 7.3.)

4. Rezultati

V rezultatih sem navedla in povzela, kar so uporabniki povedali v intervjujih. Pojme, ki sem jih opredelila v analizi, sem označila z odebeljenim tiskom. Rezultate pa sem podkrepila z izjavami sogovornikov.

5. REZULTATI IN RAZPRAVA

Priprave na prehod iz Stanovanjske enote Mladinskega doma Malči Beličeve (v nadaljevanju MDMB) se začnejo že s prihodom, saj je prisotno zavedanje, da to predstavlja zadnjo stopnico na poti v samostojno življenje. Tudi vzgojitelji gledajo na obstoj njihove enote kot na podaljšek bivanja v MDMB. Vseeno pa poudarjajo, da se začnejo bolj intenzivne priprave zadnje leto. Takrat pričnejo s pogovori kako naprej, kaj si mladi želijo v življenju in kako do uresničitve teh želja.

G: Sem že vedel, da bom moral enkrat iti, ampak nisem pa vedel kdaj. (G1)

E: V bistvu sem že ob začetku morala o tem razmišljati, ker sem se zavedala, da to ni za zmeraj. Moraš se s tem ukvarjati, tudi, če ti ni do tega. (E1)

B: Je usmerjeno nekako v to, da je to zadnja stopnica. (B1)

B: Bolj intenzivno pa zadnje leto, ko veš za otroka. (B2)

D: Ampak se mi zdi, da sam način delovanja, življenja in bivanja tukaj je zastavljen tako, da se jih čim več mladostnikov skuša vključevati v debato, da imajo možnost soodločati, da lahko sami zbirajo npr.: jedilnik, da se dogovorijo kot bo kateri večer pripravljali hrano. (D5)

D: Da skupaj postavimo finančni načrt sredstev, ki so na voljo za določen mesec, tako, da mislim, da skozi to, potem je še tukaj samostojno bujenje. Se pravi to, čim večje prevzemanje odgovornosti nase to vidim. Ne morem pa povedati, da jih točno tako in tako pripravljamo. (D6)

Pričetek priprav na samostojnost v Stanovanjski enoti MDMB so zaznamovali naslednji pojmi: **Mehak prehod, nova oblika življenja, večja pričakovanja, zavedanje ob prihodu, sprejemanje odločitev, zadnje leto in ne-načrtna priprava.**

Ob prehodu se večina mladostnikov vrne domov, ker nimajo izbire med boljšimi možnostmi. Nekaterim to predstavlja problem in zavračajo možnost vrnitve domov, spet drugi si tega želijo iz različnih razlogov. Svoj položaj opisujejo skozi naslednje pojme: **Vračanje domov, zavračanje vrnitve domov, izbira med slabimi rešitvami, služba in študij, zahteven študij, samostojnost pred stanovanjsko skupino, osamljenost, hitra sprememba, zadovoljstvo s spremembo,**

izkušnje z večjo spremembo, dolgčas. Svoj položaj ob prehodu v samostojnost zaznamujejo želje za naprej in hkrati izkušnje iz življenja pred prehodom. Nekateri opisujejo situacije, skozi katere so šli v preteklih obdobjih življenja in so bile veliko težje, zato občutijo zadovoljstvo ob napredku in poti do uresničitve željene prihodnosti. Soočajo se s hitro spremembo v življenju in težkim študijem, nakar kot rezultat tega opisujejo tudi osamljenost. Ob težavnem študiju in delu težko najdejo še čas za svoje hobije in interesne dejavnosti, ki so jih prej radi obiskovali. Hobiji so jim predstavljali tudi vir druženja in prijateljevanja. Ob spremembah v svojem življenju lahko postanejo osamljeni, saj jim je Stanovanjska enota včasih predstavljala tudi vir spontanega druženja.

E: Zaenkrat nočem iti domov in bolj ko se bliža bolj si prestrašen. (E2)

E: Ta trenutek se nagibam k temu, da ne grem ne k očetu, ne k mami, da poiščem nekaj drugega. Ne želim si tega, vendar se bojim, da bom potem morala vseeno zbrati eno od teh rešitev. (E7)

E: Da boš obsojen na določeno stvar, ki ti ni všeč. Izbira med minus/minus situacijo, med slabimi rešitvami. (E6)

F: Ja, delam cele vikende, ker drugače s štipendijo ne moreš priti čez mesec. Jaz sem se odločil, da ne bom v življenju, ne bom več socialne koristil, štipendija je sicer tudi socialna štipendija, drugo pa ne. (F4)

G: Sem pa čez en mesec ugotovil, da mi študij ne bo šel, potem sem pa razmišljal in se spontano odločil, da zdaj ne bom več v Ljubljani, ne bom več tukaj živel. (G5)

G: Konec koncev sem bil tudi kar osamljen in sem rekel, da ne morem več sam, pa se učiti pa vse. (G6)

G: Sem dobil preko študenta službo in nekaj časa še bival v tem stanovanju in si dajal na stran, ker sem potem želel na izredni študij. (G8)

G: Je bil kratek čas in študij je bil tako zahteven, da sploh nisem razmišljal o tem. (G16)

G: To, ko sem šel v mladinsko stanovanje, me je bilo kar strah, saj tukaj v stanovanjski sem imel svojo sobo, ampak sem tudi vedel, da če bom karkoli rabil, če bom slabe volje ali kar koli, so vzgojitelji spodaj. (G12)

H: Iz stanovanjske skupine v mladinsko stanovanje? Nič me ni skrbelo. Meni je bilo veliko boljše. (H3)

H: Edino veš kaj je, v stanovanju ti je nekoliko dolgčas, saj si sam, v stanovanjski skupini pa imaš vedno veliko ljudi zraven in ti je težko dolgčas. (H4)

Nekaj podobnega omenjata tudi Ule in Kuhar (2003). V vseh modernih družbah se podaljšuje šolanje, več se povprečna starost vstopa v prvo zaposlitev, diferencira se tudi vstop v zaposlitev in oblikovanja družine. Mnogi študentje danes vzporedno delajo in študirajo, pri tem pa podaljšujejo vstop v polno zaposlitev. Mnogi mladi odrasli živijo delno v svojih izvornih družinah.

Že v prejšnjem poglavju sem se dotaknila težav in stisk, ki jih mladi doživljajo, čeprav je bilo sprva namenjeno temu, kje so zdaj in kako so zadovoljni. Ali kje so bili, ko so se soočali s prehodom. Več kot očitno je to obdobje polno nesigurnosti in sprememb, ki jih prinese samostojnost. Kot stiske so vzgojitelji navajali vračanje v slabe situacije doma in nekompatibilnost s starši. Saj nekateri mladi ne živijo doma več kot deset let, vračajo se namreč samo za vikende. V tem časovnem obdobju se situacija doma lahko spremeni. Tudi mladi pridobivajo druge navade in izkušnje tekom bivanja v MDMB, tako postanejo nekoliko drugačne osebe, kot so bili, preden so se preselili v MDMB. Mladi se velikokrat počutijo razdvojene med MDMB in domom svojih skrbnikov. Vračanje domov zato lahko predstavlja toliko večjo stisko mladostnikov in staršev. Starši mladim ne predstavljajo več vir opore, temveč so večinoma oni vir opore svojim staršem, nekateri tudi finančno. Doma pri nekaterih prevladuje revščina, zato mladi čutijo potrebo, da pomagajo svojim staršem in temu podredijo svoje želje za prihodnost. Vloge skrbnik - otrok so tako zamenjane. Kot težave so navajali vračanje domov na več načinov: **Revščina doma, vračanje v slabo situacijo, ni pogojev za vračanje, zavračanje vrnitve domov, nerešene rane, razdvojenost, nekvalitetni odnosi s starši, pomanjkanje podpore staršem in odpor staršev do obiska vzgojiteljev.**

D: Se mi pa osebno zdi, ko rečeš prehod v samostojnost, da je ključen pogoj zaposlitev in reden dohodek, ampak je za tem še en kup drugih stvari. Na katere težko mladostnika pripraviš, ker majo tudi oni sami, čist vsak eno svojo situacijo domačo, v katero se bodo vrnili. (D9)

D: To je ključno, če pogledaš populacijo v mladinskem domu, je po mojih informacijah v domu veliko otrok, ki so tam nameščeni in nimajo pogojev, h katerim bi se lahko vračali, so tudi po cele vikende tam. (D10)

D: Nekje v okolici Ljubljane, saj je bila kar ne-obetavna situacija za vrnitev domov. (D21)

A: Tako pa mislim, da ostanejo na istih problemih, kot so bili mogoče razlogi, da pridejo otroci k nam. S tem, da pridejo zdaj praktično odrasli ljudje ne. (A11)

A: Potem nekateri s starši spet, imajo zelo take revne odnose, ves ta čas in potem je potrebno 7 dni na teden živeti tam. (A7)

B: Toliko let ni med tednom tega stika doma vzpostavijo nek svoj ritem. (B10)

B: Mi kolikor uspemo pojačamo te kontakte in obiske ampak vseeno je tega premalo. Tu bi bila še ena niša. (B13)

C: Oseba A je v mladinskem domu vse skupaj 9 let, to je skoraj polovica življenja pri 20 letih. In to je velika tesnoba, velik strah in ne samo pogovor, ne vem, bolhe metat, vprašanja postavljati, ideje slikati, kako bi naj to zgledalo, kako si predstavlja, kaj bo ko bo šla ven. (C3)

Tudi Ule in Kuhar (2003) opažata, da je družinska zgodovina posameznika/-ce pomembna, treba je upoštevati povezana življenja družinskih članov. Vzorci družinskega življenjskega poteka vse manj sledijo standardnim vzorcem in se vse bolj usklajujejo z osebnimi pričakovanji in s pričakovanji partnerjev.

Finančna plat osamosvajanja prinaša veliko požrtvovalnosti, mladi samo s socialno štipendijo ne morejo preživeti, zato jih je večina primoranih delati, tudi, če želijo višjo izobrazbo. To pomeni manj prostega časa in manj časa za doseganje dobrih rezultatov na samem študiju. Strahovom, ki so mi jih omenjala, sem pripisala naslednje kode: **Strah za finančno stabilnost: Strah pred izgubo stikov, strah pred neznanim, strah prihodnosti, strah-tesnoba-zavračanje in hiter zaključek v stanovanjski enoti.**

F: Ne, nič. Mogoče me je malo skrbelo kako bom prišel skozi denarno, ker mi starši ne pomagajo pri tem. Položnice si sam plačujem, še avto imam in to so vse stroški. (F2)

H: Ja. Edino zaradi česar sem v skrbih so finance. No, okej potem pa še šola. Če bi še enkrat ponavljala ne bi bilo dobro. (H14)

C: Strah, tesnoba, nemotiviranost, zavračanje, izmikanje. (C6)

E: Pa tudi tesnoba je prisotna, da ne bo nobene take dobre rešitve. (E5)

G: Da bom večinoma stike izgubil, čeprav jih nisem, je pa bistveno manj kontakta, kot je bilo prej, ko sem tukaj bival. (G10)

Težave imajo tudi s samostojnostjo: **Manjša samostojnost, ni motivacije, velik korak, izgubljenost, kompatibilnost.** Vzgojitelji pravijo, da so nekaterim mladim pripisali več samostojnosti, kot so je sposobni. Zato je potrebno, da so pozorni na kompatibilnost v morebitnemu kombiniranju za Mladinska stanovanja. Navajali so tudi izključenost na nekaterih področjih: **Za mlade s posebnimi potrebami in prehitra navezanost na ljudi.**

Čeprav bi bil projekt Razvoj in izvajanje prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela, ki ga izvaja Center Kontura, zelo zaželen pri večini mladostnikov, je na voljo samo tistim, ki imajo posebne potrebe. Zato je potrebno imeti dodatna dokazila, da se lahko v projekt vključijo, kar predstavlja oviro za večino intervjuvancev.

Ugotavljam, da mladim ob prehodu največjo oporo nudijo vzgojitelji, za njih so podporni stebri in nekdo, ki ga vedno lahko pokličejo. Čeprav uradnega spremljanja v Stanovanjski enoti MDMB ne poznajo, to nekateri vseeno izvajajo. V vzgojiteljih sem prepoznala predanost poklicu tudi, ko sami vstopijo v druge vloge. Daleč največ kod je vsebovalo besedno zvezo v povezavi z vzgojitelji. A sami so omenjali, da je dotična stanovanjska skupina še dokaj nova in se z mladostniki poznajo tudi iz Doma, morebiti je to razlog za tesno navezanost z mladimi. Kode pod kategorijo podpora: **Pogovor z vzgojitelji, vzgojitelji podpora, vzpodbuda vzgojiteljev, pripravljenost /predanost vzgojiteljev, neuradno spremljanje vzgojiteljev, pomoč vzgojiteljev pri iskanju službe, podporni stebri, usmerjanje vzgojiteljev, raznolikost vzgojiteljev, presoja vzgojitelja, nesigurnost v svoje usmerjanje, povezovanje vzgojiteljev s starši, potrebe mladih in staršev, odzivnost na potrebe, teža spremljanja.** Vzgojitelji so omenjali, da so pripravljeni tudi uradno spremljati mlade po izhodu, vendar so opozorili, da se je potrebno tega lotiti sistematično. V primeru zasedene kapacitete stanovanjske skupine, jim ne ostane veliko časa in prostora za dodatno strokovno delo. Sami so kdaj nesigurni v svoje usmerjanje mladih na poti do njihove samostojnosti, tam lahko najdemo prostor tudi za druge strokovne osebe: **Pogovor s psihiatrinjo, psihoterapevka, vpliv skupine, pedopsihiater.**

A: Zelo odkrito in vsi smo nagnjeni k temu, da je temu domače in da, ko odideš od tukaj, zapreš vrata, da ni več službe. Vsi smo odprti še za stik, telefonski klic. (A25)

C: Saj to je bistveno, da vejo, da ti stebri še vedno so tam, ja. S tem, da nismo še tako daleč, ker smo šele tri leta, in dva sva vzgojitelja še od prej iz Doma. Zdaj po treh, štirih letih šele prihajajo tisti s katerimi se še ne poznamo od prej. (C47)

B: Če bi tako, kot je bilo lani, ko je polna skupina, ko je osem mladostnikov, potem si ne predstavljam še tega spremljanja zraven recimo. Zdaj imamo prostor, ker jih je manj tukaj. (B25)

A: Ali zavajati v to smer samostojnosti, pri tem, da ne veš, če bo lahko našel delo ali ga celo obdržal in jo potem oddaljiti od domačih razmer. Ali intenzivno delati na tem, da se bo vrnila domov. To je potem kup enih dilem. (A21)

Vzgojitelji so omenjali tudi individualni načrt kot orodje, kateri je lahko v oporo njim in mladim. Menijo, da bi ga bilo potrebno skozi leto razvijati in spreminjati, kar pa ni dosedanja praksa.

D: Čisto formalno imamo ob začetku in ob koncu leta en roditeljski sestanek, da predstavimo izhodišča za tisto šolsko leto. Med šolskim letom se srečujemo na timskih sestankih, ki so namenjeni temu, da letni delovni načrt oz. individualiziran vzgojni načrt, ki narejen za posameznika, da se pogleda napredke in morebitne razloge za ne-napredke. (D14)

Metoda individualnega načrtovanja in izvajanja storitev izhaja iz osemdesetih let prejšnjega stoletja, ker se je pojavila potreba po koordiniranem delovanju različnih služb in usklajevanju storitev v skupnosti. Je osnovna metoda, ki jo uporabljamo pri koordinirani obravnavi v skupnosti. Načrtovanje in izvajanje storitev lahko razumemo kot sintezo, ki se je zgodila v premiku oskrbe iz zavodov v skupnost. Postopek načrtovanja je sestavljen iz vzpostavljanja delovnega odnosa, raziskovanja življenjskega sveta in zapisovanja načrta. Določajo ga načela načrtovanja in konkretne okoliščine, kako načrtovanje poteka. Upoštevati in opisati moramo predvsem proces in okoliščine, medtem, ko je izdelek osebni načrt. (Flaker 2010) Pri individualnem načrtovanju so izhodišča za udejanjanje cilji, ki jih je uporabnik zapisal v svoj načrt. Pri zapisu načrta, z uporabnikom raziskujemo tudi poti za uresničenje ciljev in sicer za vsak cilj posebej. Najprej raziščemo korake do zastavljenega cilja, nato sodelujoče pri izvedbi cilja ali korakov ter potrebne vire. (Škerjanc 2006) Na vseh točkah načrtovanja je potrebno zagotoviti vpliv uporabnika.

Od začetka načrtovanja do potrditve načrta in naprej pri izvajanju mora imeti uporabnik možnost vplivanja na vse vidike načrtovanja in izvajanja načrta. Pri izvajanju načrta je prav načrtovalec tisti, ki zagotavlja vpliv uporabnika. (Flaker 2010)

Nekateri mladi so omenjali pogovor z drugimi strokovnimi osebami, redki so **dodatno podporo zavračali**. Izražali so potrebe: **Po slišnost, pogovoru, boljši psihični pripravljenosti na samostojnost** in na **splošno potrebo po podpori**. Medtem ko v kategoriji podpore drugih bližnjih oseb ni veliko pozitivne podpore: **Manipulacija med ločeni starši, skrb za starše, družina ni v oporo, zgodbe drugih ljudi, življenje pri puncih**. Ponovno ugotavljam, da se mladi v stiski v večini primerov ne morejo zanesti na družino ali skrbnike.

F: Saj verjamem, da se je v redu z nekom pogovarjati o problemih, ampak jaz realno nisem imel nekih problemov, zato ne bi imeli nič za deliti z njimi. Ko sem enkrat nekaj poslušal, se mi je zdelo, da se o bedarijah menijo. Razložil sem jim, da se tudi vi ne družite z vsemi, ker enemu človeku ne bodo vsi ugajali, zato sem jim rekel naj me ne silijo v to. Brez-veze se mi je zdelo, da bi tam zamorjen sedel. Tudi te skupinske stvari, ki smo jih imeli, sem samo čakal, da bo konec. (F10)

V Stanovanjski enoti MDMB sodelujejo tudi z zunanjimi organizacijami, da lahko mladim omogočijo čim lažji prehod, pojmi, ki so označevali odgovore na vprašanja o drugih organizacijah so: **Evropski projekt, projekt po-odpustno spremljanje, mladinsko stanovanje, možnost dodatnih stanovanj, prehod mladih, Center Kontura, omejenost projekta, hiter zaključek CSD-jev, pomoč pri konkretnih informacijah**. Večina mladih in vzgojiteljev je pod zunanje vire in organizacije uvrščalo dva evropska projekta. Eden je vezan na njihov zavod MDMB, najeto imajo mladinsko stanovanje za eno osebo v Ljubljani. Če se mladostnik_ca odloči za nadaljevanje študija, ima možnost bivanja v tem stanovanju, v kolikor je to prosto. Ko biva tam, mora pokriti stroške za elektriko in hrano, za ostalo je poskrbljeno. Še vedno sta na voljo dva vzgojitelja, ki prihajata tja na obisk enkrat na teden. Poročali so, da je to dobra praksa spremljanja in postopnega osamosvajanja, a je na žalost trenutno omejeno samo na eno osebo. Drugi projekt sem omenjala že v zgornjih vrsticah, izvaja ga Center Kontura, z naslovom Razvoj in izvajanje prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela. Ta projekt ima kot pomanjkljivost to, da je na voljo samo mladim s posebnimi potrebami. Ideja projekta je, da bi se omogočila pomoč vsem mladim, a je zaenkrat še v povojih.

»Razvoj in izvajanje prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela (v nadaljevanju PREHOD MLADIH) je projekt, katerega cilj je reševanje problematike visokega deleža nezaposlenih oseb iz skupine mladih s posebnimi potrebami in pomoč pri njihovem prehodu iz šole na trg dela. Projekt PREHOD MLADIH izvaja nacionalno projektno partnerstvo, ki ga sestavljajo Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji kot koordinator projekta in 14 izvajalcev programa zaposlitvene rehabilitacije kot projektni partnerji. Projekt PREHOD MLADIH se bo izvajal med letoma 2018 in 2021 na območju celotne Slovenije in predvideva vključitev 2100 mladih s posebnimi potrebami, pri čemer se za mladega šteje oseba, mlajša od 29 let. Namen projekta PREHOD MLADIH je s celostnim pristopom in sistematičnimi projektnimi vsebinami vplivati na večjo socialno vključenost mladih s posebnimi potrebami ter prispevati k oblikovanju enotnega podpornega okolja kot vmesnika med šolo in trgom dela za opolnomočen vstop ciljne skupine na trg dela. Ključni cilji projekta PREHOD MLADIH so: pridobivanje kompetenc mladih s posebnimi potrebami, njihova čimprejšnja aktivacija in približevanje trgu dela ter ozaveščanje in motiviranje delodajalcev za zaposlovanje mladih s posebnimi potrebami. Projekt PREHOD MLADIH sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.« (Center Kontura, b.d.)

Kot negativne stvari projektov prepoznavam omejenost v trajanju in nesigurnost v nadaljevanje zaradi sredstev. Vzgojitelji so mnenja, da se organizacija razvija in bo prihodnost vodila v smer po odpustnega spremljanja, nudenja več strokovne pomoči tudi po osamosvojitvi. Poudarjajo, da je njihova Stanovanjska enota zelo mlada in šele odkrivajo nove programe in možnosti razvijanja.

H: Ta projekt v bistvu, to je evropski projekt, kjer so dobili sredstva in vse, da so lahko naredili ta mladinska stanovanja. (H11)

D: To kaj sva prej omenila, to po-odpustno spremljanje. Smo od lani vključeni prav tako v dve leti trajajoč projekt, v okviru katerega je bil ustanovljen strokovni center, ki združuje različne programe, ti programi se izvajajo tudi pri nas. (D27)

A1: Da bi pa to res že v mladinskem domu govoril in preskočili to našo stopnjo pa ne. Tudi razmere se spreminjajo recimo. Odkrivamo nove programe, letos smo recimo odkrili ta projekt Prehod mladih (Projekt prehod mladih).

A2: Center Kontura to vodi in uraden program je prehod mladih (Projekt prehod mladih).

Kot zunanje organizacije ne smem pozabiti na Center za socialno delo (v nadaljevanju CSD), ki da predlog za namestitev mladih, takrat še otrok v MDMB. Večina jih je povedala, da se sodelovanje s CSD-ji zelo na hitro zaključi. Socialne delavke sicer so na voljo za razne vloge za denarno socialno pomoč, stipendijo in podobno, a se načeloma s prekinitvijo odločbe o nastanitvi mladih v MDMB preneha sodelovanje tudi z CSD-ji. Vzgojitelji pa opozarjajo tudi na sodelovanje z CSD-ji v času bivanja mladih v MDMB. Nekateri so mnenja, da bilo dobro, da jih oni sami bolj aktivno vključujejo v proces v MDMB.

A: Drugi mladostniki je socialna delavka tudi ponudila, da če bo rabila vlogo za denarno socialno pomoč, ali pa pogovor, če se bo res kaj zapletlo in če bom imela čas potem. Ampak to ni dovolj za mladostnike, ki grejo od nas, je absolutno premalo. (A30)

B: Jaz sem bila nazadnje zelo razočarana pri eni mladostnici, ker nima nobenega zaledja, sem pripravila poročilo in kako bom to oddala na CSD in potem sem izvedela, da s prekinitvijo odločbe tudi oni formalno nehalo spremljati. Tako, da se dejansko čisto konča. Jaz sem mislila, da če deklica še naprej študira, da bdijo nad njo vsaj do 26 leta. Ampak je ta kolegica rekla, jaz sem na voljo, če bo kaj želela, vendar ni več tistega očesa, srečanj. Le, če ona pride in da vlogo za denarno pomoč, stipendijo ipd. (B27)

Kot dodatno pomoč so intervjuvanci navajali še: **Skupinska botra, Točka Moste, Gledališče, Erasmus, lokalni mojstri in možnosti sodelovanja z drugimi organizacijami**. Omenjali so tudi **sodelovanje s starši in sodelovanje z vzgojitelji iz Doma MDMB**.

Kot zunanje organizacije in vire, kjer so mladi dobili podporo so navajali različne stvari, med njimi je bilo tudi gledališče. Gledališče Glej s sedežem v Ljubljani izvaja projekt G2G, kar pomeni Generacija Generaciji. Nekateri mladi so našli v gledališču svoj hobi in s pomočjo predstav predelujejo svoje stiske in težke življenjske situacije. »Ključni izzivi projekta ostajajo ustvarjanje vsebin za srednješolsko občinstvo, to najbolj zahtevno in zapostavljeno ciljno skupino, delo z mladimi iz raznolikih, tudi ogroženih skupin, hkrati pa se usmerjamo tudi v prenašanje znanj in veščin mentorjem mladinskih gledaliških skupin.« (Glej, Gledališče b.d.).

Navajali so tudi večgeneracijski center Skupna točka. »Večgeneracijski center Skupna točka je projekt, ki poteka v sodelovanju s Slovensko filantropijo, in je namenjen medgeneracijskemu in medkulturnemu povezovanju. Ustvarja prostor za druženje, sodelovanje, prenos znanja in aktivno učenje v vseh življenjskih obdobjih, hkrati pa uvaja vsebine za vključevanje in

socializacijo ranljivih skupin ter nudi preventivne programe in vsebine. Skozi pestre aktivnosti, ki potekajo v večgeneracijskem centru Skupna točka, omogočamo socialno vključevanje vseh generacij v skupnosti ter gradimo solidarnost, zaupanje in medsebojno pomoč. S tem želimo omogočiti premostitev vrzeli med generacijami, ki jo v hitrem tempu življenja vsi pozabljamo.« (ZPN Moste Večgeneracijski center Skupna točka, b.d.)

Sodelovanje s starši v času, ko mladi bivajo v MDMB, je ključnega pomeni za dober odnos, še posebej zato, ker se kasneje po odpustu vračajo nazaj. Zato so intervjuvanci poudarjali, da si želijo boljšega sodelovanja s starši in predvsem več stika. *D: Pri tem je ključno s starši sodelovati in zelo je pomembno, da so tudi otroci z njimi v stiku. (D11).*

Terčon (2014) piše, da ima sodelovanje s starši pomembno vlogo v pedagoškem procesu, to lahko apliciram tudi sodelovanje med starši in vzgojitelji v Stanovanjski skupini MDMB. Avtorica pravi, da ima sodelovanje pomembno vlogo še posebej takrat, ko delamo z otroki s specifičnimi učnimi ali drugimi posebnimi potrebami. Namen tega je skupaj s starši ali drugimi strokovnimi delavci najti ustrezeni rešitev za določen problem. Gabi Čačinovič Vogrinčič (2010) pravi, da soustvarjanje ni pogovor o rešitvi, ki jo najde strokovni delavec, vendar je proces, s soustvarjanjem rešitve se šele oblikuje rezultat predlogov vseh udeležencev.

Pri mladih sem zaznala naslednje vire moči: **Jasne želje, zmorejo zaživeti sami, moč za spremembe, moč za iskanje službe, večja samozavest, komunikativna, zaupanje v sebe, odločnost, odkritost, pridobivanje izkušenj.** Pri vzgojiteljih pa **poznavanje otrok in vztrajnost.**

Z upoštevanjem perspektive oz. krepitev moči je zaznamovan ves delovni pristop socialne delavke oz. druge strokovne osebe, znotraj njega skupaj z uporabniki raziskuje življenjski svet uporabnice. Mladim se pridružujemo skozi perspektivo virov moči, ki jih prepoznamo in krepitev (Šugman Bohinc, Tanjšek, Škerjanc 2007). Krepitev moči je osnovna tema in refren v individualnem načrtovanju. (Flaker 2010)

Zadovoljstvo intervjuvancem predstavlja: **samostojno življenje, večja samostojnost, finančna samostojnost, zaposlitev in izpit za avto.** V prihodnosti si želijo: **naprej študirati in uresničiti plane za prihodnost.**

Izboljšave za svoje delo in življenje vidijo intervjuvanci v: **Daljše priprave na odhod, vizualizacija, igre vlog, pre-vpraševanje, majhni koraki, delo s starši.** Navajajo tudi: **Hiter zaključek bivanja, pomanjkanje kandidatov, bolj dostopna stanovanja, več stanovanjskih skupin, boljše sodelovanje s CSD-ji, poznavanje lokalnega okolja, terapija in pozornost na čustveno plat.**

Intervjuvanci so omenjali tudi pomanjkanje stanovanj na trgu in zato posledično tudi težje osamosvajanje. Mladinski dom Malči Beličeve je v Ljubljani, mladi si tako ustvarijo krog ljudi in vzpostavijo socialno mrežo tukaj, čeprav ne izvirajo iz Ljubljane. Potem pa zaradi pomanjkanja resursov in pomanjkanja stanovanj ter visokih najemnin odidejo domov.

V spremljajočem gradivu k osnutku Nacionalnega stanovanjskega programa 2013 – 2022 prav tako opozarjajo na stanovitna demografska gibanja, ki kažejo na potrebo po stanovanjih. V Ustavi je zapisano, da država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo primerno stanovanje, trg ne more biti edini način zadovoljevanja stanovanjskih potreb prebivalstva. Slovenija potrebuje celovit nacionalni sistem stanovanjske oskrbe. Obenem mora sistem stanovanjske oskrbe zagotoviti ustrezne mehanizme financiranja stanovanjske oskrbe. Ti naj bi vključevali: javni sektor (občine, državo), podjetniški in gospodinjiski sektor. Razviti je potrebno nacionalni sistem stanovanjskega varčevanja in kreditiranja. (Direktorat za prostor, Delovna skupina za pripravno NSP 2012)

Intervjuvanci so mnenja, da so stanovanjske skupine, kot je njihova, več kot dobrodošle na poti mladih k samostojnosti. Strinjajo pa se, da je potrebno poiskati še več zunanjih organizacij in možnosti za sodelovanje. Mladi imajo različne potrebe in želje, zanimajo jih različni hobiji in interesne dejavnosti. Zato je dobro, da se povezujejo tudi z organizacijami, ki so si različne, da vsak lahko najde nekaj zase tudi izven MDMB. Tako lahko gradijo svojo socialno mrežo in spoznavajo druge preden se čisto osamosvojijo od MDMB.

Nekateri so poudarjali pomen igre vlog in vizualizacije. Mladi lahko preko njih dobijo različne izkušnje solidarnosti, skrbi za drugega, sprejemanja drugačnosti, s čimer spodbujamo njihov moralni razvoj, prosocialnost, samostojnost, opolnomočenje, prijateljske vezi, sočutje in empatijo (Peček Čuk, Lesar 2009). Vizualizacija je most med čutno nazornostjo in abstraktnim mišljenjem, je katalizator mišljenja in spoznavanja. Gre za prenos misli na pomožno sredstvo. (Muhovič 1998) Igra vlog je metoda izkustvenega učenja, če je izvajana sistematično in

premišljeno. Je miselno vzpodbudna. V proces učenja dodaja kakovostno dimenzijo to, da se učenka/dijakinja v njej čustveno vplete. Omogoča uresničevanje raznih vzgojno – izobraževalnih ciljev, saj aktivira učence/dijake v različnih fazah procesa kompleksnega učenja. Poleg osvajanja učne snovi lahko razvijajo tudi sporazumevalne in druge socialne veščine. (Rupnik Vec, Debeljak 2003)

Opazila sem, da je predvsem vzgojiteljem pomemben vidik njihovega dela, delo s starši. Zavedajo se, da imajo premalo stikov s starši, zato si želijo več podpore za njih. Opozarjajo pa, da je Stanovanjska enota MDMB še nova in rabijo čas za vzpostavitev novih delovnih praks.

Terčon (2010) prav tako ugotavlja, da imajo starši redko priložnost deliti svoja upanja in strahove v zvezi s svojimi otroki. Velikokrat pa so deležni predsodkov, napačnih sodb ali etiketiranja. Avtorica omenja najpogostejše blokade v komunikaciji s starši, to so: prekinjanje staršev, zmanjševanje pomena težav, o katerih starši pripovedujejo, ustvarjanje občutka krivde staršem, poudarjanje težav s strani strokovnih delavk, ustanov in sistema. Blokado v komunikaciji lahko predstavlja tudi zavračanje njihovih predlogov in pretirana uporaba strokovnih izrazov. (Terčon 2010) Staršem se je prav tako kot mladim potrebno pridružiti, z njimi raziskovati in spreminjati načrtovane korake. (Čačinovič Vogrinčič 2008)

Vzgojitelji so mnenja, da bi nekateri potrebovali več terapij in svetovanja, vsaj v zadnjem letu pred odhodom iz Stanovanjske skupine, saj je to velik korak za mlade. Tudi, če se vračajo nazaj domov, lahko to predstavlja stres za starše in za mlade. V primeru, da so mladi tisti, ki so primorani podpirati svoje starše, pa je potrebno, da za to dobivajo dodatno podporo. Pri osamosvajanju je nujno, da smo pozorni tudi na čustveno plat mladih in nismo usmerjeni zgolj v podporo za konkretne in jasne težave.

Nekateri bi potrebovali več časa, da se pripravijo na svoj odhod, zato so mnenja, da je včasih dobrodošlo, če se šolanje podaljša, saj imajo takrat več manevrskega prostora za konkretne stvari, kot so izpit za avto, iskanje službe in iskanje stanovanja.

C: Druga stvar pa je pedopsihiater, tukaj gre za sodelovanje z drugimi institucijami. Tukaj mislim, da imamo tudi še veliko prostora za dodelati sodelovanje. (C14)

C: pozornost na to čustveno plat, te dvome, tesnobe, več opogumljanja recimo. (C50)

C: Potem se pride do bistva, kaj je bistvo strahu, v sredini je votel okrog ga pa nič ni. Ko se začneš ukvarjati z zadevo, začneš pridobivati informacije, začneš korake delati in takrat strah izgine. (C60)

G: Če se človek dlje pripravlja, da bo šel je potem verjetno malo lažje, kot pa, če se zadnji trenutke malo vpraša in razmišlja o tem. (G22)

6. SKLEPI

- Mladi se večinoma vračajo domov.
- Tekom bivanja v MDMB se spremeni situacija doma in mladi.
- Starši mladim niso v oporo.
- Ni veliko sodelovanja s starši.
- Vzgojitelji mladim predstavljajo pomembne osebe v njihovem življenju.
- Ni uradnega spremljanja.
- Bivanje v Stanovanjski enoti v MDMB se na hitro zaključi.
- Povezovanja in vključevanja v druge organizacije se šele razvija.

7. PREDLOGI

- Individualni načrtovanje, spreminjanje in prilagajanje načrta tekom leta.
- Izobraževanje vzgojitelje na Fakulteti za socialno delo za individualno načrtovanje.
- Intenzivnejše priprave na samostojnost v zadnjem letu.
- Uradno po - odpustno spremljanje.
- Priprave na prihod domov skupaj s starši.
- Več psihosocialne podpore mladim in staršem.

8. LITERATURA

1. Arnett, J. J. (2004) *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens through the Twenties*, New York: Oxford University Press.
2. Bakovnik, N., Beocanin, T., Berglez S., Dadic, K., Lebar, L., Lebic, T. idr. (2012). *Lokalna mladinska politika*. Ljubljana: Zveza ŠKIS.
3. Bokšić, R., Narat, T., Rakar, T., Lebar, L. In Kobal Tomc, B. (2012). *Življenjski poteki oseb, ki so bile prikrajšane za normalno družinsko življenje: Končno poročilo*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
4. Brotherton, G., Cronin, M. (2013) *Working with Vulnerable Children, Young People and Families*. London; New York: Routledge.
5. Čaćinovič Vogrinčič, Gabi (2010). *Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela*. *Socialno delo*, letnik 49, številka 4, str. 239-245, 272, 274.
6. Čaćinovič Vogrinčič Gabi (2008) *Sou-stvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
7. Čaćinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
8. Čaćinovič Vogrinčič, G. (2002). *Koncept delovnega odnosa v socialnem delu*, letnik 41, številka 2.
9. Flaker, V. (2010). *Individualno načrtovanje in izvajanje storitev: Kako koordinirati obravnavo v skupnosti. Osnutek priročnika (verzija 2.11)*. Fakulteta za socialno delo
10. Flick, U. (2009). *An introduction to qualitative research*. London: SAGE Publications
11. EGRIS (European Group for Integrated Social Research) (2001) "Misleading trajectories: transitional dilemmas of young adults in Europe", *Journal of Youth Studies*, 4 (1): 101 – 19.
12. Furlong, A. (2013). *Youth Studies: An introduction*. London; New York: Routledge.

13. Gillis. J.R. (1999). Mladina in zgodovina. Tradicije in spremembe v evropskih starostnih odnosih od 1770 do danes. Šentilj: Aristej.
14. Hagestad G.O. (1997). Trends and Dilemmas in Life-Course Research: An International Perspective. V: W. R. Heinz, ur., Theoretical Advances in Life Course Research. Weinheim: Deucher Studien Verlag.
15. Heinz, W. R. (2009). "Youth transitions in an age of uncertainty", in A. Furlong (ed.), "Handbook of Youth and Young Adulthood: New perspectives and Agendas, Abingdon: Routledge.
16. Juul, J. (2008) Kompetentni otrok: Družina na poti k novim temeljnim vrednotam. Radovljica: Didakta.
17. Kellmer Pringle, M. (1974, 1986) The Needs Of Children, London: Hutchinson. Kent, R. (1997) Children's Safeguards Review (Report for the Scottish Office Home Department), Edinburgh: The Stationery Office.
18. Keniston, K. (1968) Young radicals: Notes on Committed Youth, New York: Harcourt Brace.
19. Kobolt, A. (2015). Opreelitev konteksta in ciljev raziskovanja - Orisi stanja in vizij razvoja vzgojnih ustanov. V Kobolt, A. (ur.), Moči, izzivi, vizije vzgojnih zavodov (str. 37 - 46). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
20. Kordeš, U., Smrdu, M., (2015). Osnove kvalitativnega raziskovanja. Koper: Založba univerze na Primorskem.
21. Kristančič, A. (1995), Svetovanje in komunikacija. Združenje svetovalnih delavcev Slovenije, AA Inserco, Ljubljana.
22. Kristančič, A. 2007. Svoboda izbire: Moj prosti čas. Ljubljana: Združenje svetovalnih delavcev Slovenije.
23. Kuhar, M. (2011). Značilnosti prehodov v odraslost v Sloveniji. V Kuhar, M. in Razpotnik Š. (ur.), Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji (str. 12 - 47). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

24. Mesec, B. (2007). Kvalitativna metodologija: Študijsko gradivo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
25. Mesec, B. (2009). Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave: Študijsko gradivo za interno uporabo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
26. Mesec, B. (1998). Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
27. Mešl, N., Kodele, T. (2016). Udejanjanje sodobne doktrine socialnega dela. Socialno delo, letnik 55, številka 3, str. 109-122.
28. Mikuš Kos, A. (1999). Različnim otrokom enake možnosti. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije
29. Mrgole, A. (1999). Malopridna mladež: Med zaščitniki in preganjalci. K nastajanju mladinskega prava. Ljubljana: *cf.
30. Mrgole, A. (2003). Kam z mularijo: Načela kakovosti neformalnega dela z mladimi. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport – Urad Republike Slovenije za mladino: Aristej
31. Muhovič, J. (1998). Vizualizacija, znanost in znanje. V B. Marentič-Požarnik. 115(Ur.), Za boljšo kakovost študija. Pogovori o visokošolski didaktiki (str. 76-114). Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete
32. Noble-Carr, D., & Woodman, E. (2018). Considering Identity and Meaning Constructions for Vulnerable Young People. Journal of Adolescent Research, 33(6), 672–698.
33. Peček Čuk Mojca, Lesar Irena (2009), Moč vzgoje: sodobna vprašanja teorije vzgoje. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
34. Poštrak, Milko (2015). Koncepti socialnega dela z mladimi. Socialno delo, letnik 54, številka 5, str. 269-280.
35. Pucelj Lukan, P. (ur). (2011). Mladinsko delo v teoriji in praksi. Ljubljana: Mladinski svet Slovenije.

36. Rapoša Tajnšek, P. (2007). Individualizacija pri zagotavljanju socialnih storitev. V Lešnik, B. (ur.), Življenjski svet uporabnika – Raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje želenih razpletov (str.7 - 24). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
37. Reasoner, R.W., Dusa, G. (1999). Program za razvijanje pozitivnega samovrednotenja mladostnikov: Priročnik za mentorje in didaktična gradiva. Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.
38. Rupnik Vec, T., Debeljak, B. (2003) Igra vlog in simulacija kot učna metoda. Priročnik za učitelje psihologije in drugih družboslovnih predmetov ter razrednike. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
39. Škerjanc, J. (2008).Kakovost življenja, participacija in vpliv. V Lešnik, B. (ur.), Krepitev moči (str.48 – 57). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
40. Škerjanc, J. (2007). Individualizacija pri zagotavljanju socialnih storitev. V Lešnik, B. (ur.), Življenjski svet uporabnika – Raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje želenih razpletov (str.79 – 101). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
41. Šugman Bohinc, L. (ur.) (2011). Izvirni delovni projekt pomoči. Zbirka Učenci z učnimi težavami. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
42. Šugman Bohinc, L., Rapoša Tajnšek P., Škerjanc, J. (2007) Življenjski svet uporabnika: Raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje želenih razpletov. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
43. Terčon, J. (2014). Soustvarjanje s starši. Didakta, letnik 24, številka 175, str. 3- 5.
44. Thomas, N. (2005) Social Work with Young People in Care: Looking After Children in Theory and Practice. New York: Palgrave Macmillan.
45. Ule, M. , Kuhar, M., (2003) Mladi, družina, starševstvo: Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni. Ljubljana: Založba FDV in Center za socialno psihologijo, zbirka Psihologija vsakdanjega življenja.

46. Ule, M. (2011). Mladinske subkulture in stili v dobi individualizacije. V Kuhar, M. in Razpotnik, Š.(ur.), *Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji* (str 48 – 72). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
47. Ule, Mirjana (2014). Odraščanje z oviro. *Socialno delo*, letnik 53, številka 3/5, str. 233-243.
48. Varga, Renata (2003). Teorija motivacije Abrahama Maslowa v humanistični psihologiji. *Socialna pedagogika* (Ljubljana), letnik 7, številka 3, str. 339-360.
49. Videmšek, P. (2013). Iz institucij v skupnost: Stanovanjske skupine nevladnih organizacij na področju dušernega zdravja. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
50. Zabret, E. (2005). Navezanost v odraslosti. *Anthropos (Ljubljana)*, letnik 37, številka 1/4, str. 399-415.
51. Zaviršek, D. 2012. Notranje in meddržavne posvojitve: od osebnih izkušenj do dobre prakse – priročnik za razvijanje novih strokovnih kompetenc v socialnem varstvu. Ljubljana: FSD.
52. Whyte, B. (2009), *Youth justice in practice, making a difference*. Bristol: The Policy Press.
53. Woodhead, M.(1997). *Psychology and the cultural construction of children's needs* V James, A., Prout, A. (eds) *Constructing and Reconstructing Childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*, London: Falmer.

ZAKONODAJA

54. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Ur.l.RS 69/2004.
55. Direktorat za prostor, Delovna skupina za pripravo NSP. (2012) Stanovanjska problematika v Republiki Sloveniji: Spremljajoče gradivo k osnutku Nacionalnega stanovanjskega programa 2013 - 2022. Pridobljeno 15.6.2019 s [http://www.zdus-zveza.si/docs/POMEMBNI%20DOKUMENTI/Stano%20vanjska_problematika_v_RS_\(1\).pdf](http://www.zdus-zveza.si/docs/POMEMBNI%20DOKUMENTI/Stano%20vanjska_problematika_v_RS_(1).pdf)

SPLETNI VIRI

56. Center Kontura. (b.d.). Pridobljeno 11.6.2019 s <http://www.centerkontura.si/Prehodmladih.pdf>
57. Glej, Gledališče. (b.d.). Pridobljeno 11.6.2019 s <https://www.glej.si/programi/g2g/>
58. Mladinski dom Malči Beličeve (b.d.). Pridobljeno 31.3.2019 s <https://www.malci-beliceve.si/kdo-smo/>
59. Strokovni center (b.d.). Pridobljeno 8.4.2019 s <https://www.strokovnicenter.si/zavodi/mladinski-dom-malci-beliceve/>
60. Škerjanc, J. (2006). Individualno načrtovanje z udejanjanjem ciljev: Pomen uporabniškega vpliva pri zagotavljanju socialno - varstvene storitve. Pridobljeno 15.6.2019 s http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Publikacije/individualno_nacrtovanje_jelka_s_krjanc.pdf
61. Varuh človekovih pravic (b.d.). Pridobljeno 4.4.2019 s <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/deklaracija-o-otrokovih-pravicah/>
62. ZPN Moste Večgeneracijski center Skupna točka. (b.d.). Pridobljeno 11.6.2019 s <https://www.zpmmoste.net/vecgeneracijski-center-skupna-tocka/>

9. PRILOGE

9.1 Zapis intervjujev in enote kodiranja

9.2 Odprto kodiranje

9.3 Osno kodiranje

9.1 PRILOGA: ZAPIS INTERVJUJEV IN ENOTE KODIRANJA

1. INTERVJU: OSEBI A in B

N: Kdaj in kako se prične priprava mladostnika na prehod iz stanovanjske skupine? Ali je to že takoj ko pride k vam?

A: Bi rekla, da od začetka ko pride k nam ne.

B: Je usmerjeno nekako v to, da je to zadnja stopnica (Zadnja stopnica- B1), bolj intenzivno pa zadnje leto, ko veš za otroka, (zadnje leto-B2)ko postavljaš individualni načrt, da bo zaključil.

A: Da bi pa to res že v mladinskem domu govoril in preskočili to našo stopnjo pa ne. Tudi razmere se spreminjajo recimo. Odkrivamo nove programe, letos smo recimo odkrili ta projekt Prehod mladih, (Projekt Prehod mladih A1) ki nam zelo pomaga.

N: Mi lahko poveste več o tem projektu?

A: Center Kontura to vodi in uraden program je prehod mladih. (Projekt prehod mladih- A2)

B: Zaenkrat je to za mladostnike, otroke s posebnimi potrebami, (Za mlade s posebnimi potrebami -B3) ideja pa je kasneje, če bi šlo, da bi se na vse mlade lahko razširilo. (Razširitev projekta B4) To ranljivejšo skupino pa preko tega projekta, ko ga imajo, bolj intenzivno delajo.

N: Ali je ta projekt časovno omejen?

A: Zadnjič je svetovalec omenjal, pa ne vem na kaj je vezan. Ali na trajanje projekta. (Trajanje projekta- A3)

B: Ja, jaz mislim, da je to evropski projekt na katerega so se prijavili. Tista gospa, ki je bila prva mentorica je povedala, da ima avstrijski model takšen način, da zajamejo pomoč vsem mladim. Tu pa je pač poskusno in je pogoj odločba o usmerjanju. (Poskusni projekt- B5)

N: Ni še za vse?

B: Ne ni še, mi pa smo vključeni v en drug evropski projekt, poskus mladinskega stanovanja, imamo nastanjeno eno deklico. (Mladinsko stanovanje -B6) To je še ena stopnica več, kar je še večja samostojnost, kot v stanovanjski skupini. (Večja samostojnost -B7)

N: Se pravi je možnost, da ko tukaj zaključijo, ko študirajo ostanejo povezani z vami na tak način?

B: Ja, zaenkrat je to pilotski projekt, je tudi evropski projekt, ki traja dve leti in prvo leto smo imeli eno punco, potem je bil drugi fant, ki je kar hitro šel ven. Zdaj pa živi punca, ki je v bistvu še v srednji šoli. (Poskusni projekt- B8)

N: In v bistvu živijo čisto sami?

A: Sami, mi dobivamo iz projekta denar za najemnino in jo plačujemo, za vse stroške in tudi za hrano. Variabilen je tisti del za elektriko. (Večja samostojnost – A4)

B: Ja, da bi potem na tak način stimulirali varčevanje.

A: Smo pa vzgojitelji na voljo, če se zaplete in dve uri na teden imamo podporo za njih. (Vzgojitelji podpora – A5)

B: Ja, pride mladostnica sem ali gremo mi tja, odvisno tudi od njih, kako si želijo. V bistvu je pa tam mladostnica že popolnoma samostojna, kot primerjavi z Domom, ni več gospodinje, naučijo se kuhati prati, tam pa čisto finančno tudi skrbijo za sebe, za račune, za razporeditev sredstev. (Finančna samostojnost – B9)

N: Kaj pa botrstvo v tem primeru, ali še velja naprej?

A: To so potem individualni dogovori, ni več botrstvo, lahko pa jih podpirajo in jim nakazujejo brez tega naprej.

B: Načelno se botrstvo s koncem stanovanjske skupine zaključí, je pa botrom ponujeno, če jih želijo še podpirati

in se potem sami odločijo. Ni v sklopu te pogodbe več.

N: Kje zaznavate, da imajo največ težav v času prehoda? Ko se osamosvajajo?

A: Bi rekla, da ene socialne mreže zmanjka (Socialna mreža -A6), ta se mi zdi itak problem, ker so 9-8 let tukaj, sploh v tej dobi odraščanja se še bolj spreminjajo navezave, mislim, da so tukaj najbolj bosi. Potem nekateri s starši spet, imajo zelo take revne odnose, ves ta čas in potem je potrebno 7 dni na teden živeti tam. (Revni odnosi s starši -A7)

B: Toliko let ni med tednom tega stika doma vzpostavijo nek svoj ritem, (Drugačno življenje- B10) mladostnik pa tudi pri nas in ti strahovi so zelo močni kako bo. (Strah prihodnosti -B11)

N: Bi rekli, da se večinoma vračajo domov?

A: Jaz bi rekla, da v 90% domov ja. (Vračanje domov- A8) Če je možnost drugod ja, ampak še pri puncu, ko je bilo stanovanje njej namenjeno se to ni zgodilo, ampak mislim, da tudi v njej ni bilo te moči, da bi se ukvarjala s selitvijo v novo stanovanje, renovacijo.

B: Sigurno manjka en del tukaj, neka služba, ki bi se s starši ukvarjala, že vmes pa tudi to pripravo. (Pomanjkanje podpore staršem -B12) Mi kolikor uspemo pojačamo te kontakte in obiske ampak vseeno je tega premalo. Tu bi bila še ena niša. (Premalo stikov s starši- B13)

A: Ja, tu bi bilo potrebno eno tako resno terapevtsko delo tudi s starši. (Terapevtsko delo s starši -A9) Pa že od začetka pravzaprav, tudi ti vikendi, če bi bili že med bivanjem tukaj bolj kvalitetni bi bila ta stiska ob prehodu mnogo manjša. (Nekvalitetni odnosi s starši A10) Tako pa mislim, da ostanejo na istih problemih, kot so bili mogoče razlogi, da pridejo otroci k nam. S tem, da pridejo zdaj praktično odrasli ljudje ne. (Vračanje v slabo situacijo A11)

N: Imajo drug pogled na življenje?

A: Drug pogled in še vedno nerešene rane od takrat. (Nerešene rane A12) Možnosti, da bi se osamosvojili, da bi bile neke mladinske zadrage z nekimi poceni stanovanji pa ni. (Pomanjkanje stanovanj A13)

B: Ja to se mi zdi, da zelo manjka neka rešitev. Toliko let vlagamo in vlagajo potem pa jih v bistvu pošljemo spet nazaj. (Vračanje domov -B14) da bi obstajal nek koncept kot študentski domovi, da je res ugodno, da si lahko postavijo in zgradijo naprej do koder so mogoče pri nas prišli. Mogoče podpora države, da niso to tržne cene, (Poceni stanovanja B15) ker tukaj ni nobenega zaledja, da bi lahko tudi starš pomagal, ker je to revščina, (Revščina doma B16)

A: K večjemu potem tisti otrok pomaga družini z kakšno majhno plačo.

B: Sva bila s kolegom na ekskurziji v Belgiji in je bil tam predstavljen en center, tam je še več tega, da mladi končajo dobesedno na ulici, da jih prestrežejo. No in tisti center poskrbi, da jih informira kaj je vse na voljo, kako se zdaj znajti, kam se obrniti, kakšne pravice sploh imajo, kdo so kontaktne osebe, kam it, za zavod zaposlovanje, kdo jim lahko pomaga iskati službo. Ali pa recimo kje dobiti denarno pomoč taka čisto operativna vprašanja, da jim pomagajo rešiti.

N: Tukaj se pa vi ukvarjate s tem?

B: Ja, sicer smo zdaj pri eni mladostnici imeli možnost pomoči zunanje organizacije, ker smo imeli pedagoško pogodbo še eno leto. Tisto leto lahko še potem veliko narediš. Pri drugi mladostnici, ki je bilo podobno je v tistem letu lahko naredila voziški izpit in v tistem času tudi pošiljala prošnje za delo, hodila na razgovore, tako, da to je bilo kar veliko dela. (Dodatno leto- B17) Če pa nekdo zaključi srednjo šolo z enim zaključnim izpitom je pa to tako intenzivno delo, letnik narediti do konca narediti. Če nebi bilo za eno punco na voljo mladinskega stanovanja in ko je imela maturo in vse bi bilo to res veliko enega dela za naredit, ker enostavno takrat je preveč intenzivno in niti ni toliko prostora za te operativne stvari. (Pomanjkanje časa – B18)

N: Zanima me še kako je s starši, oni imajo stike za vikende, ko so pri vas. In vi včasih greste z njimi? Kako poteka sodelovanje s starši?

A: Kar smo šli starše obiskat, smo šli sami vzgojitelji, brez otrok. Z neko željo, da na njihovem področju jih vidiš, kako tam funkcionirajo druge pomembne osebe za otroka, okolje, stanje. Da si lažje predstavljaš, kar ti tudi otrok pripoveduje. (Spoznavanje staršev- A14) Par srečanj takih spoznavnih, da tudi nas oni spoznajo in nas

sprejmejo v takem bolj neformalnem okolju. In potem se pogovarjamo z njimi o potrebah otroka, (Potrebe mladih in staršev- A15) kako se mu lahko starš prilagodi, v osnovi že, če samo razume zakaj se gre, kaj otrok čuti zakaj tako čuti, je že tukaj veliko narejenega. (Pomoč staršem razumeti mlade A-16) Kaj več po tem, pa nimamo mi niti dosega, niti časa, niti energije. Tako, da potem poskušaš preko otroka vplivati. (Pomanjkanje časa -A17) B: Je pa tako, da je odvisno, če otrok točno ve, kaj želi, na primer, da se hoče vrnit domov, ima neko vizijo. Tam je bistveno lažje, ker je neka smer. (Jasne želje mladih A18) Težko pa je v primeru, ko mladostnik nima želje ne po enem staršu, ne po drugem. (Zavračanje vrnitve domov A19) Po drugi strani, logično ne zapopade tega pomena službe, dela in zaposlitve, če želi delati na tej samostojnosti. In potem si kar malo izgubljen, kam zdaj to peljati. (izgubljenost- A20) Ali zavajati v to smer samostojnosti, pri tem, da ne veš, če bo lahko našel delo ali ga celo obdržal in jo potem oddaljiti od domačih razmer. Ali intenzivno delati na tem, da se bo vrnila domov. To je potem kup enih dilem. (Nesigurnost smeri usmerjanja -A21)

N: Kaj pa ta skupina mladih, ki so že zapustili stanovanjsko enoto?

B: Ena mladostnica, katero včasih pokličem, ona je prišla do službe, zdaj je za nedoločen čas zaposlena. Ko je šla od nas je prišla do tiste točke, ko je delo dobila za tri mesece, to je bila ta zadnja stvar. (Zaposlitev za nedoločen čas -B19) Potem pa je trajalo, so ji podaljševali. Ampak tam je recimo slaba situacija doma, mama je brezposelna in ji polovico plače pobere, se pravi, da polovico plače v gospodinjstvo, da preživijo. (Revščina doma- B20) Tako, da je rabila kar veliko ene podpore. (Potreba po podpori -B21)

A: Ampak je na začetku izgledalo, da je nezaupljiva, da nas ni sprejela, še vedno išče stik z nami, je odkrita, iskrena to kar pove. Nek neuraden način podpore za njo še vedno obstaja in jo rabi je še polno tega. (Iskanje stika po odpustu -A22)

N: Nimate pa uradnega spremljanja?

A: Ne tega pa ni.

B: Je v bistvu v tem projektu, v katerem je več zavodov, je po-odpustno spremljanje. Tudi tak način, da gre otrok na dom in se ga še eno leto spremlja. (Projekt spremljanja- B22) Nekateri zavodi imajo že več let prakse s tem, pri nas pa je bila ta izkušnja čisto nova. Tako, da smo poskusili bolj neuradno. (Nova stanovanjska skupina- B23)

A: Bi pa zagotovo bilo potrebno in bi funkcioniralo. (Potreba po spremljanju- A23)

N: Tukaj se en odnos vzpostavi, potem ga pa ni več ne?

A: Ja, ne moreš nekomu, ki ga ne poznaš, da bi nudil podporo, logična posledica bi bila to, da poznaš mladostnika, ki je bil pri tebi. Še eno leto, mogoče tudi dve, odvisno od primera bi bilo fajn spremljati. Možnosti telefonskega stika, pogovora, kar koli takega. (Več možnosti spremljanja -A24)

B: Ja, to bi bilo zagotovo dobro, ker postaneš ena zanesljiva oseba v življenju teh mladostnikov. (Zanesljiva oseba -B24)

A: Zelo odkrito in vsi smo nagnjeni k temu, da je temu domače in da ko odideš od tukaj, zapreš vrata, da ni več službe. Vsi smo odprti še za stik, telefonski klic. (Odprtost za odporo po koncu -A25)

B: Je pa zanimivo, da punca, ki je šla, ne išče stika z nami. Ni v bistvu tega formalnega spremljanja, bolj odzivnost na njihove potrebe, da tudi oni poiščejo. (Odzivnost na potrebe -B25)

N: Pa bi vam bilo koristno tudi za vas spremljanje?

A: Ja, ti koristi, po drugi strani pa zahteva tudi čustveno vpletenost in eno težo pusti. (Teža spremljanja A26)

B: Če bi tako, kot je bilo lani, ko je polna skupina, ko je osem mladostnikov, potem si ne predstavljam še tega spremljanja zraven recimo. Zdaj imamo prostor, ker jih je manj tukaj. (Časovna stiska B25)

A: Bi moralo biti normirano. Štirje pokrivamo hišo in bi morali premisliti kaj in kako spremljati. (Načrt za spremljanje -A27)

N: Bi še kaj dodali?

B: Meni je bilo zanimivo tisto vprašanje, da nimamo v bistvu tega podatka ali je možno še kam vključiti mladostnika. Ali smo mi res tista zadnja stopnička, ali so še kakšne stanovanjske skupine. To recimo za kakšne res izjemne primere bi bilo dobro vedeti, za načrtovanje itd. (Možnost sodelovanja z drugimi B26)

A: Tako, kot smo začeli od ničle in smo morali začetke te skupine postaviti, v dveh letih, (Novinci- A28) ker je bila

nuja zavoda za zaposlovanje te projekte, prihaja čas da raziskujemo tudi druge opcije. Spreminjaš, preoblikuješ glede na kakšen primer, ko ga imaš pred sabo. Enim pomagaš samo vpisat se v študentski dom, drug bo pa recimo rabil mnogo več.(Napredek organizacije A29)

B: Smo že to skupino na novo postavili in mogoče bo naprej še prostor.

N: Kaj pa CSD-ji? Kakšna je njihova vloga tukaj?

B: Jaz sem bila nazadnje zelo razočarana pri eni mladostnici, ker nima nobenega zaledja, sem pripravila poročilo in kako bom to oddala na CSD in potem sem izvedela, da s prekinitvijo odločbe tudi oni formalno nehajo spremljati. Tako, da se dejansko čisto konča. Jaz sem mislila, da če deklica še naprej študira, da bdijo nad njo vsaj do 26 leta. Ampak je ta kolegica rekla, jaz sem na voljo, če bo kaj želela, vendar ni več tistega očesa, srečanj. Le, če ona pride in da vlogo za denarno pomoč, štipendijo ipd..(Zaključek s CSD-jev B27)

A: Drugi mladostnici je socialna delavka tudi ponudila, da če bo rabila vlogo za denarno socialno pomoč, ali pa pogovor, če se bo res kaj zapletlo in če bom imela čas potem. Ampak to ni dovolj za mladostnike, ki grejo od nas, je absolutno premalo.(Hiter zaključek CSD-jev A30)

B: Ja, mislim, da bi moral center po odpustu jih še nujno spremljati.(Spremljanje nujno -B28)

A: Dejansko pa potem, ko študentje vprašate ali spremljate kaj uspešnost, kakšna je vaša uspešnost? Bi človek res rekel, da če se CSD začne s tem ukvarjati, da naredijo potem po desetih letih en zaključek, ampak ni.(Ni merjenja uspešnosti A31)

B: Na hitro se vse neha, če gre center nasproti pa uspemo še s kakšno pedagoško pogodbo pridobiti malo več časa, ker potem formalno ni več šolanja, ampak je res prostor za priprave in druge stvari. To potem res pride zelo prav.(Hiter zaključek B29)

2. INTERVJU: OSEBA C

N: Kako pripravljate mladostnika na odhod iz stanovanjske enote Doma Malči Beličeve? Ali se priprave na samostojnost začnejo že ko mladi pridejo? Kako to poteka?

C: To se mi zdi zelo pomembno vprašanje in menim, da bi se z njim morali začeti ukvarjati že preden pride mladostnik k nam.

Odprli smo se tri leta nazaj in tudi mi vzgojitelji se učimo kaj to stanovanjska skupina je, v praksi, v teoriji to že vemo. Mi vzgojitelji si praktično zelo oblikujemo naloge.

Mislím pa, da bi se morali že pred prihodom mladostnikov k nam, v stanovanjsko enoto, pogovarjati in sodelovati z vzgojitelji v mladinskem domu, saj tam običajno preživi več kot le tri leta. To pomeni, da ga dobro poznajo, da jim otrok zaupa in da majó neke smernice, neko idejo, cilj, kam naj bi se ga vodilo. Da imamo že načrtano pot, oz. smer in da se potem na tem gradi.(Sodelovanje z vzgojitelji iz Doma MB-C1)

Dejstvo je, da naj ne bi bili tukaj več kot 3 leta, potem pridemo na to prehodnost. Kar pa v bistvu niso. Če gledamo, da naj bi sem prišli, npr.: 1 letnik srednje šole ne, ker je veliko sprememb, če so na tri letni srednji šoli to pomeni le 2 leti. Ker običajno po srednji šoli odhajajo domov.

C: Zdaj odkrivam kakšen ogromen korak je to za mladostnika, ko gre od tukaj ven.(Velik korak -C2) Oseba A je v mladinskem domu vse skupaj 9 let, to je skoraj polovica življenja pri 20 letih. In to je velika tesnoba, velik strah in ne samo pogovor, ne vem, bolhe metat, vprašanja postavljati, ideje slikati, kako bi naj to izgledalo, kako si predstavlja, kaj bo ko bo šla ven. (Tesnoba, strah-C3)To kar je pri nas učenje čiščenja, kar se na splošno govori. "Tukaj boste samostojni, pa si boste kuhali in vse sami delali". Po eni strani je to larifari, po drugi strani je pa to najmanjša stvar v življenju.(Potreba po boljši psihični pripravljenosti na samostojnost- C4)

N: Se pravi opazate bolj pomanjkanje pri psihični podpori/pripravi?

C: Da. To je veliko večja reč. In tukaj gre za premagovanje strahov, strah, da ne bo uspešen v kuhinji recimo. Kar je brez veze. Spet je treba pazit kako se predstavlja naslednji korak, stanovanjsko skupino otrokom in mladostnikom v Mladinskem domu, preden pridejo sem.(Premagovanje strahu -C5)

Če se reče greste tja, tam boste pa samostojni...je to strah, ne morem, ne znam.

N: Kakšne težave imajo pri odhodu iz stanovanjske enote?

C: Strah, tesnoba, nemotiviranost, zavračanje, izmikanje („Ne bom, ne grem ven“).(Strah, tesnoba, zavračanje - C6)

N: Kako lahko pri tem vzgojitelji pomagata? S pogovorom..?

C: Jaz mislim, da je potrebno demistificirati zadevo. Kar velikokrat v življenju pozabimo je: "Ne verjamem v lenobo." Vedno je nek razlog za izmikanje, zavračanje, za manipuliranje. In če se uspeš ustaviti pred očitki in ne vem čem negativnim odnosnim še, prideš do bistva. Čemu to počneš, potem pride do strahu pred nečem novim, spremembi v življenju. In ja pogovarjati se, demistificirati, ohranjati odnos, da prideš do bistva, ali pa da celo mladostnik pride do bistva, mogoče še sam ne ve.(Potreba po pogovoru- C7)

Veliko več samostojnosti smo jim pripisali ali pa zmožnosti za samostojnosti, kolikor so res pubertetniki.(Manjša samostojnost C8)

N: Kaj pa razlike, ljudje smo si različni, na drugačen način delujemo...vem, da imate individualne načrte, ali vam to v takih situacijah, ko mladi odhajajo pomagajo ali je to ena taka stvar, katero morate narediti?

C: Mi se to še, bom rekla, učimo uporabljati, žalostno je to, da sem v hiši več kot 20 let in mi je bilo to predstavljeno tako, to je treba napisati. Ampak v resnici, če individualni načrt drugače uporabljaš in povezuješ še ostale stvari, recimo vso dokumentacijo, ki jo moraš delati, zna biti koristen. Zdaj so še nove informacije, individualni načrt je za ograjico, za oporo, daj ga spreminjati med letom, daj ga vsake tri mesece pogledat pa spremeni, če je potrebno. Tako, da bi lahko bil v veliko pomoč, ampak kot pravim, se ga še učimo uporabljati.(Individualni načrt kot pomoč C9)

Kot si rekla prej, da je vsak drugačen, da različno delujemo, tukaj sem hotela dve stvari povedati. Kot prvo sem želela povedati, da se mi zdi bogastvo to, da smo štirje in je tudi od nas vsak drugačen. Je izbira, mladostnik si lahko zbere s kom se bolj poveže. Vsak ima svojega matičnega vzgojitelja ampak, mogoče se pa s katerim drugim bolj poveže, mu pač osebnostno nekdo drug paše bolj. (Različnost vzgojiteljev C10) Druga stvar pa, ki jo imamo še možnost dodeljevati (graditi) je vpliv skupine. Ugotavljam pomembnost skupinskega dela, pomembnost mnenja mladostnikov, pri teh letih je veliko bolj pomembno, kaj sotrpin misli, kot pa "odrasli". Če jaz nekaj rečem, mu težim, če pa mogoče isto kot jaz rečem, slučajno zraste v glavni mladostnika ali pa vsaj nekaj podobnega, tisto je potem popolnoma drugače slišano, dojeto in sprejeto. Tukaj imamo še veliko prostora za delati, skupina je pomembna. (Vpliv skupine C11)

N: So mladim omogočena srečanja s psihiatrinjo ali psihoterapevtko?

C: V skupini je psihoterapevтка, ki ima delavnice, po potrebi se lahko kakšen tudi k njej vpiše, ampak tukaj gre tudi za denar seveda. (Psihoterapevтка C12) Ker je projekt in je ena določena količina omogočena. (Omejenost projekta C13) Druga stvar pa je pedopsihiater, tukaj gre za sodelovanje z drugimi institucijami. Tukaj mislim, da imamo tudi še veliko prostora za dodelati sodelovanje. (Sodelovanje s pedopsihiatom C14) Kakšna je vloga pedopsihiatra za nas vzgojitelje recimo. Ker tja mladostnik hodi enkrat mesečno. Ne vem, mogoče delam krivico, ampak kaj se v tistem enem obisku, oz. V tisti eni uri naredi ne vem. Jaz mislim, da je tam tudi zato, da meni da usmeritve, da jaz preverim ali peljem v pravo smer. (Sodelovanje s pedopsihiatom C15) Zdaj bom šla z mladostnico tja, da vprašam, kakšne so njene zmožnosti, ker mi se tukaj ubijamo in se počutimo nemočne pa mislimo, da ne pridemo blizu. Ampak kaj pa, če mogoče ni zmožna tega. (Nemoč vzgojiteljev C16)

N: Če prav razumem niste povezani z pedopsihiatri? To, da boste šli tja je izjema? Ne dajejo nobenih informacij vam vzgojiteljem, kakšne usmeritve?

C: Ne, sami od sebe nič. Kolikor je naša iniciativa, poleg tega pa se počutim vedno tečno, ko grem tja. Včasih sem se jaz naročala in prihajala zraven z to mladostnico. Ampak se mi je smejala, jaz sem mislila resno. Jaz sem se v zid zaletela, povej mi prosim kaj naj. Ni sodelovanja. Ona sama me je enkrat v teh devetih letih poklicala in zdaj bom šla spet. Ker rabimo usmeritve.

N: Meni se zdi to sodelovanje zelo dobrodošlo, za to so tam ne? Ljudje iz različnih strok...Kaj pa še druge organizacije, institucije s katerimi sodelujete na tem področju, pri pripravi na samostojnost, da bodo odšli.

C: Taka nova in kar pomembna stvar je center Kontura, projekt Prehod mladih. Pomagajo težje zaposljivim mladim (tisti, ki imajo odločbo o posebnih potrebah). (Projekt prehod mladih C17) Mislim, da se je to včasih reklo Dodatna strokovna pomoč in jo odobri Zavod za šolstvo. (Dodatna strokovna pomoč C18) Se pravi so to tisti mladi, ki imajo to odobreno. To je pogoj pri njih za pomoč oziroma vključitev v ta projekt. Mi smo utemeljili za mladostnico, da so to težave na področju čustvovanja. Šibkost na socialnem področju, smo vztrajali. Saj so delali raziskave, travmatično okolje povzroči, da imaš lahko težave v razvoju in si posledično hendikepitan na ta način. (Vztrajnost vzgojiteljev C19)

N: In to ste vzgojitelji sami izbrskali?

C: To je izbrskala celo skupinska botra, pedagoginja na eni osnovni šoli in ta pomaga izbrskati razne informacije. (Skupinska Botra C20)

Rekla bi, da se posredno sodeluje tudi z mojstri. Tisti otroci, ki so na praksah preko šole. Mi stopimo v kontakt z njimi, da priporočimo otroka, pa če je to v njihovem kraju je to tudi nekaj za to, da se kasneje splete neka socialna mreža. (Sodelovanje z mojstri, večanje socialne mreže C21)

N: Kaj pa CDS-ji, sodelovanje z njimi. Kolikor sem brala pride CSD v kontakt z vami, da namestijo oz. dajo predlog za to, da se otroka namesti k vam (ne v stanovanjsko enoto, ampak najprej v Dom Malči Beličeve). Kaj pa potem kasneje kot so v stanovanjski enoti, ali sodelujete? Ali je potreba po tem?

C: Mogoče jih premalo vključujemo in bi jih lahko več. Mi njih, ne oni nas, mi smo itak dovolj vključeni za moje pojme, če je mladostnik pri nas. Nazadnje smo se na interviziji pogovarjali o načinu dela ali funkcioniranja na več nivojih in smo do tega prišli. (Premalo vključevanja CSD-jev C22) Tako, da boš ti vedela je v prvi vrsti CSD, ki

naj bi vlekel nitke skupaj, bdel nad vsem, povezoval vsa vedenja, ampak mi tega tukaj ne poznamo, to mi počnemo. Mi sklicujemo timske sestanke, mi obveščamo CDS-je. Socialna delavka s katero jaz sodelujem je čisto v redu, ampak mislim, da me je v vseh letih sodelovanja ona sama le dvakrat klicala. Na način: Kako je kaj? Ali Moramo zdaj to narediti.(Premalo sodelovanja s socialno delavko C23)

Ideja, ki sem jo slišala je, ko so otroci poleti doma, da se jih vklopi v smislu: Kaj boste uredili za njo ali njega. Oni naj bi tudi imeli svojo smernico, svoj cilj in naj bi se verjetno posvetovali in gradili skupaj to. (Smernice CSD-jev C24)

Nekje rečejo tako, vi ga bolj poznate, dajte tako, ampak dejstvo je, da je otrok v domačem okolju.(Poznavanje otrok C25)

Se pravi pri primeru, ki smo ga obravnavali je bil prvi v vrsti CSD, potem je pedopsihiater, da pove kakšne so zmožnosti, potem pa smo mi.(Ocena zmožnosti pedopsihiatra in vzgojiteljev C26) CSD bi naj več sodeloval tudi s starši, za moje pojme naj bi tudi starša pripravljali kaj bo ko otrok pride domov, ker je to tudi za starša ogromna sprememba. (Priprava staršev na prihod mladih domov C27)

Potem pa smo tukaj mi, ki sodelujemo s šolo, Konturo, z najstnico.(Povezovanje z drugimi organizacijami C28) Tako kot en dodatek bi povedala to, da se mi je srce ganilo, ko sem razumela, da je uporabnica prinesla informacijo od doma, da očeta ne zanima in ji noče pomagati in verjamem, da je tako razumela, oče pa kot navaden kmečki človek, je pa povedal: „Vzeli ste mi jo, v Ljubljano je šla, zdaj pa ni več tukaj in zdaj ne paše ne sem ne tja.“ Na to se pa kar pozabi. Pa hodijo za vikende domov, ampak to ni to. (Razdvojenost C29)

N: Ja, kot slišim nekatere, se mi zdi, da se oddaljijo in potem tudi za vikende ni potrebe po tem, da bi obiskali starše. Tukaj sem mogoče preveč posplošila?

C: To je bolj specifičen primer, ampak mislim, da je več možnosti. Ni rečeno, da je slabo, da se oddaljijo, ker v končni fazi taka družina ni v podporo,(Družina ni v oporo C30) redke so, po navadi mladostnike bolj dol (nazaj) vlečejo, energijo jemljejo, skrb povzročajo bolj starši mladostnikom. (Skrb za starše C31)Potem druga možnost je, da mladostnik rine domov, zato, ker sebi čuvajo mesto v družini ali pa čuvajo katerega od staršev, psihološko, da skrbijo zanj. (Srb za starše C32)Imamo take primere, da nočejo biti tukaj in hočejo domov, ampak vem, da je takega mladostnika strašansko skrbi za starša. Da je vloga zamenjana. (Zamenjane vloge C33) Imamo tudi specifičen primer manipulacije med ločenimi starši, pljuvanje enih enega starša po drugem, si nekako ne ozdravijo te rane. (Manipulacija med ločenimi starši C34)Mi pa lahko samo usmerjamo, ko so mladostniki polnoletni, zapovedujemo pa ne.(Usmerjanje vzgojiteljev C35)

N: Tako nekako slišim tukaj, da bi bilo dobro sodelovanji s starši ali? Vem, da že sodelujete s starši.

C: Ja, ampak bi bilo potrebno še več.(Premalo sodelovanja s starši C36)

N: Kaj pa kar se tiče praktičnih stvari, ko se nehaš šolati, kako naprej, kako si urediti socialno pomoč, tukaj vidim možnosti za to, da vstopijo CSD-ji, kako je s tem?

C: Ja to pa ja, to pa poskrbijo. Pridi boš dobila informacije pa bomo to in to.(Pomoč pri konkretnih informacijah CSD C37) Ampak jaz vidim več prostora, da bi prej vstopili v situacije. Za zanimanje, za povezavo, skupno razmišljanje.(Sodelovanje s CSD-ji C38) Ker mi ne poznamo lokalnega okolja tam doma recimo. Kako naj tam potem iščem mojstra, službo, še s tistimi ljudmi se tam ne vem pogovarjati, ko bodo slišali, da sem iz Ljubljane, bodo rekli, to je ta, ta mestna, sploh, če je kdo z vasi. Tukaj imamo še prostor ugotavljam.(Ne poznavanje lokalnega okolja C39)

N: Imate pa tudi primere, ko so šli po svoje, imajo službo. Meni se zdijo prehodi statusni, družbeni itd. težki in potem, če nekdo nima doma podpore in zaživi se mi zdi uspeh.

C: Ja in naši mladostniki, smo jih opremili z znanji in z izkušnjami, da se da, da zmorejo.(Zmorejo zaživeti sami C40) Nekateri so pridobili že pri nas izkušnje s službo. Tukaj se je dobro prijelo, če gledamo na službo, kako bo pa doma se pa ne ve.(Pridobivanje izkušenj C41) Ena mladostnica pa recimo ima službo, pa nikoli ni dajala takega vtisa. Ima fanta in pri njemu živi, ker doma niso okoliščine za to, bi jo ovirale.(Zmorejo zaživeti C42)

N: Pri tej točki prideva do spremljanja, spremljanje po odhodu: Kako imate to urejeno pri vas? Koliko je v vaših zmožnostih? Koliko si oni tega želijo?

C: Ni urejeno, ali pa, če lepše povem, je to šele ideja v povojih. Jaz mislim, da če so dobri odnosi pred odhodom nemalokrat sami vzpostavijo stik in povejo kako je. Navodila ali kakšnega dogovora pa ne vem, če smo kdaj dorekli. (Ni spremljanja C43) Naloge te pa nimamo, ni v opisu dela in nalog pri nas, to je toliko kolikor je človek sam pripravljen. In pomembno je tudi kakšen odnos je bil pred odhodom in kolikor si mladostnik sploh želi. Se pa ne pogovarjamo prej koliko bomo v stikih. In to jih tudi plaši. (Spremljanje odvisno od odnosa C44)

N: Kaj jih plaši?

C: Da se ne pogovarjamo o tem. Smo pa nekako začeli oblikovati to varianto, da smo tukaj na voljo vsi štirje, brez tega, da bi imeli to v opisu del in nalog. (Strah C45) Je pa to velika stvar, ker če nekaj rečeš moraš tudi resno misliti. Iz svojih življenjskih izkušenj pa vem, da, ko enkrat rečeš, da si nekomu na voljo, te ne rabi več. To samo za tisti prehod rabiš, da veš, da imaš tam nekoga, da ga lahko pokličeš, da te sprejema. (Prednost vzgojiteljev C46)

N: Tudi, če so tukaj tri leta, jim vseeno predstavljate neke podpirne stebre v socialni mreži in potem tega, kar na enkrat ni, meni bi bilo težko.

C: Saj to je bistveno, da vejo, da ti stebri še vedno so tam, ja. S tem, da nismo še tako, daleč, ker smo šele tri leta in dva sva vzgojitelja še od prej iz Doma. Zdaj po treh, štirih letih šele prihajajo tisti s katerimi se še ne poznamo od prej. (Podporni stebri C47) Bomo potem videli kako bomo tistim stebri, ker nekateri so se že tam v Domu navezali na tiste vzgojitelje, mi smo potem bolj usmerjevalci. Saj, če pride za eno leto ne more biti drugače, po treh, štirih letih pa že zgradiš nek odnos. Odvisno pa je tudi od tega kaj se dela pa kako in koliko si vpleten v interakcije. (Vpletenost v interakcije C48)

N: Še kakšni predlogi mogoče na to tematiko prehoda v samostojnost iz institucije, za stroko?

C: Še več stanovanjskih skupin. (Več stanovanjskih skupin C49) pozornost na to čustveno plat, te dvome, tesnobe, več opogumljanja recimo. (Pozornost na čustveno plat C50) Že prej bi morala biti tudi podpora staršem in več dela s starši. (Podpora staršem C51) Potem iskati nove variante kam mladina lahko gre. Tudi jaz se še moram naučiti kakšne so variante, da ne grejo nazaj domov, da iščejo svoje možnosti za živeti, da ne rabijo biti odvisni od staršev. (Druge možnosti osamosvajanja C52) Kaj še? Terapije, svetovanje, psihoterapijo. (Terapija, svetovanje C53) Mislím, da bi jo vsak rabil. Ampak mislim, da bi bila to dobra podpora. Vsaj mogoče v tem zadnjem letu, ali pa v letu kasneje, da lahko predelujejo te neke stiske, ker so stiske, mislim po petih, šestih, sedmih letih priti domov. (Terapija v zadnjem letu C54) Mogoče si starš celo novo družino zasnuje, dobiš novega brata, ki ga sploh ni bilo prej zraven, potem pa nekako zraven mahaš. Mislim, da je veliko dela, da se to v srcu in v glavi uredi in poveže. (Spremembe doma C55)

To je to, terapija, možnost terapije, mogoče tudi skupinske, mogoče že tukaj, več kot enkrat na mesec. (Skupinska terapija C56) Kaj še predlagam? Pozornost na to, ni samo to, da gre ven in zna poskrbeti zase, to je le en nivo. Mogoče tudi igre vlog, kadar gre za poklicat delodajalca/zobarja recimo, da na tak način vadijo. Kako bi bilo če bi bilo na primer. (Igre vlog konkretne situacije C57)

N: Mogoče tudi vizualizacija, da je potem lažje iti v situacije?

C: Vizualizacija v smislu priprave na prihodnost, to pa je naša uporabnica imela v teatru. Danes je 16. september, kje se vidim čez eno leto? Čez pet let? In če si zdaj 19 let stara, čez 10 let boš 29 let, kaj pa takrat? Kako bi rada bila? To je potem tista vizualizacija. Na primer, bi imel hišo, kakšno hišo? Kdo bi s tabo v tej hiši živel? Kako bi si oblikoval življenje? To je super stvar. (Vizualizacija C58)

N: Potem pa manjši cilji, večja strategija in pol manjši cilji na poti do te strategije.

C: Ja in če se to dela , jaz temu rečem, da vržem bolho. In potem se začne tisti proces v človeku, ja saj to je možno in potem začneš korake delat.(Majhni koraki C59)

N: Aha, ker vse nas je strah neznanega.

C: Ja in če vprašaš, česa konkretno te je strah, ti sploh ne zna povedati. In če dodaš vprašanje ali je to vsa resnica oziroma cela resnica pa to vprašaš še 4 krat potem šele prideš do bistva. In to je dobro tudi sebe spraševati. Potem se pride do bistva, kaj je bistvo strahu, v sredini je votel okrog ga pa nič ni. Ko se začneš ukvarjati z zadevo, začneš pridobivati informacije, začneš korake delati in takrat strah izgine.(Prevpraševanje C 60)

3. INTERVJU: OSEBA D

N: Zanima me kako in kdaj se začnejo priprave mladostnika na prehod iz Stanovanjske enote? Na samostojnost?

D: Jaz od ustanovitve naše stanovanjske skupine naprej to doživljam kot podaljšek oblike bivanja v domu in že ko smo prvo generacijo mladostnikov selili v tole hišo je ravnateljica uporabljala besedno zvezo mehak prehod. (Mehak prehod – D1) Jaz sem si to predstavljal v smislu, da so ti otroci dosegli zastavljene cilje v času bivanja v mladinskem domu in s tem ko so prejeli ta premik sem jih razumel in si predstavljal, da se tudi oni sami pri sebi zavedajo, da bo šlo za novo obliko dela in življenja. (Nova oblika življenja – D2) In da se bo od njih pričakovalo več že pri vsakodnevnih opravilih in tako naprej. (Večja pričakovanja – D3)

Da bi pa rekel, da jih pripravljamo načrtno na samostojnost pa ne vidim tako kot neko organizirano obliko dela, ki bi šla v to smer. (Nenačrtna priprava na samostojnost- D4) Da bi se potem načrtno o tem pogovarjali ali kaj podobnega. Ampak se mi zdi, da sam način delovanja, življenja in bivanja tukaj je zastavljen tako, da se jih čim več mladostnikov skuša vključevati v debato, da imajo možnost sodelovati, da lahko sami zbirajo npr.: jedilnik, da se dogovorijo kot bo kateri večer pripravljali hrano. (Sprejemanje odločitev – D5) Da skupaj postavimo finančni načrt sredstev, ki so na voljo za določen mesec, tako, da mislim, da skozi to, potem je še tukaj samostojno bujenje. Se pravi to, čim večje prevzemanje odgovornosti nase to vidim. Ne morem pa povedati, da jih točno tako in tako pripravljamo. (prevzemanje odgovornosti – D6)

N: Tako, da je v bistvu že sam obstoj skupine priprava na samostojnost.

D: Ja, smo pa imeli dva ali tri primere, ko sta dekleti, ki sta končali izobraževanje, se pravi sta imeli izobrazbo in izpit, tisto je bil malo bolj konkreten korak, da smo jima v začetku pomagali sploh poiskati spletne strani z oglasi za delo in da smo potem pomagali vloge na razpise pošiljati in tako naprej, to pa lahko rečem, da sta bila že bolj konkretna primera. (Iskanje dela -D7)

N: Kaj pa organizacije, s kom vse sodelujete? Ste se začeli povezovati tudi z drugimi?

D: Ja, Kontura, to je po naključju, dve leti trajajoč projekt, ki je financiran iz evropskih sredstev, je pa to eden od podizvajalcev, vsaj jaz si ga tako predstavljam, v tej mreži, ko se pomaga mladim. (Evropski projekt - D8) Po eni strani je pogoj, da imajo status in da so vpisani nekje, se pa išče redna oblika dela. Projekt ima prav tak naziv, prehod mladih. Se pravi iz sfere šole v sfero dela. Se mi pa osebno zdi, ko rečeš prehod v samostojnost, da je ključen pogoj zaposlitev in redni dohodek, ampak je za tem še en kup drugih stvari. Na katere težko mladostnika pripraviš, ker majo tudi oni sami, čisto vsak eno svojo situacijo domačo, v katero se bodo vrnili. (Domača situacija - D9)

N: Kako je to, ko bivajo tukaj, npr. 8 let, najprej v domu potem v stanovanjski skupini ter se potem vračajo nazaj domov?

D: To je ključno, če pogledaš populacijo v mladinskem domu, je po mojih informacijah v domu veliko otrok, ki so tam nameščeni in nimajo pogojev h katerim bi se lahko vračali, so tudi po cele vikende tam. (Ni pogojev za vračanje domov – D10) Pri tem je ključno s starši sodelovati in zelo je pomembno, da so tudi otroci z njimi v stiku. (Sodelovanje s starši - D11) Tukaj vidim razliko, ker je v stanovanjski po mojem mnenju en ključnih momentov, da so redno doma, da so v stiku z okoljem, ker se res večinoma potem vračajo domov. To je pa potem druga tema, koliko je treba s starši delati in sodelovati. (Sodelovanje s starši - D12)

N: Kako sodelujete s starši?

D: Čisto formalno imamo ob začetku in ob koncu leta en roditeljski sestanek, da predstavimo izhodišča za tisto šolsko leto. Med šolskim letom se srečujemo na timskih sestankih, ki so namenjeni temu, da letni delovni načrt oz. Individualiziran vzgojni načrt, ki narejen za posameznika, da se pogleda napredke in morebitne razloge za nenapredke. (Timske sestanke- D13, Individualni načrt D14) Je pa ideja, ki smo jo lani kar izvajali, vsaj 2x na leto obisk na domu, da vzgojitelj obiše celo situacijo otroka na domu, na primer v času kakšnih počitnic. Da tudi od

bližje lahko vidiš kakšne so razmere so doma in kako funkcionira družina. (Obisk doma -D15)
Je pa zanimiv primer enega fanta, kateremu sem bil matični vzgojitelj, sem čutil izrazit odpor na strani staršev. (Odpor staršev do obiska– D16)

N: Odpor do Mladinskega doma?

D: Ne, zelo zadovoljni s tem kar je fant dobil, zelo je napredoval, ena lepših zgodb, ampak ta obisk na domu. Tukaj sem čutil odpor in se tudi nebi dobro počutil, če bi se kar povabil in bi šel, bi mi bilo neprijetno. Ampak smo vseeno bili s starši v kontaktu, redno. (Kontakt s starši -D17)Se mi zdi, da nisem nič zamudil, če nisem videl scene doma.

N: Kje imajo mladi največ težav, ko se pripravljajo na odhod? Če jih imajo?

D: Razmišljam, če govoriva prav o stanovanjski skupini, mi smo tukaj zdaj tri leta. Lahko povem tako, dva mladostnika sta šla naprej študirat in bivata v študentskem domu. (Naprej študirat – D18) Kar seveda pomeni, da si to morata plačevati in zraven delata preko študentskega servisa. No, pravzaprav so trije študentje. Ena deklica pa se je zaposlila in je bilo prav lepo videti, ko se je prišla pokazat. (Zaposlitev- D19) Je izpit za avto naredila pri nas in se zaposlila in zdaj čisto normalno funkcionira, mislim, da živi pri fantu. (Izpit za avto- D20) Nekje v okolici Ljubljane, saj je bila kar neobetavna situacija za vrnitev domov. (Neobetavna situacija doma D21)

Največjo težavo, kjer jo jaz vidim je v motivaciji mladostnika. Recimo, da sploh še ni pripravljen na ta korak, da mu je to obdobje tukaj tako všeč, da bi skoraj raje še kakšno šolo vpisal pa bil tukaj kot pa sprejel to odločitev, da se zaposliš. (Ne-motivacija mladostnika D22)

N: Ja, ven iz udobja iti je vedno težko.

D: Pa res ni enostavno, da bi naredil tabelo pa delal kljukice, za šolo, službo, socialne spretnosti in veščine, stanovanje. Zdaj pa imajo te parametre odključane, zdaj pa bo, adjo petka, drži se. Se mi zdi, da tudi te nove oblike, ki se hočejo zdaj pojavljati gredo v smeri po -odpustnega spremljanja, ki se mi zdi zelo pomembna, da se tudi po tem, ko uradno poteče status o izobraževanju pa ko se odločba o namestitvi k nam prekine. Se mi zdi za nekaj mladostnikov, kontakt tudi na daljavo mogoče. (Potreba po spremljanju D23)

N: Če prav vem, da eni poiščejo pogovor in kontakt z vami? Pa tudi za merjenje oz. Ocenjevanje zadovoljstva in svojega dela bi prišlo prav spremljanje ali?

D: Ja, bi si kar želel dati kakšno informacijo o spremljanju ampak je kar težko, ker pri nas, ko prekinejo bivanje, če se sami kaj ne oglasiijo potem dostikrat ne vemo kako je. (Potreba po spremljanju -D24) Realna življenjska okoliščina, potem pa samo kako se obrnejo stvari za koga in kako se znajde.

N: Zdaj sva nekako zaobjela vprašanja.

D: Ja, jaz sem pa v diplomski pisal prav to, koliko zavodi in domovi s centri sodelujejo, pred namestitvijo, med pa po. To se na žalost ni spremenilo, so bili taki rezultati, da ko se odločba prekine, če ni kak poseben primer, da se stke nekaj med socialno delavko in otrokom, ni ničesar več, centri tudi izgubijo stik z njimi. (Izguba stika CSD-jev D25) Razen, če ostanejo v istem kraju pa potem še kakšne vloge rabijo. Drugače pa ni pregleda nad tem.

N: Oni so v bistvu tisti, ki z vami poiščejo kontakt zaradi otroka in potem je tak odrezan in hiter zaključek?

D: Ja, je pa zanimivo, podobno je ko primerjam menjavo službe. Ti je isto težko iti od tam pa imaš svoje mesto, zmeraj rečeš saj se bomo videli. Ampak zajadraš v druge vode in nimaš časa razmišljati, da bi šel bivše sodelavce pozdravit.

N: Pa bi si mogoče želeli kako nadaljevanje sodelovanja s centri? Kak program naprej, pobude?

D: Jaz mislim, da tisto kar centri lahko dajo, se potem mladina sama na njih obrača. (Sodelovanje s CDS- D26)
Zdaj poslušamo kako so preobremenjeni in koliko imajo odločb, tako, da si ne predstavljam, da bi še s tem kaj.

Ne da ne bi morali ampak nimam ideje, kaj bi.

N: Kaj pa z Domom Malči Beličeve, če bi imeli spremljanje? Kaj pravite na to?

D: To kaj sva prej omenila, to po-odpustno spremljanje. Smo od lani vključeni prav tako v dve leti trajajoč projekt, v okviru katerega je bil ustanovljen strokovni center, ki združuje različne programe, ti programi se izvajajo tudi pri nas. (Projekt po-odpustno spremljanje - D27) Specialno pedagoška mobilna služba, (Specialno pedagoška mobilna služba- D28) konkretno načrtno delo s starši, (Delo s starši -D29)specializirane športne skupine (Interesne skupine – D30), ki imajo zelo bogat program. Midva s sodelavko pa sva v programu, ki se imenuje Po-odpustno spremljanje in mladinska stanovanja. (Po-odpustno spremljanje projekt- D31) Zelo zanimiva stvar, ki se je pilotno uvedla in je vprašanje kaj bo ko bo projekta konec, ali bodo sredstva? Ali bo država to podprla, da bi še naprej to potekalo? (Trajanje projekta – D32) Ampak zelo konkretno, je mladinsko stanovanje, ki smo ga tudi za ta namen dobili sredstva in najeli. (Mladinsko stanovanje- D33) Če sva prej rekla prehod iz mladinskega doma v stanovanjsko skupino je en korak na poti do popolne samostojnosti, mladinsko stanovanje pa je še en korak dalje, (Mladinsko stanovanje- 34) kjer mladostnik gre v stanovanje in čisto samostojno tam živi, ima pa na voljo dva vzgojitelja, na katera se lahko obrne. (Samostojno življenje -D35) V principu pa smo zmenjeni, da se enkrat na teden vidimo, se pogovorimo. (Pogovor z vzgojiteljem -D36) Konkretno v tem mladinskem stanovanju je prostora samo za enega in zdaj če nisi tak tip človeka imaš lahko težave z osamljenostjo. (Stanovanje za eno osebo-D37) Ampak z vidika priprav na samostojnost, da ti država na mesec zagotavlja določeno vsoto denarja s katerim se prehraniš, nakupiš potrebščine je pa že taka situacija, da lahko rečeš, zdaj sem pa eno leto že sam živel. (Samostojno življenje – D38)

N: Za to imajo vsi, ki gredo od tukaj ven možnost?

D: Mislim na žalost je tukaj, da so možnosti omejene čisto fizično. (Eno stanovanje- D39) Ko smo se prijavili na ta projekt smo imeli ogledano stanovanje, ki je bilo še večje in dražje, nismo pa imeli toliko kandidatov. (pomanjkanje kandidatov – D40) ker je stvar zastavljena tako, da mladostnik sodeluje pri stroških, naši morajo plačevati sami račune za elektriko in tudi ogrevanje je na elektriko, to pa je njihov strošek. (Stroški – D41) Čisto tako, da tudi sami prispevajo, no tisto stanovanje bi bilo preveliko, mi smo pa takrat imeli samo eno kandidatko. Po moje, če bi bilo teh kapacitet več, da bi imeli nekaj stanovanj po Ljubljani bi bilo to super zadeva kar se tiče priprave na samostojnost. To bi bilo krasno, da je on v bistvu čisto samostojen in ti bdiš nad njim, ima eno odraslo osebo za podporo. (Premalo stanovanj -D42)

N: Ste lahko samo ob začetku projekta našli stanovanje? Na primer, če se zdaj nekdo pojavi, da bi se pridružil in imel stanovanje ali živel na tak način? Bi lahko še kakšno stanovanje najeli? Ali obstaja možnost?

D: Mislim, da bi šlo. (Možnost dodatnih stanovanj – D43)

N: Se pravi je v večji meri vloga mladih, da pokažejo interes?

D: Ja, samo je pa tudi naša naloga, da malo presodimo, kdo je dejansko že toliko samostojen, zrel, odgovoren, da upaš iti v to. (Presoja vzgojitelja D44) Drugo je pa to, da če je večje stanovanje moraš gledati kombinacije, kateri trije bi zdaj lahko shajali in ne bi toliko prihajalo do konfliktov, čeprav je to tudi del življenja. Ampak tudi gledaš na to, da so kompatibilni. (Kompatibilnost D45)

4. INTERVJU: OSEBA E

N: Ko si se preselila v stanovanjsko skupino, »v hišo« (ker vem, da si živela prej v domu), kdaj si pričela razmišljati o tem, kaj se bo zgodilo, ko boš polnoletna oz., ko ti bo potekel status dijakinje/študentke?

E: V bistvu sem že ob začetku morala o tem razmišljati, ker sem se zavedala, da to ni za zmeraj. Moraš se s tem ukvarjati, tudi, če ti ni do tega. (Ob prihodu E1)

Zaenkrat nočem iti domov in bolj ko se bliža bolj si prestrašen. (Zavračanje vrnitve domov E2) To je dobesedno isti strah, kot pred premierami. Hočeš, da je predstava res dobra, zaradi tega, ker si imel prej 1 mesec prej samo 2 uri in zdaj moraš narediti in urediti vse kar paše zraven, od luči do vsega samo v nekaj dneh. (Strah E3)

N: Nekaj si že omenila, kakšne občutke si pri tem imela? Strah, kaj še?

E: Ja, prisoten je strah pri tem, ker ne veš kaj bo, zato je dobro, da iščeš rešitve pa jih imaš več in potem lahko eno izbereš, izbereš potem najboljšo med njimi. Ampak je v življenju vedno tako, da se vseskozi spreminjajo stvari, tako pač je. (Strah pred neznanim E4)

Pa tudi tesnoba je prisotna, da ne bo nobene take dobre rešitve, (tesnoba E5) da boš obsojen na določeno stvar, ki ti ni všeč. Izbira med minus/minus situacijo, med slabimi rešitvami. (Izbira med slabimi rešitvami E6) Ta trenutek se nagibam k temu, da ne grem ne k očetu, ne k mami, da poiščem nekaj drugega. Ne želim si tega, vendar se bojim, da bom potem morala vseeno zbrati eno od teh rešitev. (Zavračanje vrnitve domov E7)

N: Ali lahko s kom to поделиš? Te občutke in težave?

E: Ja, grem k psihiatrinji enkrat na mesec, z njo se pogovarjam. (Pogovor s psihiatrinjo E8) Tudi z vzgojitelji se pogovarjam. (Pogovor z vzgojiteljem E9) Enkrat sem bila tudi na Točki Moste na primer. (Točka Moste E10) Drugače pa mislim, da moraš sam pri sebi razčistiti stvari.

N: Kaj pa služba? Kako jo najdeš?

E: Sama bolj kot ne (Moč za iskanje službe E11) in vzgojitelji (Pomoč vzgojiteljev pri iskanju službe E12). Z iskanjem služb so mi pomagali tudi v Centru Kontura. (Center kontura E13) kjer imajo program za to. Pomagali so mi tudi pri pisanju prošnje za različna dela. Večinski del pa sama, no skupek obojega (Pomoč pri iskanju službe E14). Starši niti ne, oče se pač strinja z mano. (Starši ne pomagajo E15)

N: Kaj ti še pomaga pri osamosvajanju?

E: Mislim, da ima gledališče najpomembnejšo vlogo v mojem življenju. (Gledališče E16) Na začetku sem bila sramežljiva, zadržana, nekomunikativna. Potem pa sem se z leti zaradi gledališča odpirala in postala samozavestnejša. (Večja samozavest E17) To mi pomaga tudi pri iskanju službe, tudi tam sem zdaj zgovorna in komunikativna. (Komunikativna E18) No po drugi strani pa se tudi prehitro navežem na ljudi in kar me teži povem, tudi če človek ne posluša. (Prehitra navezanost na ljudi E19)

Vsaj občutek, da te nekdo posluša, tudi, če nič ne reče dobiš nazaj kako reakcijo, telesno ali z obrazno mimiko. (Potreba po slišnosti E20)

Pomagala in na mene pa so vplivale tudi zgodbe drugih ljudi. Saj ti zgodbe lahko spremenijo življenje. Občutek, da nisi edini, da se mu dogajajo take stvari, zaradi tega je svet lepši. Za konec pa bi dodala, da če nebi nikoli prišla sem, ne bi tega nikoli odkrila in doživela. (Zgodbe drugih ljudi E21)

5.INTERVJU: OSEBA F

N: Že ko prideš v stanovanjsko enoto veš, da je prehodna stvar. Kdaj si se začel na ta prehod iz Doma oz. stanovanjske enote pripravljati?

F: Jaz v bistvu nisem hotel v stanovanjsko enoto sprva, ker mi je bilo tam čisto ok. Res je, da so majhni otroci in ni miru, ampak je bilo v redu. So me imeli kot neko avtoriteto tam, tudi vzgojitelji so me imeli radi. V šoli sem bil dober in nisem delal problemov. Jaz sem vzgojiteljem včasih pomagal. Potem so mi pa rekli, če bi šel v stanovanjsko, ker sem bil edini primeren in še srednjo šolo sem imel od tam bližje. Po tem, ko so me predlagali, sem še pogledat in je bilo v redu, ampak sem povedal, da bi šel samo pod pogojem, da imam sam svojo sobo. In povsod je v bistvu isti režim in ista pravila.

N: Se ti ni zdelo, da bi bilo bolj delo na samostojnosti?

F: Ne, tisti, ki so dorasli temu, so že tako ali tako dorasli temu, tisti, ki pa niso pa pač niso in mislim, da nikoli ne bodo, vsaj tako je moje mnenje. Veliko je potem tudi od posameznika odvisno, če je že od prej bolj samostojen, ali so ga pa ujčkali.(Samostojnost pred Stanovanjsko skupino F1)

N: Kaj te je najbolj skrbelo ob prehodu iz stanovanjske enote? Ali, če si mogoče imel kakšne pomisleke?

F: Ne, nič. Mogoče me je malo skrbelo kako bom prišel skozi denarno, ker mi starši ne pomagajo pri tem. Položnice si sam plačujem, še avto imam in to so vse stroški.(Strah za finančno stabilnost F2)

N: Kdo ti je pri tem stal ob strani? Vzgojitelji? Ali kakšni prijatelji?

F: Ne, niso to bile takšne skrbi, da bi se komu moral zaupati, imaš tudi veliko študentskih del, s katerimi si potem pomagaš.(Brez potrebe po podpori F3)

N: Zdaj delaš?

F: Ja, delam cele vikende, ker drugače s štipendijo ne moreš priti čez mesec. Jaz sem se odločil, da ne bom v življenju ne bom več socialne koristil, štipendija je sicer tudi socialna štipendija, drugo pa ne.(Služba in študij F4)

N: Na kakšen način so bili vzgojitelji vključeni v ta tvoj prehod? A so ti pri čem pomagali? Npr. Izbira fakultete?

F: Ne, to sem jim jaz povedal, da ne rabijo skrbeti, ker bom jaz delal fakulteto ne oni. Tudi tam, ko so bili v domu so mi poskušali predlagati, naj grem v tri letno, da bo lažje. Ampak sem se vedno raje sam odločal za te stvari, jaz za sebe že vem kaj lahko in kaj ne.(Zaupanje v sebe F5) No moji vzgojitelji sicer nista dvomili vame, (Vzgojitelji podpora F6) ampak pol so bili še drugi in tako. Nisem mel nekih petic pa to, ker smo malo več bedarij delali, se zafrkavali. Tudi mojemu bratu so isto predlagali tri letno, ampak jaz sem mu rekel, da je sposoben.

N: Sem dobila od vsakega drugačne odgovore, kar je fajn, smo različni.

F: Ja, saj jaz sem slab primer za to prehodnost, ker jaz sem bil že prej samostojen, preden sem prišel v stanovanjsko enoto.(Samostojnost pred stanovanjsko enoto F6)

N: Mogoče se spomniš kakšnih organizacij ali drugih, ki so ti pomagali pri prehodu? Izven MDMB?

F: Ne, jaz sem kar bežal od teh stvari. Tudi v domu, ko so me silili v kake dejavnosti, sem se izogibal tega. To ni zame. (Zavračanje dodatne podpore F7) Tu v domu zelo vzpodbujajo, da se družiš in podobno. (Vzpodbuda F8) Tudi te psihološke delavnice smo imeli, ampak jaz ne rabim tega. (Možnost psihološke pomoči F9) Saj verjamem, da se je v redu z nekom pogovarjati o problemih, ampak jaz realno nisem imel nekih problemov, zato nebi imeli nič za deliti z njimi. Ko sem enkrat nekaj poslušal, se mi je zdelo, da se o bedarijah menijo. Razložil sem jim, da se tudi vi ne družite z vsemi, ker enemu človeku ne bodo vsi ugajali, zato sem jim rekel naj me ne

silijo v to. Brez-veze se mi je zdelo, da bi tam zamorjen sedel. Tudi te skupinske stvari, ki smo jih imeli, sem samo čakal, da bo konec. Imeli smo tudi neke te sestanke, jaz sem naredil stvari za katere sem bil zadolžen, mene ni bilo potrebno spominjati, jaz sem to sam od sebe pospravil, brez, da bi mi kdo povedal. Zato mi tudi ni bilo za sedeti na teh sestankih, ker nikoli nisem bil za nič kriv, ampak vseeno sem moral poslušat. (Zavračanje dodatne podpore F10)

No včasih sem se s kom skregal, ampak, ker so bili njihovi neki nerazrešeni problemi. Nisem moral razumeti, kako nekdo ne mora za sabo pospraviti. No skratka sestankom sem se izogibal, nasploh so mi bili predolgi, smo sedeli tam po dve uri. (Izogibanje skupinskim sestankom F11)

N: Imaš nasvet za tiste, ki grejo iz stanovanjske skupine na faks? Ali pa niti ne nujno samo iz stanovanjske skupine, tisti, ki grejo skozi neko spremembo. Kaj bi jim povedal za popotnico?

F: Za študij, mislim, da se da, tudi, če nimajo doma. Da se dobit kakšne pomoči. Tudi MDMB ti lahko pomaga pri stanovanju prvo leto, enemu prijatelju so ponudili in je bil eno leto tam, (Mladinsko stanovanje F12) tudi meni so, pa nisem hotel. Jaz nisem hotel s socialno nobenih stvari imeti, nočem na račun države živeti. Čim dlje stran od tega. Če si pa moraš najti delo, pa probaj poiskati tisto kar te veseli. (Zavračanje dodatne podpore F13)

Jaz edino kar bi šel, bi šel še ven probat, kak Erasmus. (Erasmus F14) Nisem bil prepričan, če bom naredil faks, potem sem bil še nekaj operiran pa nisem vedel kako bo z izpiti. Hotel sem pa v Zagreb, ker je nekaj drugega kot Ljubljana in v bistvu mi je še bližje od doma, domov bi lahko hodil in še Erasmus štipendijo bi dobival. Pa tudi jezik mi ni težek, ker smo blizu meje doma in sem od nekdanj že te hrvaške programe gledal, potem za vikende bi še delal naprej.

N: Imaš že nek plan za naprej tudi, vidim.

F: Pa ja, malo moraš imeti plane. No potem nisem vedel kako bo z izpiti in se nisem prijavil na Erasmus. Plana pa nimam, da bi se vpisal na magisterij. Mogoče v Kopru, ker punca tam študira. (Plani za prihodnost F15)

6. INTERVJU: OSEBA G

N: Zanima me kako ti je bilo, v kakem položaju si bil, ko si šel iz MDMB iz Stanovanjske enote?

G: Sem že vedel, da bom moral enkrat iti, ampak nisem pa vedel kdaj. (Zavedanje ob prihodu G1) V bistvu sem rekel, da bom dokončal tisto srednjo šolo in potem se vpisal na faks in potem bom šel, potem se mi je pa faks malo zalomil. Ker jaz sem najprej dobil tisto stanovanje preko evropskega projekta, ki je v okviru Doma Malči Beličeva. (Mladinsko stanovanje G2) So me kar vzpodbujali, da sem primeren in da lahko grem. Je bil povezan z MDMB ampak je bilo kot, da si že šel. (Vzpodbuda vzgojiteljev G3) Že, ko sem bil v tistem stanovanju sem se odmaknil od doma, čeprav so me obiskovali na vsake toliko časa, je pa bil zame to že odhod. (Vzgojitelji podpora G4)

Sem pa čez en mesec ugotovil, da mi študij ne bo šel, potem sem pa razmišljal in se spontano odločil, da zdaj ne bom več v Ljubljani, ne bom več tukaj živel. (Zahteven študij G5) Konec koncev sem bil tudi kar osamljen in sem rekel, da ne morem več sam, pa se učiti pa vse. (Osamljenost G6) Potem še tako štiri leta nadaljevati. No potem sem se prešolal in šel k sebi domov, stanovanje sem pa dal naprej, drugi punc. Hitro se je vse obrnilo v enem mesecu. (Hitra sprememba G7) sem dobil preko študenta službo in nekaj časa še bival v tem stanovanju in si dajal na stran, ker sem potem želel na izredni študij. (Služba in študij G8)

N: Pogoj je bil, da si tam v mladinskem stanovanju, da si študent?

G: Ja, lahko bi bil še zmeraj tam, ampak bi si moral najti kje bližje faks. Jaz sem si pa našel prav blizu kraja s katerega prihajam, no sedaj živim pri punc. (Življenje pri punc G9)

N: Kaj te je najbolj skrbelo, ko si moral iti iz Stanovanjske skupine in potem v času teh hitrih sprememb?

G: Da bom večinoma stike izgubil, čeprav jih nisem, je pa bistveno manj kontakta, kot je bilo prej, ko sem tukaj bival. (Strah pred izgubo stikov G10)

N: Z vzgojitelji, cimri?

G: Bolj z vzgojitelji, ker ko sem prišel v Stanovanjsko, sem jih nekaj že poznal iz Doma Malči Beličeva, ker sem bil že dve leti tam, z enim sem še posebej stik navezal, sva si bila res blizu.

N: Eni domovi imajo spremljanje potem, ko se odseliš, kako bi bilo tebi to?

G: Ja eni imajo to, da ti je potem ta prehod lažji, da se lažje ločiš od tega, ampak tu ni tega uradno, prijateljsko se pa slišiva, bolj z tem vzgojiteljem, ki sem ga prej že omenjal. (Neuradno spremljanje vzgojitelja G11)

N: Ja nekoga si najdeš, ko ti je najbližje.

G: Ja, ko ti je najbližje, saj imaš tudi ostale rad, samo, da bi si pa jaz enkrat na mesec vzel čas, da bi šel vsakega obiskat, bi pa bilo že hudo.

N: Kakšno konkretno podporo si dobil? Od vzgojiteljev, vrstnikov, sostanovalcev prijateljev, kogar koli, mogoče tudi od zunaj? Kaj ti je najbolj pomagalo in kaj si imel na voljo?

G: A, ko sem šel ven?

N: Ja, pa tudi mogoče tisti en mesec, ki si ga omenjal, ko so se stvari za tebe kar hitro spreminjale.

G: To, ko sem šel v mladinsko stanovanje me je bilo kar strah, saj tukaj v stanovanjski sem imel svojo sobo, ampak sem tudi vedel, da če bom karkoli rabil, če bom slabe volje ali kar koli so vzgojitelji spodaj. (Strah G12) Ko pa sem bil tam, ko sem prišel notri in zaklenil vrata mi je bilo čudno, kaj če je kdo za mano tam v kuhinji, malo sem si želel neke bližine, nekoga, da bi kaj rekel. V Stanovanjski skupini sem bil zmeraj navajen, da ko pridem v dnevni prostor, da sem pozdravil nekoga, da je nekdo tam. (Osamljenost G13) Kaj si me že vprašala?

N: Kakšno podporo si dobil?

G: Vsi (vzgojitelji) so me vzpodbujali, ko sem se odločil, da bom to fakulteto delal, čeprav je težak. (Vzpodbuda G14) Saj sem bil tudi jaz skeptičen, če mi bo ratalo in po tiho sem si rekel, da, če mi ne bo si bom pa premislil. Rekli so mi, da mi bo ratal faks, da sem moram samo malo potruditi, same pozitivne stvari. Pa, da bom uspel sam živeti. Saj so vedli, da ne bom imel problemov glede pranja, kuhanja in teh stvari, ampak so vedeli, da bo malo problem, ker sem tak človek, da se rad navežem na nekoga oziroma sem rad v družbi. (Pomanjkanje družbe G15) Jaz če sem se zgoraj v stanovanjski učil sem prišel dol in se malo pohecal in šel spet naprej se učit. Jih je pa malo skrbelo kako bo to, kako se bom počutil, da bom osamljen, so tudi oni vedeli.

N: Si bolj socialen tip človeka.

G: Ja, ni šanse, da sem jaz sam. Pa čeprav nekateri ljudje zmorejo, ker so fokusirani, jaz nisem, rad malo bolj na »prosto« živim.

N: Kaj pa srečanja s psihologi in skupinska srečanja?

G: Je bil kratek čas in študij je bil tako zahteven, da sploh nisem razmišljal o tem. (Zahteven študij G16) En razlog pa je bil tudi to, da sem se jaz odločil, da ne bom več v Ljubljani. Ko sem šel na študij, sem bil tam 8 ur, potem sem šel jest in ko sem prišel domov sem se večinoma samo učil, ko je punca prišla iz službe sva se malo slišala potem pa konec. Ni bilo časa sploh, sem hotel hoditi na fitnes pa se udeleževati teh stvari, pa izkoristiti kakšne potenciale, igranje kitare in podobno, ampak potem nisem niti razmišljal o tem več. (Pomanjkanje prostega časa G17) Potem sem se en vikend doma odločil, sem poklical vzgojitelja in rekel, da ne bom več. (Odločnost G18)

N: Že to je veliko, ko rečeš zdaj pa konec, da ne vztrajaš v tistem.

G: Ja, jaz sem imel potem štipendijo na podlagi tega, jaz bi se lahko hecal na okrog, to porabil, ampak sem raje šel ven in dal drugemu prostor za to stanovanje. (Odkritost G19) Sem se odločil, da bom eno leto drugje delal, se drugam vpisal, potem so me še tam sprejeli, pod pogojem hodil in bom drugo leto potem plačal. (Odločnost G20)

N: Se spomniš kakšnih drugih organizacij, ki bi sodelovale in ti pomagale? Zunanje?

G: Ne, ker v bistvu smo zaključili to pogodbo tukaj se je končalo. Če bi potem še rabil bi se kaj našlo, bi poiskali koga. Saj zdaj poznam ljudi in znam na koga se obrniti, ampak, da bi mi kaj uradno kdo kje rekel pa ne, za kakšno organizacijo.

N: Kakšen nasvet bi dal za nekoga ki odhaja iz Stanovanjske skupine?

G: Naj se ne ustrašijo tega kako bo potem, ker ko se enkrat tukaj navadiš in potem prideš ven je to čisto drugo okolje, imaš čisto druge odnose, druge ljudi spoznavaš. (Moč za spremembe G21) Jaz zdaj, ko sem se v Ljubljano peljal, sem na Trolo pogledal in si misli, da se mogoče ne bom več s Trolo nikoli peljal. Spremembe take, da jih mogoče kdo ne prepozna, ampak, ko nazaj pogledaš se marsikaj spomniš. Če se človek dlje pripravlja, da bo šel je potem verjetno malo lažje, kot pa, če se zadnji trenutek malo vpraša in razmišlja o tem. (Daljše priprave na odhod G22)

N: Aha, da razmišljajo o tem že malo prej, se prej začnejo na to pripravljati?

G: Ja, pa ne samo zato kako boš šel ti ven, ampak kako se boš ti s tem sprijaznil, kako boš izkoristil čas, ki ti še ostane. Jaz sem to že prej razmišljal in še to naj poskusijo ta čas, ko se tukaj čim bolj izkoristiti, čim bolj bogato pa, da čim več odnesejo od tukaj. (Daljše priprave na odhod G23)

7. INTERVJU: OSEBA H

N: Kako ti je bilo, ko si odhajala iz stanovanjske enote? Na samostojno pot?

H: Najprej sem iz stanovanjske enote šla v mladinsko stanovanje, tisto je bilo tako, da si dejansko sam živel v stanovanju. (Mladinsko stanovanje H1) enkrat na teden pa si se dobil z vzgojiteljem. Odvisno kako smo se zme-
nili, lahko so prišli k meni, ali sem šla v stanovanjsko skupino, čisto odvisno. (Pogovor z vzgojiteljem H2)

N: Kaj te je najbolj skrbelo, ko si šla iz stanovanjske skupine?

H: Iz stanovanjske skupine v mladinsko stanovanje? Nič me ni skrbelo. Meni je bilo veliko boljše. (Zadovoljstvo s spremembo H3) Edino veš kaj je, v stanovanju ti je nekoliko dolgčas, saj si sam, v stanovanjski skupini pa imaš vedno veliko ljudi zraven in ti je težko dolgčas. (Dolgčas H4) V stanovanju pa ja, no lahko bi se učila.

N: Kaj pa potem, ko si šla iz tega mladinskega stanovanja sem? Študirat in v študentski dom?

H: V bistvu me je finančno malo skrbelo, kako bo. (Strah za finančno stabilnost H5) Tam (v stanovanju) sem vseeno dobila za hrano in stanovanje ni bilo potrebno plačati, tukaj si pa res čisto na svojem. Stanovanje je potrebno plačati, hrano pa vse živo, ki pride zraven.

N: Kaj pa podpora, a si jo dobila od vzgojiteljev? Če opišeš v tvojem primeru, prehod v mladinsko stanovanje in potem še sem v študentski dom.

H: Ja, v mladinskem stanovanju, če sem imela kakšen problem, so res takoj prišli. Pokličeš, poveš in potem so prišli so bili zares pripravljeni. Zdaj, ko sem tukaj pa, mogoče kdaj, če imam res potrebo, pokličem in pridejo. Recimo za selitev so dvakrat prišli. (Pripravljenost vzgojiteljev H6)

N: Imaš občutek nekega zaledja?

H: Ja, v bistvu, lahko računam za njih. (Pripravljenost vzgojiteljev H7)

N: Ni pa uradnega spremljanja? Tisto, kolikor si bila v mladinskem stanovanju ja, potem pa ne več.

H: Ja, tako je.

N: Kdo ti je pa bil še v oporo poleg vzgojiteljev, ko si šla iz stanovanjske enote?

H: Aha, tam, imela sem dva vzgojitelja, ki sta imela projekt mladinskega stanovanja, v tem času sta bila ona dva in matična in ona dva sta mi res veliko pomagala. (Projekt prehod mladih H8) Sicer se pa dobro razumem še z drugo vzgojiteljico, ki je zaposlena tam. Je pa res, da so bili ti vzgojitelji tudi v mladinskem domu, ko sem bila tam.

N: Kaj pa kdo izven Doma Malči Beličeve? Mogoče sošolci, sošolke ali prijateljice?

H: Bolj ne, nimam nič zadržkov glede tega, kjer živim, ampak jaz sem šla v mladinsko stanovanje res kar na enkrat. Kar na enkrat so mi povedali, da bom čez par dni šla, tako, da veliko prej nisem vedela. Sem slišala, da nekaj bo mogoče, ampak nič ne veš natančno ali bo ali ne. Tako, da nisem morala to veliko ljudem povedati. (Hiter zaključek H9)

N: Čeprav si šla potem tako na hitro ti je pa bilo lepo v mladinskem stanovanju?

H: Ja, jaz sem bolj samotarka bi rekla, nisem preveč za velika druženja, tisto mene zelo utruja zato sem raje včasih sama. (Zadovoljstvo s spremembo H10)

N: Kaj pa kakšne druge organizacije izven DMB? Je še kdo sodeloval, ti pomagal, ko si odhajala.

H: Ta projekt v bistvu, to je evropski projekt, kjer so dobili sredstva in vse, da so lahko naredili ta mladinska stanovanja. (Evropski projekt H11)

N: Imaš mogoče kak nasvet za samostojnost? Na splošno?

H: Ojoj, to je težko vprašanje. Odvisno od ljudi, eni v bistvu iščejo varnost in zavetje, to dobijo samo, ko so doma. Jaz sem bila pa že prej vajena tega. Doživela sem to najhujše, ko sem sploh prišla iz Kitajske v Slovenijo, ki mi je bila nasploh neznana. (Samostojnost pred stanovanjsko skupino H12)

N: Aha, ti je bil tisti prehod toliko hujši, da ti manjši ne predstavljajo takšno težavo?

H: Vseeno ostaneš v tistem območju, tam kjer razumeš jezik, vse nekako reče. Takrat, ko pa sem prišla iz Kitajske v Slovenijo, (Izkušnje z večjo spremembo H13) še starše sem poznala par mesecev, še to ne. V bistvu so zame bolj neznanci, kot pa znanci. Jezika nisem znala, šolo sem zamenjala, tisto je bil res stres.

N: Torej ti ta prehod ne predstavlja takšnega stresa?

H: Ja. Edino zaradi česar sem v skrbeh so finance. No, okej potem pa še šola. Če bi še enkrat ponavljala ne bi bilo dobro. (Študij H14)

N: Ko si se preselila v stanovanjsko enoto, ali si že takrat razmišljala o tem kaj bo ko boš mogla naprej?

H: Takrat sem razmišljala glede faksa, kje in kaj. Najbolj pomembno mi je bilo glede državljanstva, saj če nimaš slovenskega državljanstva, ne smeš biti v študentskem domu. Sicer o drugem pa nisem veliko razmišljala.

9.2 PRILOGA 2: ODPRTO KODIRANJE

1. Pričetek priprav na izhod iz Stanovanjske enote

D1: Jaz od ustanovitve naše stanovanjske skupine naprej to doživljam kot podaljšek oblike bivanja v domu in že ko smo prvo generacijo mladostnikov selili v tole hišo je ravnateljica uporabljala besedno zvezo mehak prehod. **(Mehak prehod)**

D2: Jaz sem si to predstavljal v smislu, da so ti otroci dosegli zastavljene cilje v času bivanja v mladinskem domu in s tem ko so prejeli ta premik sem jih razumel in si predstavljal, da se tudi oni sami pri sebi zavedajo, da bo šlo za novo obliko dela in življenja. **(Nova oblika življenja)**

D3: In da se bo od njih pričakovalo več že pri vsakodnevnih opravilih in tako naprej. **(Večja pričakovanja)**

D4: Da bi pa rekel, da jih pripravljamo načrtno na samostojnost pa ne vidim tako kot neko organizirano obliko dela, ki bi šla v to smer. **(Ne-načrtna priprava na samostojnost)**

D5: Ampak se mi zdi, da sam način delovanja, življenja in bivanja tukaj je zastavljen tako, da se jih čim več mladostnikov skuša vključevati v debato, da imajo možnost soodločati, da lahko sami zbirajo npr.: jedilnik, da se dogovorijo kot bo kateri večer pripravljali hrano **(Sprejemanje odločitev)**

D6: Da skupaj postavimo finančni načrt sredstev, ki so na voljo za določen mesec, tako, da mislim, da skozi to, potem je še tukaj samostojno bujenje. Se pravi to, čim večje prevzemanje odgovornosti nase to vidim. Ne morem pa povedati, da jih točno tako in tako pripravljamo. **(Nova oblika življenja)**.

B1: Je usmerjeno nekako v to, da je to zadnja stopnica. **(Zavedanje ob prihodu)**

B2: bolj intenzivno pa zadnje leto, ko veš za otroka. **(Zadnje leto)**

E1: V bistvu sem že ob začetku morala o tem razmišljati, ker sem se zavedala, da to ni za zmeraj. Moraš se s tem ukvarjati, tudi, če ti ni do tega. **(Zavedanje ob prihodu)**

G1: Sem že vedel, da bom moral enkrat iti, ampak nisem pa vedel kdaj. **(Zavedanje ob prihodu)**

2. Ocena življenjskega položaja ob prehodu

A8: Jaz bi rekla, da v 90% domov ja. **(Vračanje domov)**

E2: Zaenkrat nočem iti domov in bolj ko se bliža bolj si prestrašen. **(Zavračanje vrnitve domov)**

E7: Ta trenutek se nagibam k temu, da ne grem ne k očetu, ne k mami, da poiščem nekaj drugega. Ne želim si tega, vendar se bojim, da bom potem morala vseeno zbrati eno od teh rešitev. **(Zavračanje vrnitve domov)**

E6: Da boš obsojen na določeno stvar, ki ti ni všeč. Izbira med minus/minus situacijo, med slabimi rešitvami. **(Izbira med slabimi rešitvami)**

F1: Ne, tisti, ki so dorasli temu, so že tako ali tako dorasli temu, tisti, ki pa niso pa pač niso in mislim, da nikoli ne bodo, vsaj tako je moje mnenje. Veliko je potem tudi od posameznika odvisno, če je že od prej bolj samostojen, ali so ga pa ujčkali. **(Samostojnost pred Stanovanjsko skupino)**

H12: Jaz sem bila pa že prej vajena tega. Doživela sem to najhujše, ko sem sploh prišla iz Kitajske v Slovenijo, ki mi je bila nasploh neznana. **(Samostojnost pred Stanovanjsko skupino)**

F4 : Ja, delam cele vikende, ker drugače s štipendijo ne moreš priti čez mesec. Jaz sem se odločil, da ne bom v življenju ne bom več socialne koristil, štipendija je sicer tudi socialna štipendija, drugo pa ne. **(Služba in študij)**

G8: Sem dobil preko študenta službo in nekaj časa še bival v tem stanovanju in si dajal na stran, ker sem potem želel na izredni študij **(Služba in študij)**

G5: Sem pa čez en mesec ugotovil, da mi študij ne bo šel, potem sem pa razmišljal in se spontano odločil, da zdaj ne bom več v Ljubljani, ne bom več tukaj živel. **(Zahteven študij)**

G16: Je bil kratek čas in študij je bil tako zahteven, da sploh nisem razmišljal o tem **(Zahteven študij)**

G6: Konec koncev sem bil tudi kar osamljen in sem rekel, da ne morem več sam, pa se učiti pa vse. **(Osamljenost)**

G13: Ko pa sem bil tam, ko sem prišel notri in zaklenil vrata mi je bilo čudno, kaj če je kdo za mano tam v kuhinji, malo sem si želel neke bližine, nekoga, da bi kaj rekel. V Stanovanjski skupini sem bil zmeraj navajen, da ko pridem v dnevni prostor, da sem pozdravil nekoga, da je nekdo tam. **(Osamljenost)**

G7: No potem sem se prešolal in šel k sebi domov, stanovanje sem pa dal naprej, drugi punc. Hitro se je vse obrnilo v enem mesecu. **(Hitra sprememba)**

G12: To, ko sem šel v mladinsko stanovanje me je bilo kar strah, saj tukaj v stanovanjski sem imel svojo sobo, ampak sem tudi vedel, da če bom karkoli rabil, če bom slabe volje ali kar koli so vzgojitelji spodaj **(Strah)**

G15: Rekli so mi, da mi bo ratal faks, da sem moram samo malo potruditi, same pozitivne stvari. Pa, da bom uspel sam živeti. Saj so vedli, da ne bom imel problemov glede pranja, kuhanja in teh stvari, ampak so vedeli, da bo malo problem, ker sem tak človek, da se rad navežem na nekoga oziroma sem rad v družbi. **(Osamljenost)**

G17: Ni bilo časa sploh, sem hotel hoditi na fitnes pa se udeleževati teh stvari, pa izkoristiti kakšne potencialne, igranje kitare in podobno, ampak potem nisem niti razmišljal o tem več. **(Hitra sprememba)**

H3: Iz stanovanjske skupine v mladinsko stanovanje? Nič me ni skrbelo. Meni je bilo veliko boljše. **(Zadovoljstvo s spremembo)**

H10 Ja, jaz sem bolj samotarka bi rekla, nisem preveč za velika druženja, tisto mene zelo utruja zato sem raje včasih sama. **(Zadovoljstvo s spremembo)**

H4: Edino veš kaj je, v stanovanju ti je nekoliko dolgčas, saj si sam, v stanovanjski skupini pa imaš vedno veliko ljudi zraven in ti je težko dolgčas. **(Dolgčas)**

H13 Vseeno ostaneš v tistem območju, tam kjer razumeš jezik, vse nekako reče. Takrat, ko pa sem prišla iz Kitajske v Slovenijo. **(Izkušanje z večjo spremembo)**

3. Težave/stiske mladih

D9: Se mi pa osebno zdi, ko rečeš prehod v samostojnost, da je ključen pogoj zaposlitev in redni dohodek, ampak je za tem še en kup drugih stvari. Na katere težko mladostnika pripraviš, ker majo tudi oni sami, čisto vsak eno svojo situacijo domačo, v katero se bodo vrnili. **(Vračanje v slabo situacijo)**

D10 :To je ključno, če pogledaš populacijo v mladinskem domu, je po mojih informacijah v domu veliko otrok, ki so tam nameščeni in nimajo pogojev h katerim bi se lahko vračali, so tudi po cele vikende tam **(Ni pogojev za vračanje domov)**

D16 Je pa zanimiv primer enega fanta, kateremu sem bil matični vzgojitelj, sem čutil izrazit odpor na strani staršev. **(Odpor staršev do obiska)**

D21: Nekje v okolici Ljubljane, saj je bila kar ne-obetavna situacija za vrnitev domov. **(Revščina doma)**

D22: Največjo težavo, kjer jo jaz vidim je v motivaciji mladostnika. Recimo, da sploh še ni pripravljen na ta korak, da mu je to obdobje tukaj tako všeč, da bi skoraj raje še kakšno šolo vpisal pa bil tukaj kot pa sprejel to odločitev, da se zaposli. **(Ni motivacije mladostnika)**

D45: Drugo je pa to, da če je večje stanovanje moraš gledati kombinacije, kateri trije bi zdaj lahko shajali in ne bi toliko prihajalo do konfliktov, čeprav je to tudi del življenja. Ampak tudi gledaš na to, da so kompatibilni **(Kompatibilnost)**

B3: Zaenkrat je to za mladostnike, otroke s posebnimi potrebami **(Za mlade s posebnimi potrebami)**

A6: Bi rekla, da ene socialne mreže zmanjka **(Strah pred izgubo stikov)**

A7: Potem nekateri s starši spet, imajo zelo take revne odnose, ves ta čas in potem je potrebno 7 dni na teden živeti tam. **(Nekvalitetni o odnosi s starši)**

B10 : Toliko let ni med tednom tega stika doma vzpostavijo nek svoj ritem. **(Razdvojenost)**

B11: Mladostnik pa tudi pri nas in ti strahovi so zelo močni kako bo **(Strah prihodnosti)**

B12: Sigurno manjka en del tukaj, neka služba, ki bi se s starši ukvarjala, že vmes pa tudi to pripravo. **(Pomanjkanje podpore staršem)**

B13: Mi kolikor uspemo pojačamo te kontakte in obiske ampak vseeno je tega premalo. Tu bi bila še ena niša **(Nekvalitetni o odnosi s starši)**

A9: Ja, tu bi bilo potrebno eno tako resno terapevtsko delo tudi s starši **(Pomanjkanje podpore staršem)**

A10: Pa že od začetka pravzaprav, tudi ti vikendi, če bi bili že med bivanjem tukaj bolj kvalitetni bi bila ta stiska ob prehodu mnogo manjša **(Nekvalitetni o odnosi s starši)**

A11: Tako pa mislim, da ostanejo na istih problemih, kot so bili mogoče razlogi, da pridejo otroci k nam. S tem, da pridejo zdaj praktično odrasli ljudje ne. **(Vračanje v slabo situacijo)**

A12: Drug pogled in še vedno nerešene rane od takrat **(Nerešene rane)**

B20: Ampak tam je recimo slaba situacija doma, mama je brezposelna in ji polovico plače pobere, se pravi, da polovico plače v gospodinjstvo, da preživijo **(Revščina doma)**

B16: Ker tukaj ni nobenega zaledja, da bi lahko tudi starš pomagal, ker je to revščina **(Revščina doma)**

B14: Ja to se mi zdi, da zelo manjka neka rešitev. Toliko let vlagamo in vlagajo potem pa jih v bistvu pošljemo spet nazaj **(Vračanje v slabo situacijo)**

A19: Težko pa je v primeru, ko mladostnik nima želje ne po enem staršu, ne po drugem. **(Zavračanje vrnite domov)**

A20: Po drugi strani, logično ne zapopade tega pomena službe, dela in zaposlitve, če želi delati na tej samostojnosti. In potem si kar malo izgubljen, kam zdaj to peljati. **(Izgubljenost)**

C2: Zdaj odkrivam kakšen ogromen korak je to za mladostnika, ko gre od tukaj ven. **(Velik korak)**

C3: Oseba A je v mladinskem domu vse skupaj 9 let, to je skoraj polovica življenja pri 20 letih. In to je velika tesnoba, velik strah in ne samo pogovor, ne vem, bolhe metat, vprašanja postavljati, ideje slikati, kako bi naj to zgedalo, kako si predstavlja, kaj bo ko bo šla ven. **(Strah, tesnoba, zavračanje)**

E5: Pa tudi tesnoba je prisotna, da ne bo nobene take dobre rešitve. **(Tesnoba)**

C6: Strah, tesnoba, nemotiviranost, zavračanje, izmikanje („Ne bom, ne grem ven“). **(Strah, tesnoba, zavračanje)**

C8: Veliko več samostojnosti smo jim pripisali ali pa zmožnosti za samostojnosti, kolikor so res pubertetniki. **(Manjša samostojnost)**

C29: Tako kot en dodatek bi povedala to, da se mi je srce ganilo, ko sem razumela, da je uporabnica prinesla informacijo od doma, da očeta ne zanima in ji noče pomagati in verjamem, da je tako razumela, oče pa kot navaden kmečki človek, je pa povedal: „Vzeli ste mi jo, v Ljubljano je šla, zdaj pa ni več tukaj in zdaj ne paše ne sem ne tja.“ Na to se pa kar pozabi. Pa hodijo za vikende domov, ampak to ni to. **(Razdvojenost)**

C45: Da se ne pogovarjamo o tem. Smo pa nekako začeli oblikovati to varianto, da smo tukaj na voljo vsi štirje, brez tega, da bi imeli to v opisu del in nalog **(Strah pred neznanim)**

E3: To je dobesedno isti strah, kot pred premierami. Hočeš, da je predstava res dobra, zaradi tega, ker si imel prej 1 mesec prej samo 2 uri in zdaj moraš narediti in urediti vse kar paše zraven, od luči do vsega samo v nekaj dneh. **(Strah pred neznanim)**

E4: Ja, prisoten je strah pri tem, ker ne veš kaj bo, zato je dobro, da iščeš rešitve pa jih imaš več in potem lahko eno izbereš, izbereš potem najboljšo med njimi. Ampak je v življenju vedno tako, da se vseskozi spreminjajo stvari, tako pač je. **(Strah pred neznanim)**

G12: To, ko sem šel v mladinsko stanovanje me je bilo kar strah, saj tukaj v stanovanjski sem imel svojo sobo, ampak sem tudi vedel, da če bom karkoli rabil, če bom slabe volje ali kar koli so vzgojitelji spodaj. **(Strah pred izgubo stikov)**

C55: Mogoče si starš celo novo družino zasnuje, dobiš novega brata, ki ga sploh ni bilo prej zraven, potem pa nekako zraven mahaš. Mislim, da je veliko dela, da se to v srcu in v glavi uredi in poveže. **(Razdvojenost)**

E19: No po drugi strani pa se tudi prehitro navežem na ljudi in kar me teži povem, tudi če človek ne posluša. **(Prehitra navezanost na ljudi)**

F2: Ne, nič. Mogoče me je malo skrbelo kako bom prišel skozi denarno, ker mi starši ne pomagajo pri tem. Položnice si sam plačujem, še avto imam in to so vse stroški. **(Strah za finančno stabilnost)**

H5: V bistvu me je finančno malo skrbelo, kako bo. **(Strah za finančno stabilnost)**

G10: Da bom večinoma stike izgubil, čeprav jih nisem, je pa bistveno manj kontakta, kot je bilo prej, ko sem tukaj bival. **(Strah pred izgubo stikov)**

H14: Ja. Edino zaradi česar sem v skrbeh so finance. No, okej potem pa še šola. Če bi še enkrat ponavljala ne bi bilo dobro. **(Strah za finančno stabilnost)**

4. Podpora:

D7: Ja, smo pa imeli dva ali tri primere, ko sta dekleti, ki sta končali izobraževanje, se pravi sta imeli izobrazbo in izpit, tisto je bil malo bolj konkreten korak, da smo jima v začetku pomagali sploh poiskati spletne strani z oglasi za delo in da smo potem pomagali vloge na razpise pošiljati in tako naprej, to pa lahko rečem, da sta bila že bolj konkretna primera. **(Pomoč vzgojiteljev pri iskanju službe)**

D14: Čisto formalno imamo ob začetku in ob koncu leta en roditeljski sestanek, da predstavimo izhodišča za tisto šolsko leto. Med šolskim letom se srečujemo na timskih sestankih, ki so namenjeni temu, da letni delovni načrt oz. Individualiziran vzgojni načrt, ki narejen za posameznika, da se pogleda napredke in morebitne razloge za ne-napredke. **(Individualni načrt)**

D15: Je pa ideja, ki smo jo lani kar izvajali, vsaj 2x na leto obisk na domu, da vzgojitelj obiše celo situacijo otroka na domu, na primer v času kakšnih počitnic. Da tudi od bližje lahko vidiš kakšne so razmere so doma in kako funkcionira družina. **(Povezovanje vzgojiteljev s starši)**

D17: Ne, zelo zadovoljni s tem kar je fant dobil, zelo je napredoval, ena lepših zgodb, ampak ta obisk na domu. Tukaj sem čutil odpor in se tudi nebi dobro počutil, če bi se kar povabil in bi šel, bi mi bilo neprijetno. Ampak smo vseeno bili s starši v kontaktu, redno. **(Povezovanje vzgojiteljev s starši)**

D36: V principu pa smo zmenjeni, da se enkrat na teden vidimo, se pogovorimo. **(Pogovor z vzgojitelji)**

E9: Tudi z vzgojitelji se pogovarjam. **(Pogovor z vzgojitelji)**

H2: Enkrat na teden pa si se dobil z vzgojiteljem. Odvisno kako smo se zmenili, lahko so prišli k meni, ali sem šla v stanovanjsko skupino, čisto odvisno. **(Pogovor z vzgojitelji)**

D44: Ja, samo je pa tudi naša naloga, da malo presodimo, kdo je dejansko že toliko samostojen, zrel, odgovoren, da upaš iti v to. **(Presoja vzgojitelja)**

B4: Zaenkrat je to za mladostnike, otroke s posebnimi potrebami, ideja pa je kasneje, če bi šlo, da bi se na vse mlade lahko razširilo **(Razširitev projekta)**

A5: Smo pa vzgojitelji na voljo, če se zaplete in dve uri na teden imamo podporo za njih **(Vzgojitelji podpora)**

F6: No moji vzgojiteljici sicer nista dvomili vame. **(Vzgojitelji podpora)**

G4: Že, ko sem bil v tistem stanovanju sem se odmaknil od doma, čeprav so me obiskovali na vsake toliko časa, je pa bil zame to že odhod. **(Vzgojitelji podpora)**

B17: Ja, sicer smo zdaj pri eni mladostnici imeli možnost pomoči zunanje organizacije, ker smo imeli pedagoško pogodbo še eno leto. Tisto leto lahko še potem veliko narediš. Pri drugi mladostnici, ki je bilo podobno je v tistem letu lahko naredila voziški izpit in v tistem času tudi pošiljala prošnje za delo, hodila na razgovore, tako, da to je bilo kar veliko dela. **(Dodatno leto)**

B18: Tisto leto lahko še potem veliko narediš. Pri drugi mladostnici, ki je bilo podobno je v tistem letu lahko naredila voziški izpit in v tistem času tudi pošiljala prošnje za delo, hodila na razgovore, tako, da to je bilo kar veliko dela. **(Dodatno leto)**

A14: Kar smo šli starše obiskat, smo šli sami vzgojitelji, brez otrok. Z neko željo, da na njihovem področju jih vidiš, kako tam funkcionirajo druge pomembne osebe za otroka, okolje, stanje. Da si lažje predstavljaš, kar ti tudi otrok pripoveduje. **(Povezovanje vzgojiteljev s starši)**

A15: Par srečanj takih spoznavnih, da tudi nas oni spoznajo in nas sprejmejo v takem bolj neformalnem okolju. In potem se pogovarjamo z njimi o potrebah otroka. **(Potrebe mladih in staršev)**

A16: Kako se mu lahko starš prilagodi, v osnovi že, če samo razume zakaj se gre, kaj otrok čuti zakaj tako čuti, je že tukaj veliko narejenega. **(Potrebe mladih in staršev)**

A21: Ali zavajati v to smer samostojnosti, pri tem, da ne veš, če bo lahko našel delo ali ga celo obdržal in jo potem oddaljiti od domačih razmer. Ali intenzivno delati na tem, da se bo vrnila domov. To je potem kup enih dilem. **(Nesigurnost v svoje usmerjanje)**

B21: Tako, da je rabila kar veliko ene podpore **(Potreba po podpori)**

C26: Se pravi pri primeru, ki smo ga obravnavali je bil prvi v vrsti CSD, potem je pedopsihiater, da pove kakšne so zmožnosti, potem pa smo mi. **(Pedopsihiater)**

B24: Ja, to bi bilo zagotovo dobro, ker postaneš ena zanesljiva oseba v življenju teh mladostnikov. **(Podporni stebri)**

A25: Zelo odkrito in vsi smo nagnjeni k temu, da je temu domače in da ko odideš od tukaj, zapreš vrata, da ni več službe. Vsi smo odprti še za stik, telefonski klic. **(Pripravljenost vzgojiteljev)**

B25: Je pa zanimivo, da punca, ki je šla, ne išče stika z nami. Ni v bistvu tega formalnega spremljanja, bolj odzivnost na njihove potrebe, da tudi oni poiščejo. **(Odzivnost na potrebe)**

A26: Ja, ti koristi, po drugi strani pa zahteva tudi čustveno vpletenost in eno težo pusti **(Teža spremljanja)**

B25: Če bi tako, kot je bilo lani, ko je polna skupina, ko je osem mladostnikov, potem si ne predstavljam še tega spremljanja zraven recimo. Zdaj imamo prostor, ker jih je manj tukaj. **(Teža spremljanja)**

C4: To kar je pri nas učenje čiščenja, kar se na splošno govori. "Tukaj boste samostojni, pa si boste kuhali in vse sami delali". Po eni strani je to larifari, po drugi strani je pa to najmanjša stvar v življenju. **(Potreba po boljši psihični pripravljenosti na samostojnost)**

C5: Da. To je veliko večja reč. In tukaj gre za premagovanje strahov, strah, da ne bo uspešen v kuhinji recimo. Kar je brez veze. Spet je treba paziti kako se predstavlja naslednji korak, stanovanjsko skupino otrokom in mladostnikom v Mladinskem domu, preden pridejo sem. **(Premagovanje strahu)**

C7: Jaz mislim, da je potrebno demistificirati zadevo. Kar velikokrat v življenju pozabimo je: "Ne verjamem v le-nobo." Vedno je nek razlog za izmikanje, zavračanje, za manipuliranje. In če se uspeš ustaviti pred očitki in ne vem čem negativnim odnosnim še, prideš do bistva. Čemu to počneš, potem pride do strahu pred nečem no-vim, spremembi v življenju. In ja pogovarjati se, demistificirati, ohranjati odnos, da prideš do bistva, ali pa da celo mladostnik pride do bistva, mogoče še sam ne ve. **(Potreba po pogovoru)**

C9: Ampak v resnici, če individualni načrt drugače uporabljaš in povezuješ še ostale stvari, recimo vso doku-mentacijo, ki jo moraš delati, zna biti koristen. Zdaj so še nove informacije, individualni načrt je za ograjico, za oporo, daj ga spreminjati med letom, daj ga vsake tri mesece pogledat pa spremeni, če je potrebno. Tako, da bi lahko bil v veliko pomoč, ampak kot pravim, se ga še učimo uporabljati. **(Individualni načrt)**

C10: Kot prvo sem želela povedati, da se mi zdi bogastvo to, da smo štirje in je tudi od nas vsak drugačen. Je izbira, mladostnik si lahko zbere s kom se bolj poveže. Vsak ima svojega matičnega vzgojitelja ampak, mogoče se pa s katerim drugim bolj poveže, mu pač osebnostno nekdo drug paše bolj. **(Raznolikost vzgojiteljev)**

C11: Druga stvar pa, ki jo imamo še možnost dodeljevati (graditi) je vpliv skupine. Ugotavljam pomembnost skupinskega dela, pomembnost mnenja mladostnikov, pri teh letih je veliko bolj pomembno, kaj sotrpni misli, kot pa "odrasli". Če jaz nekaj rečem, mu težim, če pa mogoče isto kot jaz rečem, slučajno zraste v glavni mla-dostnika ali pa vsaj nekaj podobnega, tisto je potem popolnoma drugače slišano, dojeto in sprejeto. Tukaj imamo še veliko prostora za delati, skupina je pomembna. **(Vpliv skupine)**

C12: V skupini je psihoterapevtka, ki ima delavnice, po potrebi se lahko kakšen tudi k njej vpiše, ampak tukaj gre tudi za denar seveda. **(Psihoterapevtka)**

C16: Zdaj bom šla z mladostnico tja, da vprašam, kakšne so njene zmožnosti, ker mi se tukaj ubijamo in se po-čutimo nemočne pa mislimo, da ne pridemo blizu. Ampak kaj pa, če mogoče ni zmožna tega. **(Nesigurnost v svoje usmerjanje)**

C30: To je bolj specifičen primer, ampak mislim, da je več možnosti. Ni rečeno, da je slabo, da se oddaljijo, ker v končni fazi taka družina ni v podporo. **(Družina ni v oporo)**

C31: redke so, po navadi mladostnike bolj dol (nazaj) vlečejo, energijo jemljejo, skrb povzročajo bolj starši mla-dostnikom. (Skrb za starše C31) Potem druga možnost je, da mladostnik rine domov, zato, ker sebi čuvajo mesto v družini ali pa čuvajo katerega od staršev, psihološko, da skrbijo zanj. **(Skrb za starše)**

C32: Potem druga možnost je, da mladostnik rine domov, zato, ker sebi čuvajo mesto v družini ali pa čuvajo ka-terega od staršev, psihološko, da skrbijo zanj. **(Skrb za starše)**

C33: Imamo take primere, da nočejo biti tukaj in hočejo domov, ampak vem, da je takega mladostnika strašan-sko skrbi za starša. Da je vloga zamenjana. **(Skrb za starše)**

C34: Imamo tudi specifičen primer manipulacije med ločenimi starši, pljuvanje enih enega starša po drugem, si nekako ne ozdravijo te rane. **(Manipulacija med ločeni starši)**

C35: Mi pa lahko samo usmerjamo, ko so mladostniki polnoletni, zapovedujemo pa ne. **(Usmerjanje vzgojite-ljev)**

C44: Naloge te pa nimamo, ni v opisu dela in nalog pri nas, to je toliko kolikor je človek sam pripravljen. In po-membno je tudi kakšen odnos je bil pred odhodom in kolikor si mladostnik sploh želi. Se pa ne pogovarjamo prej koliko bomo v stikih. In to jih tudi plaši. **(Pripravljenost vzgojiteljev)**

C47: Saj to je bistveno, da vejo, da ti stebri še vedno so tam, ja. S tem, da nismo še tako, daleč, ker smo šele tri leta in dva sva vzgojitelja še od prej iz Doma. Zdaj po treh, štirih letih šele prihajajo tisti s katerimi se še ne po-znamo od prej. **(Podporni stebri)**

C48: Bomo potem videli kako bomo tistim stebri, ker nekateri so se že tam v Domu navezali na tiste vzgojitelje, mi smo potem bolj usmerjevalci. Saj, če pride za eno leto ne more biti drugače, po treh, štirih letih pa že zgradiš nek odnos. Odvisno pa je tudi od tega kaj se dela pa kako in koliko si vpleten v interakcije. **(Podporni stebri)**

E8: Ja, grem k psihiatrinji enkrat na mesec, z njo se pogovarjam **(Pogovor s psihiatrinjo)**

E12: ...in vzgojitelji. **(Pomoč vzgojiteljev pri iskanju službe)**

E15: Starši niti ne, oče se pač strinja z mano. **(Družina ni v oporo)**

E20: Vsaj občutek, da te nekdo posluša, tudi, če nič ne reče dobiš nazaj kako reakcijo, telesno ali z obrazno mimiko. **(Potreba po slišanosti)**

E21: Pomagala in na mene pa so vplivale tudi zgodbe drugih ljudi. Saj ti zgodbe lahko spremenijo življenje. Občutek, da nisi edini, da se mu dogajajo take stvari, zaradi tega je svet lepši. Za konec pa bi dodala, da če nebi nikoli prišla sem, ne bi tega nikoli odkrila in doživela. **(Zgodbe drugih ljudi)**

F3: Ne, niso to bile takšne skrbi, da bi se komu moral zaupati, imaš tudi veliko študentskih del, s katerimi si potem pomagaš. **(Zavračanje dodatne podpore)**

F7: Ne, jaz sem kar bežal od teh stvari. Tudi v domu, ko so me silili v kake dejavnosti, sem se izogibal tega. To ni zame. **(Zavračanje dodatne podpore)**

F10: Saj verjamem, da se je v redu z nekom pogovarjati o problemih, ampak jaz realno nisem imel nekih problemov, zato nebi imeli nič za deliti z njimi. Ko sem enkrat nekaj poslušal, se mi je zdelo, da se o bedarijah menijo. Razložil sem jim, da se tudi vi ne družite z vsemi, ker enemu človeku ne bodo vsi ugajali, zato sem jim rekel naj me ne silijo v to. Brez-veze se mi je zdelo, da bi tam zamorjen sedel. Tudi te skupinske stvari, ki smo jih imeli, sem samo čakal, da bo konec. Imeli smo tudi neke te sestanke, jaz sem naredil stvari za katere sem bil zadolžen, mene ni bilo potrebno spominjati, jaz sem to sam od sebe pospravil, brez, da bi mi kdo povedal. Zato mi tudi ni bilo za sedeti na teh sestankih, ker nikoli nisem bil za nič kriv, ampak vseeno sem moral poslušati. **(Zavračanje dodatne podpore)**

F13: tudi meni so, pa nisem hotel. Jaz nisem hotel s socialno nobenih stvari imeti, nočem na račun države živeti. Čim dlje stran od tega. Če si pa moraš najti delo, pa probaj poiskati tisto kar te veseli. **(Zavračanje dodatne podpore)**

F8: Tu v domu zelo vzpodbujajo, da se družiš in podobno. **(Vzpodbuda vzgojiteljev)**

G3: So me kar vzpodbujali, da sem primeren in da lahko grem. Je bil povezan z MDMB ampak je bilo kot, da si že šel. **(Vzpodbuda vzgojiteljev)**

G14: Vsi (vzgojitelji) so me vzpodbujali, ko sem se odločil, da bom to fakulteto delal, čeprav je težak. **(Vzpodbuda vzgojiteljev)**

F9: Tudi te psihološke delavnice smo imeli, ampak jaz ne rabim tega. **(Možnost psihološke pomoči)**

F11: No včasih sem se s kom skregal, ampak, ker so bili njihovi neki nerazrešeni problemi. Nisem moral razumeti, kako nekdo ne mora za sabo pospraviti. No skratka sestankom sem se izogibal, nasploh so mi bili predolgi, smo sedeli tam po dve uri. **(Izogibanje skupinskim sestankom)**

G9: Ja, lahko bi bil še zmeraj tam, ampak bi si moral najti kje bližje faks. Jaz sem si pa našel prav blizu kraja s katerega prihajam, no sedaj živim pri puncu. **(Življenje pri puncu)**

G11: Ja eni imajo to, da ti je potem ta prehod lažji, da se lažje ločiš od tega, ampak tu ni tega uradno, prijateljsko se pa slišiva, bolj z tem vzgojiteljem, ki sem ga prej že omenjal. **(Neuradno spremljanje vzgojitelja)**

H6: Ja, v mladinskem stanovanju, če sem imela kakšen problem, so res takoj prišli. Pokličeš, poveš in potem so prišli so bili zares pripravljeni. Zdaj, ko sem tukaj pa, mogoče kdaj, če imam res potrebo, pokličem in pridejo. Recimo za selitev so dvakrat prišli. **(Pripravljenost vzgojiteljev)**

H7: Ja, v bistvu, lahko računam za njih. **(Pripravljenost vzgojiteljev)**

H9: : Bolj ne, nimam nič zadržkov glede tega, kjer živim, ampak jaz sem šla v mladinsko stanovanje res kar na enkrat. Kar na enkrat so mi povedali, da bom čez par dni šla, tako, da veliko prej nisem vedela. Sem slišala, da

nekaj bo mogoče, ampak nič ne veš natančno ali bo ali ne. Tako, da nisem morala to veliko ljudem povedati. (Hiter zaključek z bivanjem v Stanovanjski enoti)

C46: Je pa to velika stvar, ker če nekaj rečeš moraš tudi resno misliti. Iz svojih življenjskih izkušenj pa vem, da, ko enkrat rečeš, da si nekomu na voljo, te ne rabi več. To samo za tisti prehod rabiš, da veš, da imaš tam nekoga, da ga lahko pokličeš, da te sprejema. **(Pripravljenost/predanost vzgojiteljev)**

5. Zunanji viri/druge organizacije

D8: Ja, Kontura, to je po naključju, dve leti trajajoč projekt, ki je financiran iz evropskih sredstev, je pa to eden od podizvajalcev, vsaj jaz si ga tako predstavljam, v tej mreži, ko se pomaga mladim. **(Evropski projekt)**

H11: Ta projekt v bistvu, to je evropski projekt, kjer so dobili sredstva in vse, da so lahko naredili ta mladinska stanovanja. **(Evropski projekt)**

D11: Pri tem je ključno s starši sodelovati in zelo je pomembno, da so tudi otroci z njimi v stiku. **(Sodelovanje s starši)**.

D12: Tukaj vidim razliko, ker je v stanovanjski po mojem mnenju en ključnih momentov, da so redno doma, da so v stiku z okoljem, ker se res večinoma potem vračajo domov. To je pa potem druga tema, koliko je treba s starši delati in sodelovati. **(Sodelovanje s starši)**

D13: Čisto formalno imamo ob začetku in ob koncu leta en roditeljski sestanek, da predstavimo izhodišča za tisto šolsko leto. Med šolskim letom se srečujemo na timskih sestankih, ki so namenjeni temu, da letni delovni načrt oz. Individualiziran vzgojni načrt, ki narejen za posameznika, da se pogleda napredke in morebitne razloge za ne-napredke. **(Timski sestanki)**

D27: To kaj sva prej omenila, to po-odpustno spremljanje. Smo od lani vključeni prav tako v dve leti trajajoč projekt, v okviru katerega je bil ustanovljen strokovni center, ki združuje različne programe, ti programi se izvajajo tudi pri nas. **(Projekt po-odpustno spremljanje)**

D31: Imenuje Po-odpustno spremljanje in mladinska stanovanja **(Po-odpustno spremljanje projekt)**

D33: Ampak zelo konkretno, je mladinsko stanovanje, ki smo ga tudi za ta namen dobili sredstva in najeli. **(Mladinsko stanovanje)**

D34: Če sva prej rekla prehod iz mladinskega doma v stanovanjsko skupino je en korak na poti do popolne samostojnosti, mladinsko stanovanje pa je še en korak dalje **(Mladinsko stanovanje)**

B6: Ne ni še, mi pa smo vključeni v en drug evropski projekt, poskus mladinskega stanovanja, imamo nastanjeno eno deklico. **(Mladinsko stanovanje)**

F12: Tudi MDMB ti lahko pomaga pri stanovanju prvo leto, enemu prijatelju so ponudili in je bil eno leto tam. **(Mladinsko stanovanje)**

G2: Ker jaz sem najprej dobil tisto stanovanje preko evropskega projekta, ki je v okviru Doma Malči Beličeva. **(Mladinsko stanovanje)**

H1: Najprej sem iz stanovanjske enote šla v mladinsko stanovanje, tisto je bilo tako, da si dejansko sam živel v stanovanju. **(Mladinsko stanovanje)**

D43: Mislim, da bi šlo. **(Možnost dodatnih stanovanj)**

A1: Da bi pa to res že v mladinskem domu govoril in preskočili to našo stopnjo pa ne. Tudi razmere se spreminjajo recimo. Odkrivamo nove programe, letos smo recimo odkrili ta projekt Prehod mladih. **(Projekt prehod mladih)**

A2: Center Kontura to vodi in uraden program je prehod mladih **(Projekt prehod mladih)**

C17: Taka nova in kar pomembna stvar je center Kontura, projekt Prehod mladih. Pomagajo težje zaposljivim mladim (tisti, ki imajo odločbo o posebnih potrebah). **(Projekt prehod mladih)**

H8: Aha, tam, imela sem dva vzgojitelja, ki sta imela projekt mladinskega stanovanja, v tem času sta bila ona dva in matična in ona dva sta mi res veliko pomagala. **(Projekt prehod mladih)**

B22: Je v bistvu v tem projektu, v katerem je več zavodov, je po-odpustno spremljanje. Tudi tak način, da gre otrok na dom in se ga še eno leto spremlja. **(Projekt po-odpustno spremljanje)**

B26: Meni je bilo zanimivo tisto vprašanje, da nimamo v bistvu tega podatka ali je možno še kam vključiti mladostnika. Ali smo mi res tista zadnja stopnička, ali so še kakšne stanovanjske skupine. To recimo za kakšne res izjemne primere bi bilo dobro vedeti, za načrtovanje itd. **(Možnost sodelovanja z drugimi)**

A28: Tako, kot smo začeli od ničle in smo morali začetke te skupine postaviti, v dveh letih. **(Novinci)**

A29: Ker je bila nuja zavoda za zaposlovanje te projekte, prihaja čas da raziskujemo tudi druge opcije. Spreminjaš, preoblikuješ glede na kakšen primer, ko ga imaš pred sabo. Enim pomagaš samo vpisat se v študentski dom, drug bo pa recimo rabil mnogo več. **(Napredek organizacije)**

A30: Drugi mladostniki je socialna delavka tudi ponudila, da če bo rabila vlogo za denarno socialno pomoč, ali pa pogovor, če se bo res kaj zapletlo in če bom imela čas potem. Ampak to ni dovolj za mladostnike, ki grejo od nas, je absolutno premalo. **(Hiter zaključek CSD-jev)**

B27: Jaz sem bila nazadnje zelo razočarana pri eni mladostnici, ker nima nobenega zaledja, sem pripravila poročilo in kako bom to oddala na CSD in potem sem izvedela, da s prekinitvijo odločbe tudi oni formalno ne bodo spremljati. Tako, da se dejansko čisto konča. Jaz sem mislila, da če deklica še naprej študira, da bdijo nad njo vsaj do 26 leta. Ampak je ta kolegica rekla, jaz sem na voljo, če bo kaj želela, vendar ni več tistega očesa, srečanj. Le, če ona pride in da vlogo za denarno pomoč, štipendijo ipd.. **(Hiter zaključek CSD-jev)**

C1: Mislim pa, da bi se morali že pred prihodom mladostnikov k nam, v stanovanjsko enoto, pogovarjati in sodelovati z vzgojitelji v mladinskem domu, saj tam običajno preživi več kot le tri leta. To pomeni, da ga dobro poznajo, da jim otrok zaupa in da majo neke smernice, neko idejo, cilj, kam naj bi se ga vodilo. Da imamo že začrtano pot, oz. smer in da se potem na tem gradi. **(Sodelovanje z vzgojitelji iz Doma MB)**

C13: Ker je projekt in je ena določena količina omogočena. **(Omejenost projekta)**

C18: Mislim, da se je to včasih reklo Dodatna strokovna pomoč in jo odobri Zavod za šolstvo **(Zavod za šolstvo)**

C20: To je izbrskala celo skupinska botra, pedagoginja na eni osnovni šoli in ta pomaga izbrskati razne informacije. **(Skupinska Botra)**

C21: Rekla bi, da se posredno sodeluje tudi z mojstri. Tisti otroci, ki so na praksah preko šole. Mi stopimo v kontakt z njimi, da priporočimo otroka, pa če je to v njihovem kraju je to tudi nekaj za to, da se kasneje splete neka socialna mreža. **(Lokalni mojstri)**

C28: Potem pa smo tukaj mi, ki sodelujemo s šolo, Konturo, z najstnico. **(Možnost sodelovanja z drugimi organizacijami)**

C37: Ja to pa ja, to pa poskrbijo. Pridi boš dobila informacije pa bomo to in to. **(Pomoč pri konkretnih informacijah CSD)**

E10: Enkrat sem bila tudi na Točki Moste na primer. **(Točka Moste)**

E13: Z iskanjem služb so mi pomagali tudi v Centru Kontura. **(Center Kontura)**

E14: kjer imajo program za to. Pomagali so mi tudi pri pisanju prošnje za različna dela. Večinski del pa sama, no skupek obojega. **(Center Kontura)**

E16: Mislim, da ima gledališče najpomembnejšo vlogo v mojem življenju. **(Gledališče)**

F14: Jaz edino kar bi šel, bi šel še ven probat, kak Erasmus. **(Erasmus)**

6. Notranji viri

A18: Je pa tako, da je odvisno, če otrok točno ve, kaj želi, na primer, da se hoče vrnit domov, ima neko vizijo. Tam je bistveno lažje, ker je neka smer. **(Jasne želje mladih)**

C19: Se pravi so to tisti mladi, ki imajo to odobreno. To je pogoj pri njih za pomoč oziroma vključitev v ta projekt. Mi smo utemeljili za mladostnico, da so to težave na področju čustvovanja. Šibkost na socialnem področju, smo vztrajali. Saj so delali raziskave, travmatično okolje povzroči, da imaš lahko težave v razvoju in si posledično hendikepitan na ta način. **(Vztrajnost vzgojiteljev)**

C25: Nekje rečejo tako, vi ga bolj poznate, dajte tako, ampak dejstvo je, da je otrok v domačem okolju. **(Poznavanje otrok)**

C40: Ja in naši mladostniki, smo jih opremili z znanji in z izkušnjami, da se da, da zmorejo. **(Zmorejo zaživeti sami)**

C42: Ena mladostnica pa recimo ima službo, pa nikoli ni dajala takega vtisa. Ima fanta in pri njemu živi, ker doma niso okoliščine za to, bi jo ovirale. **(Zmorejo zaživeti sami)**

G21: Naj se ne ustrašijo tega kako bo potem, ker ko se enkrat tukaj navadiš in potem prideš ven je to čisto drugo okolje, imaš čisto druge odnose, druge ljudi spoznaš. **(Moč za spremembe)**

C41: Nekateri so pridobili že pri nas izkušnje s službo. Tukaj se je dobro prijelo, če gledamo na službo, kako bo pa doma se pa ne ve. **(Pridobivanje izkušenj)**

E11: Sama bolj kot ne **(Moč za iskanje službe)**

E17: Na začetku sem bila sramežljiva, zadržana, nekomunikativna. Potem pa sem se z leti zaradi gledališča odpirala in postala samozavestnejša. **(Večja samozavest)**

E18: To mi pomaga tudi pri iskanju službe, tudi tam sem zdaj zgovorna in komunikativna. **(Komunikativna)**

F5: Ne, to sem jim jaz povedal, da ne rabijo skrbeti, ker bom jaz delal fakulteto ne oni. Tudi tam, ko so bili v domu so mi poskušali predlagati, naj grem v tri letno, da bo lažje. Ampak sem se vedno raje sam odločal za te stvari, jaz za sebe že vem kaj lahko in kaj ne. **(Zaupanje v sebe)**

G18: Potem sem se en vikend doma odločil, sem poklical vzgojitelja in rekel, da ne bom več. **(Odločnost)**

G20: Sem se odločil, da bom eno leto drugje delal, se drugam vpisal, potem so me še tam sprejeli, pod pogojem hodil in bom drugo leto potem plačal. **(Odločnost)**

G19: Ja, jaz sem imel potem štipendijo na podlagi tega, jaz bi se lahko hecal na okrog, to porabil, ampak sem raje šel ven in dal drugemu prostor za to stanovanje **(Odkritost)**

7. Zadovoljstvo

D18 Razmišljam, če govoriva prav o stanovanjski skupini, mi smo tukaj zdaj tri leta. Lahko povem tako, dva mladostnika sta šla naprej študirat in bivata v študentskem domu. **(Naprej študirat)**

D19: Ena deklica pa se je zaposlila in je bilo prav lepo videti, ko se je prišla pokazat. **(Zaposlitev)**

D20: Je izpit za avto naredila pri nas in se zaposlila in zdaj čisto normalno funkcionira, mislim, da živi pri fantu. **(Izpit za avto)**

D35: Kjer mladostnik gre v stanovanje in čisto samostojno tam živi, ima pa na voljo dva vzgojitelja, na katera se lahko obrne. **(Samostojno življenje)**

D38: Ampak z vidika priprav na samostojnost, da ti država na mesec zagotavlja določeno vsoto denarja s katerim se prehraniš, nakupiš potrebščine je pa že taka situacija, da lahko rečeš, zdaj sem pa eno leto že sam živel.

(Samostojno življenje)

B7 :To je še ena stopnica več, kar je še večja samostojnost, kot v stanovanjski skupini **(Večja samostojnost)**

A4: Sami, mi dobivamo iz projekta denar za najemnino in jo plačujemo, za vse stroške in tudi za hrano. Variabilen je tisti del za elektriko. **(Večja samostojnost)**

B9: V bistvu je pa tam mladostnica že popolnoma samostojna, kot primerjavi z Domom, ni več gospodinje, naučijo se kuhati prati, tam pa čisto finančno tudi skrbijo za sebe, za račune, za razporeditev. **(Finančna samostojnost)**

B19: Ena mladostnica, katero včasih pokličem, ona je prišla do službe, zdaj je za nedoločen čas zaposlena. Ko je šla od nas je prišla do tiste točke, ko je delo dobila za tri mesece, to je bila ta zadnja stvar. **(Zaposlitev)**

F15: Pa ja, malo moraš imeti plane. No potem nisem vedel kako bo z izpiti in se nisem prijavil na Erasmus. Plana pa nimam, da bi se vpisal na magisterij. Mogoče v Kopru, ker punca tam študira. **(Plani za prihodnost)**

8. Predlogi/Kaj bi lahko bilo boljše?

D23: Se mi zdi, da tudi te nove oblike, ki se hočejo zdaj pojavljati gredo v smeri po -odpustnega spremljanja, ki se mi zdi zelo pomembna, da se tudi po tem, ko uradno poteče status o izobraževanju pa ko se odločba o namestitvi k nam prekine. Se mi zdi za nekaj mladostnikov, kontakt tudi na daljavo mogoče. **(Potreba po spremljanju)**

D24: Ja, bi si kar želel dati kakšno informacijo o spremljanju ampak je kar težko, ker pri nas, ko prekinejo bivanje, če se sami kaj ne oglašijo potem dostikrat ne vemo kako je. **(Potreba po spremljanju)**

D25 Ja, jaz sem pa v diplomski pisal prav to, koliko zavodi in domovi s centri sodelujejo, pred namestitvijo, med pa po. To se na žalost ni spremenilo, so bili taki rezultati, da ko se odločba prekine, če ni kak poseben primer, da se stke nekaj med socialno delavko in otrokom, ni ničesar več, centri tudi izgubijo stik z njimi. **(Izguba stika CSD-jev)**

D26: Jaz mislim, da tisto kar centri lahko dajo, se potem mladina sama na njih obrača. **(Sodelovanje s CSD-ji)**

C38: Ampak jaz vidim več prostora, da bi prej vstopili v situacije. Za zanimanje, za povezavo, skupno razmišljanje. **(Sodelovanje s CSD-ji)**

D28: Specialno pedagoška mobilna služba. **(Specialno pedagoška mobilna služba)**

D29: Konkretno načrtno delo s starši. **(Delo s starši-premalo)**

D30: Specializirane športne skupine. **(Interesne skupine)**

D32: Zelo zanimiva stvar, ki se je pilotno uvedla in je vprašanje kaj bo ko bo projekta konec, ali bodo sredstva? Ali bo država to podprla, da bi še naprej to potekalo? **(Trajanje projekta)**

A3: Zadnjič je svetovalec omenjal, pa ne vem na kaj je vezan. Ali na trajanje projekta. (Trajanje projekta **(Trajanje projekta)**)

D37: Konkretno v tem mladinskem stanovanju je prostora samo za enega in zdaj če nisi tak tip človeka imaš lahko težave z osamljenostjo. **(Stanovanje za eno osebo)**

D39: Mislim na žalost je tukaj, da so možnosti omejene čisto fizično. **(Eno stanovanje)**

D40: Ko smo se prijavili na ta projekt smo imeli ogledano stanovanje, ki je bilo še večje in dražje, nismo pa imeli toliko kandidatov. **(Pomanjkanje kandidatov)**

D41: ker je stvar zastavljena tako, da mladostnik sodeluje pri stroških, naši morajo plačevati sami račune za elektriko in tudi ogrevanje je na elektriko, to pa je njihov strošek. **(Stroški)**

D42: Po moje, če bi bilo teh kapacitet več, da bi imeli nekaj stanovanj po Ljubljani bi bilo to super zadeva kar se tiče priprave na samostojnost. To bi bilo krasno, da je on v bistvu čisto samostojen in ti bdiš nad njim, ima eno odraslo osebo za podporo. **(Premalo stanovanj)**

B5: Ja, jaz mislim, da je to evropski projekt na katerega so se prijavili. Tista gospa, ki je bila prva mentorica je povedala, da ima avstrijski model takšen način, da zajamejo pomoč vsem mladim. Tu pa je pač poskusno in je pogoj odločba o usmerjanju. **(Poskusni projekt)**

B8: Ja, zaenkrat je to pilotski projekt, je tudi evropski projekt, ki traja dve leti in prvo leto smo imeli eno punco, potem je bil drugi fant, ki je kar hitro šel ven. Zdaj pa živi punca, ki je v bistvu še v srednji šoli. **(Poskusni projekt)**

B15: da bi obstajal nek koncept kot študentski domovi, da je res ugodno, da si lahko postavijo in zgradijo naprej do koder so mogoče pri nas prišli. Mogoče podpora države, da niso to tržne cene. **(Bolj dostopna stanovanja)**

A22: Ampak je na začetku izgledalo, da je nezaupljiva, da nas ni sprejela, še vedno išče stik z nami, je odkrita, iskrena to kar pove. Nek neuraden način podpore za njo še vedno obstaja in jo rabi je še polno tega. **(Potreba po spremljanju)**

A13: Možnosti, da bi se osamosvojili, da bi bile neke mladinske zadruge z nekimi poceni stanovanji pa ni. **(Pomanjkanje stanovanj)**

A23: Bi pa zagotovo bilo potrebno in bi funkcioniralo **(Potreba po spremljanju)**

A24: Ja, ne moreš nekomu, ki ga ne poznaš, da bi nudil podporo, logična posledica bi bila to, da poznaš mladostnika, ki je bil pri tebi. Še eno leto, mogoče tudi dve, odvisno od primera bi bilo fajn spremljati. Možnosti telefonskega stika, pogovora, kar koli takega. **(Potreba po spremljanju)**

A27: Bi moralo biti normirano. Štirje pokrivamo hišo in bi morali premisliti kaj in kako spremljati. **(Potreba po spremljanju)**

B28: Ja, mislim, da bi moral center po odpustu jih še nujno spremljati. **(Potreba po spremljanju)**

A31: Dejansko pa potem, ko študentje vprašate ali spremljate kaj uspešnost, kakšna je vaša uspešnost? Bi človek res rekel, da če se CSD začne s tem ukvarjati, da naredijo potem po desetih letih en zaključek, ampak ni. **(Potreba po spremljanju)**

B29: Na hitro se vse neha, če gre center nasproti pa uspemo še s kakšno pedagoško pogodbo pridobiti malo več časa, ker potem formalno ni več šolanja, ampak je res prostor za priprave in druge stvari. To potem res pride zelo prav. **(Hiter zaključek bivanja)**

C14: Druga stvar pa je pedopsihiater, tukaj gre za sodelovanje z drugimi institucijami. Tukaj mislim, da imamo tudi še veliko prostora za dodelati sodelovanje. **(Sodelovanje s pedopsihiatom)**

C15: Kakšna je vloga pedopsihiatra za nas vzgojitelje recimo. Ker tja mladostnik hodi enkrat mesečno. Ne vem, mogoče delam krivico, ampak kaj se v tistem enem obisku, oz. V tisti eni uri naredi ne vem. Jaz mislim, da je tam tudi zato, da meni da usmeritve, da jaz preverim ali peljem v pravo smer. **(Sodelovanje s pedopsihiatom)**

C22: Mogoče jih premalo vključujemo in bi jih lahko več. Mi njih, ne oni nas, mi smo itak dovolj vključeni za moje pojme, če je mladostnik pri nas. Nazadnje smo se na interviziji pogovarjali o načinu dela ali funkcioniranja na več nivojih in smo do tega prišli. **(Premalo vključevanja CSD-jev)**

C23: Socialna delavka s katero jaz sodelujem je čisto v redu, ampak mislim, da me je v vseh letih sodelovanja ona sama le dvakrat klicala. Na način: Kako je kaj? Ali Moramo zdaj to narediti. **(Premalo sodelovanja s socialno delavko)**

C27: CSD bi naj več sodeloval tudi s starši, za moje pojme naj bi tudi starša pripravljali kaj bo ko otrok pride domov, ker je to tudi za starša ogromna sprememba. **(Delo s starši)**

C36: Ja, ampak bi bilo potrebno še več. **(Delo s starši)**

C39: Ker mi ne poznamo lokalnega okolja tam doma recimo. Kako naj tam potem iščem mojstra, službo, še s tistimi ljudmi se tam ne vem pogovarjati, ko bodo slišali, da sem iz Ljubljane, bodo rekli, to je ta, ta mestna, sploh, če je kdo z vasi. Tukaj imamo še prostor ugotavljam. **(Ne poznavanje lokalnega okolja)**

C43: Ni urejeno, ali pa, če lepše povem, je to šele ideja v povojih. Jaz mislim, da če so dobri odnosi pred odhodom nemalokrat sami vzpostavijo stik in povejo kako je. Navodila ali kakšnega dogovora pa ne vem, če smo kdaj dorekli. **(Potreba po spremljanju)**

C49: Še več stanovanjskih skupin **(Več stanovanjskih skupin)**

C50: pozornost na to čustveno plat, te dvome, tesnobe, več opogumljanja recimo. **(Pozornost na čustveno plat)**

C51: Že prej bi morala biti tudi podpora staršem in več dela s starši. **(Podpora staršem)**

C52: Potem iskati nove variante kam mladina lahko gre. Tudi jaz se še moram naučiti kakšne so variante, da ne grejo nazaj domov, da iščejo svoje možnosti za živeti, da ne rabijo biti odvisni od staršev. **(Druge možnosti osamosvajanja)**

C53 Terapije, svetovanje, psihoterapijo **(Terapija, svetovanje)**

C54 :Vsaj mogoče v tem zadnjem letu, ali pa v letu kasneje, da lahko predelujejo te neke stiske, ker so stiske, mislim po petih, šestih, sedmih letih priti domov. **(Terapija v zadnjem letu)**

C56: To je to, terapija, možnost terapije, mogoče tudi skupinske, mogoče že tukaj, več kot enkrat na mesec. **(Skupinska terapija)**

C57: Pozornost na to, ni samo to, da gre ven in zna poskrbeti zase, to je le en nivo. Mogoče tudi igre vlog, kadar gre za poklicat delodajalca/zobarja recimo, da na tak način vadijo. Kako bi bilo če bi bilo na primer. **(Igre vlog konkretne situacije)**

C58: Vizualizacija v smislu priprave na prihodnost, to pa je naša uporabnica imela v teatru. Danes je 16. september, kje se vidim čez eno leto? Čez pet let? In če si zdaj 19 let stara, čez 10 let boš 29 let, kaj pa takrat? Kako bi rada bila? To je potem tista vizualizacija. Na primer, bi imel hišo, kakšno hišo? Kdo bi s tabo v tej hiši živel? Kako bi si oblikoval življenje? To je super stvar. **(Vizualizacija)**

C59: Ja in če se to dela , jaz temu rečem, da vržem bolho. In potem se začne tisti proces v človeku, ja saj to je možno in potem začneš korake delat. **(Majhni koraki)**

C60: Potem se pride do bistva, kaj je bistvo strahu, v sredini je votel okrog ga pa nič ni. Ko se začneš ukvarjati z zadevo, začneš pridobivati informacije, začneš korake delati in takrat strah izgine. **(Prevpraševanje)**

G22 :Če se človek dlje pripravlja, da bo šel je potem verjetno malo lažje, kot pa, če se zadnji trenutek malo vpraša in razmišlja o tem. **(Daljše priprave na odhod)**

G23: Ja, pa ne samo zato kako boš šel ti ven, ampak kako se boš ti s tem sprijaznil, kako boš izkoristil čas, ki ti še ostane. Jaz sem to že prej razmišljal in še to naj poskusijo ta čas, ko se tukaj čim bolj izkoristiti, čim bolj bogato pa, da čim več odnesejo od tukaj. **(Daljše priprave na odhod)**

9.3 PRILOGA: OSNO KODIRANJE

1. Pričetek priprav na odhod iz stanovanjske enote

Tabela 4: Osno kodiranje - pričetek priprav na odhod iz stanovanjske enote

KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	KODA	ŠT. IZJAVE
Pričetek priprav v Stanovanjski enoti	Ob prihodu	Mehak prehod	D1
		Nova oblika življenja	D2, D6
		Večja pričakovanja	D3
		Zavedanje ob prihodu	E1, G1, B1
		Sprejemanje odločitev	D5
	Pred odhodom	Zadnje leto	B2
	Brez priprave	Ne-načrtna priprava	D4

2. Ocena življenjskega položaja ob prehodu

Tabela 5: Osno kodiranje - Ocena življenjskega položaja ob prehodu

KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	KODA	ŠT. IZJAVE
Ocena položaja	Slab položaj	Vračanje domov	A8
		Zavračanje vrnitve domov	E2, E7
		Izbira med slabimi rešitvami	E6
		Osamljenost	G6, G13, G15
		Strah	G12
		Zahteven študij	G5, G16
	Nevtralen položaj	Hitra sprememba	G7, G17
		Dolgčas	H4
	Dober položaj	Izkušnje z večjo spremembo	H13
		Zadovoljstvo s spremembo	H10, H3
		Samostojnost pred stanovanjsko skupino	F1, H12
		Služba in študij	F4, G8

3. Težave/stiske mladih

Tabela 6: Osno kodiranje - Težave/stiske mladih

KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	KODA	ŠT. IZJAVE
Težave/stiske mladih	Strah	Strah za finančno stabilnost	H5, F2, H14
		Strah pred izgubo stikov	G10, G12,A6
		Strah pred neznanim	E4, C45, E3
		Strah prihodnosti	B11
		Strah, tesnoba, zavračanje	C3, C6, E5
		Hiter zaključek v stanovanjski enoti	H9
	Vračanje domov	Revščina doma	B16, B20, D21
		Vračanje v slabo situacijo	B14, A11,D9
		Ni pogojev za vračanje	D10
		Zavračanje vrnitve domov	A19
		Nerešene rane	A12
		Razdvojenost	B10, C29, C55
		Nekvalitetni odnosi s starši	A7,A10, B13
		Pomanjkanje podpore staršem	A9, B12
		Odpor staršev do obiska vzgojiteljev	D16
	Samostojnost	Manjša samostojnost	C8
		Ni motivacije	D22
		Velik korak	C2
		Izgubljenost	A20
		Kompatibilnost	D45
	Izključenost	Za mlade s posebnimi potrebami	B3
		Prehitra navezanost na ljudi	E19

4. Podpora

Tabela 7: Osnovno kodiranje - Podpora

KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	KODA	ŠT. IZJAVE
Podpora	Vzgojitelji	Pogovor z vzgojitelji	D35, E9, H2
		Vzgojitelji podpora	A5, F6, G4
		Vzpodbuda vzgojiteljev	F8, G3, G14
		Pripravljenost /preda- nost vzgojiteljev	H6, H7, C46, C44, A25
		Neuradno spremljanje vzgojiteljev	G11
		Pomoč vzgojiteljev pri iskanju službe	E12, D7
		Podporni stebri	C47, C48, B24
		Usmerjanje vzgojite- ljev	C35
		Raznolikost vzgojite- ljev	C10
		Presoja vzgojitelja	D44
		Nesigurnost v svoje usmerjanje	A21, C16
		Povezovanje vzgojite- ljev s starši	A14, D15, D17
		Potrebe mladih in star- šev	A15, A16
		Odzivnost na potrebe	B25
		Teža spremljanja	A26, B25
	Druge strokovne osebe	Pogovor s psihiatrinjo	E8
		Psihoterapevtka	C12
		Vpliv skupine	C11
		Pedopsihiater	C26
	Druge bližnje osebe	Življenje pri puncu	G9
		Manipulacija med ločeni starši	C34
		Skrb za starše	C30, E15
		Zgodbe drugih ljudi	E21
		Družina ni v oporo	C32, C31, C33
	Drugi podporni sistemi	Razširitev projekta	B4
		Dodatno leto	B17, B18
		Individualni načrt	D14, C9
	Izražene potrebe	Potreba po slišanosti	E20
		Potreba po pogovoru	C7
		Potreba po boljši psi- hični pripravljenosti na samostojnost	C4
		Potreba po podpori	B21
	Brez podpore	Izogibanje skupinskim sestankom	F11
		Zavračanje dodatne podpore	F3, F7, F10, F13

5. Zunanji viri/druge organizacije

Tabela 8: Osno kodiranje - Zunanji viri/druge organizacije

KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	KODA	ŠT. IZJAVE
Zunanji viri/druge organizacije	Projekti	Evropski projekt	D8, H11,B22
		Projekt po-odpustno spremljanje	D27, D31
		Mladinsko stanovanje	D33, D34,B6,F12,G2,H1
		Možnost dodatnih stanovanj	D43
		Prehod mladih, Center Kontura	A1,A2,H8,E13,E14
		Omejenost projekta	C13
	CSD	Hiter zaključek CSD-jev	A30, A27
		Pomoč pri konkretnih informacijah	C37
	Dodatna pomoč	Možnost sodelovanja z drugimi organizacijami	B26, C28
		Zavod za šolstvo	C18
		Skupinska botra	C20
		Točka Moste	E10
		Gledališče	E16
		Erasmus	F14
		Lokalni mojstri	C21
	Starši	Sodelovanje s starši	D12, D11
		Timski sestanki	D13
	Dom MB	Sodelovanje z vzgojitelji iz Doma	C1

6. Notranji viri

Tabela 9: Osno kodiranje - Notranji viri

KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	KODA	ŠT. IZJAVE
Notranji viri	Mladi	Jasne želje	A18
		Zmorejo zaživeti sami	C40,C42
		Moč za spremembe	G21
		Moč za iskanje službe	E11
		Večja samozavest	E17
		Komunikativna	E18
		Zaupanje v sebe	F5
		Odločnost	G18, G20
		Odkritost	G19
		Pridobivanje izkušenj	C41
	Vzgojitelji	Poznavanje otrok	C25
		Vztrajnost	C19

7. Zadovoljstvo

Tabela 10: Osno kodiranje - Zadovoljstvo

KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	KODA	ŠT. IZJAVE
Zadovoljstvo	Sedanost	Samostojno življenje	D35, D38
		Večja samostojnost	B7, A4
		Finančna samostojnost	B9
		Zaposlitev	D19, B19
		Izpit za avto	D20
	Prihodnost	Plani za prihodnost	F15
		Naprej študirat	D18

8. Predlogi/Kaj bi lahko bilo še boljše?

Tabela 11: Osnovno kodiranje - Predlogi/Kaj bi lahko bilo še boljše?

KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	KODA	ŠT. IZJAVE
Predlogi	Potrebe	Potreba po spremljanju	D23, D24, A22, A23, A24, B28, A27, A31, C43
	Daljše priprave	Daljše priprave na odhod	G22, G23
		Vizualizacija	C58
		Igre vlog	C57
		Pre-vpraševanje	C60
		Majhni koraki	C95
	Starši	Delo s starši	D29, C36, C27
		Podpora staršem	C51
	Omejenost	Trajanje projekta	D32, A3,
		Poskusni projekt	B5, B8
		Pomanjkanje kandidatov	D40
		Hiter zaključek bivanja	B29
		Pomanjkanje stanovanj	D42, A13
		Bolj dostopna stanovanja	B15
		Stanovanje za eno osebo	D37, D39
		Več stanovanjskih skupin	C49
		Stroški	D41
	Sodelovanje	Sodelovanje s CSD-ji	C38, D25, D26, C22, C23
		Specialno pedagoška mobilna služba	D28
		Sodelovanje s pedopsihiatrom_injo	C14, C15
		Ne-poznavanje lokalnega okolja	C39
	Svetovanja	Terapija, svetovanje	C53
		Terapija v zadnjem letu	C54
		Pozornost na čustveno plat	C50
		Interesne skupine	D30

10. ZAKLJUČEK

Ko prehajamo med različnimi življenjskimi obdobji nam zagotovo ni lahko, vsak prehod namreč predstavlja nove ovire in skoraj vedno je prisoten strah pred neznanim. Prehod med mladostjo in odraslostjo je zato toliko težji, prevzemamo vedno večje odgovornosti in delamo vedno večje korake. Takšne trenutke življenja je prijetnejše preživeti, če imamo ob sebi ljudi, ki so nam blizu, nas poznajo in tudi vejo, kako nam pomagati ali nas vsaj usmerjati. Ni nujno, da so to osebe, ki so naši skrbniki. Ugotavljam namreč, da so mladim, ki nimajo dobrega družinskega zaledja, zelo pomembne osebe, ki so ob njih. Naj so to vzgojitelji/-ce, gledališki učitelji/-ce ali športni/-e trenerji/-ke. Predstavljajo jim podporne stebre, na katere se obračajo v stiskah.

Predlagam ustvarjanje individualnih načrtov za mlade, z mladimi. Menim, da bi lahko spremljali cilje in majhne korake, jih dodajali in odvezemali. Načrt bi bilo dobro čez leto spreminjati in ga ohranjati živega. V ustvarjanje individualnega načrta bi bilo dobro vključiti tudi skrbnike/-ce in druge bližnje osebe, kamor se mladi, če nimajo drugih želj ali možnosti, vračajo. Tako se ohranja boljši in pristnejši stik z bližnjimi, ni nujno, da prevzemajo pomembne naloge ali odgovornosti, pomembno je, da so tam in da so seznanjeni s procesom.

Predlagam, da se v zadnjem letu intenzivno ukvarjajo s selitvijo in vsemi koraki, ki jih ta sprememba prinaša. Naj bo to s pomočjo vizualizacije, igre vlog ali terapijo. Menim, da je pomembno vse to zapisati in zabeležiti, saj lahko na ta način opazimo spremembe in napredek, te pozitivne stvari lahko proslavimo, iz napak pa se učimo ter rastemo. Vključevati bi bilo dobro tudi osebe, ki mlade spremljajo pri njihovih hobijih in drugih dejavnostih. Ne smemo pozabiti na prijatelje/-ice ali mogoče celo sostanovalce/-ke iz Stanovanjske skupine. Dobrodošlo bi bilo nameniti nekaj časa za iskanje novih projektov in organizacij, ki se trudijo in težijo v isto smer kot mladi.

Po odhodu mladih na samostojno pot menim, da bi bilo dobrodošlo po-odpustno spremljanje. Opažam, da se to v primeru potrebe mladostnika že izvaja, vendar je odvisno od pripravljenosti vzgojiteljev. Zelo pomemben del osamosvajanja vidim v opolnomočenju mladih, opažam, da se jih opremlja s konkretnimi znanji in spretnostmi. Vendar jim moramo dati tudi sporočilo, da zmorejo in znajo. Pomembno je, da se zavedajo poti, ki so jo prehodili do sem, kjer so, in kaj jim je ta pot prinesla. Zavedam se, da moji predlogi in zaključki zahtevajo čas in napake, iz katerih se lahko učijo tako mladi kot vzgojitelji/-ce.